

วารสารรัฐศาสตร์และ นิติศาสตร์ศึกษา

Journal of Political Science and Legal Studies

ISSN: 3057-1650(online)



Journal of Political Science and Legal Studies

Vol.1 No.2

(May-August 2025)

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ศึกษา

(Journal of Political Science and Legal Studies) (JPSALS)

ISSN: 3057-1650 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขต

1.วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ศึกษาเป็นวารสารวิชาการ วารสารมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ ที่เป็นความคิดริเริ่มใหม่ วารสารเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่แตกต่าง หลากหลาย ไม่จำกัดแนวคิด อุดมการณ์ มุมมอง วารสารเน้นประเด็นที่ถกเถียงในสังคมทั้งปัญหาในอดีต ปัจจุบัน อนาคต อันเป็นแนวทางนำไปสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกันในสังคมอย่างสันติและยั่งยืน วารสารเป็นสื่อกลางในการนำเสนอต่อสังคมให้แก่ประชาชนทั่วไป นักวิจัย นักวิชาการ อาจารย์ นิสิตนักศึกษา และ ประชาชนผู้สนใจทั่วไป

วารสารเน้นการใช้อรรถความรู้หลายสาขาวิชา หลายศาสตร์หรือหลายอนุศาสตร์ มาผสมผสานใช้ในการวิเคราะห์ วิจัยและสังเคราะห์ขึ้นเป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ เช่น ทฤษฎีหรือปรัชญาการเมือง พรรคการเมือง มติมหาชน และกลุ่มอิทธิพล กฎหมายมหาชน รัฐประศาสนศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐบาลเปรียบเทียบ สภาและการตรากฎหมาย รัฐบาล ฯ และที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานิติศาสตร์ เช่น ประวัติศาสตร์กฎหมาย ปรัชญากฎหมาย อาชญาวิทยา กฎหมายอาญา กฎหมายเอกชน กฎหมายธุรกิจ กฎหมายมหาชน กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กฎหมายการค้าระหว่างประเทศ กฎหมายภาษี ฯ

2.บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2-3 ท่าน วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ศึกษาเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของทุกคน แม้เป็นบทความในลักษณะวิพากษ์สังคม การเมือง ฯ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

3.ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอกแต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

4.วารสารไม่มีนโยบายเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ในทุกขั้นตอน

กำหนดการเผยแพร่

วารสารได้เริ่มจัดทำและตีพิมพ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2568 ได้เริ่มจัดทำในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยจะมีการเผยแพร่ระบบออนไลน์เพียงช่องทางเดียว ตั้งแต่ พ.ศ.2568 หมายเลข ISSN: 3057-1650 (Online) โดยวารสารมีนโยบายกำหนดกระบวนการพิจารณาบทความให้เสร็จภายใน 30 และบรรจุบทความนั้นขึ้นสู่วารสารทันทีที่เสร็จกระบวนการพิจารณาบทความ

วารสารมีกำหนดการเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม- เมษายน

ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม- กันยายน

ฉบับที่ 3 เดือนตุลาคม- ธันวาคม

เกี่ยวกับวารสาร

วารสารรับพิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยบทความที่ได้รับการพิจารณา ลงตีพิมพ์จะต้องมีสาระที่น่าสนใจต่อสังคม หรือเป็นปัญหาที่ถกเถียงในสังคม หรือวิาทะในสังคม โดยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ บทความอาจเป็นมุมมองสังคมใหม่ อาจเป็นองค์ความรู้ใหม่ หรือนำเสนอองค์ความรู้เดิม ในมุมมองใหม่ และไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นมาก่อน รวมถึงไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นใด

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

การส่งบทความต้องจัดพิมพ์ตามรูปแบบที่กำหนด และต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ จึงจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร บทความที่วารสารรับพิจารณาตีพิมพ์แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

1) บทความวิชาการ (Academic Articles) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่ เป็นงานเขียนวิชาการซึ่งมีการวิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ บทความมีการสำรวจวรรณกรรมและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อสนับสนุนและสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ บทความมีเนื้อหาเน้นหนักไปในด้านวิชาการ เสนอความคิด วิทยาการใหม่ หรือเป็นการตีความ ค้นคว้าหาข้อเท็จจริงที่แปลกใหม่ของสังคมมาเสนอต่อผู้อ่าน

2.) บทความวิจัย (Research Articles) เป็นบทความที่นำเสนอผลการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ และได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย บทความประกอบด้วย ชื่อเรื่อง รายละเอียดผู้เขียน บทคัดย่อ และเนื้อหาซึ่งประกอบไปด้วย บทนำ วิธีการวิจัย ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ สมมติฐาน(ถ้ามี) ขอบเขตการ วิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัย สรุปและข้อเสนอแนะ และบรรณานุกรม

3.) บทความปริทัศน์ (Review Articles) เป็นบทความที่เขียนจากการรวบรวมความรู้ในเรื่องที่น่าสนใจในปัจจุบันเรื่องใดเรื่องหนึ่งผ่านกระบวนการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ และ/หรือวิจารณ์ เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในมุมมองใหม่ บทความประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา วิจารณ์ สรุป และบรรณานุกรม

4.) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Reviews) เป็นบทความเขียนเล่าเรื่องและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งโดยเจตนาจะแนะนำหนังสือเล่มนั้นให้ผู้อ่านรู้จัก โดยให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมของหนังสืออย่างสมบูรณ์ รวมถึงประเภทของหนังสือ ขอบเขตเนื้อหา คุณลักษณะพิเศษหรือข้อเด่นของหนังสือ บทความกล่าวถึงการประเมินคุณค่า แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลว่ามีค่าควรอ่านหรือควรจัดหา เหมาะสมกับผู้อ่านกลุ่มใด มีการเปรียบเทียบกับหนังสือเล่มอื่นในประเภทเดียวกัน โดยผู้วิจารณ์ควรมีความรู้ในสาขาที่วิจารณ์ ควรระบุชื่อหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจารณ์เพื่อใช้พิจารณาความน่าเชื่อถือของบทวิจารณ์

เจ้าของ

ศูนย์สังคมศาสตร์ศึกษา (Center for Social Science Studies)

เลขที่ 78/1หมู่9 ต.บ่อพลอย อ.บ่อพลอย จ.กาญจนบุรี 71160

โทร.081-8437249

อีเมล : thaicocialscience@gmail.com

เฟสบุ๊ค: ศูนย์สังคมศาสตร์ศึกษา

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

นางสาวอละไท สีสะเพียงทอง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นายสมชาย ขจรไพศาล

กองบรรณาธิการ

พระวิสุทธิพงษ์เมธี ,ดร

ดร.ภูวนัย เพชรไพล่

ดร.พิษณุ โหระกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

สภานายความแห่งประเทศไทย

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลับกรองบทความ (Peer Review)

พระครูสิริกาญจนารักษ์,ดร

พระศุภกิจ สุปญโญ

พระมหาบุญรอด มหาวิโร , ดร.

ดร.สุนทร สุวรรณพร

ดร.กนกวรรณ ปรีดีเปรม

ร.ศ. ดร.ชุตินา มุกสิกานนท์

ผ.ศ.ดร.นิพนธ์ ฐานะพันธ์

ผ.ศ. ดร. ปาณภูมิ งามพิพัฒน์

ผ.ศ.ดร. ญัญพิชา วโรดมอภิตพัฒน์

ผ.ศ. ดร. รัชฎา ภาแรง

ดร.เฉลียว นครจันทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

สารบัญ

บทบรรณาธิการ.....	ก
ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติด	
และกฎหมายฟอกเงิน: กรณีศึกษาระดับอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี.....	1-14
ผลกระทบของประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมืองไทยในยุคหลังการรัฐประหาร	15-29
เทคโนโลยีและสื่อสังคม: พลวัตใหม่ของการเมืองและประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย.....	30-42
กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย: การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลและการปกป้อง	
สิทธิผู้บริโภค.....	43-57
ภาคผนวก.....	58

บทบรรณาธิการ

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ศึกษานับนี้เป็นฉบับแรก โดยกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความให้คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) พิจารณาก่อนการตีพิมพ์เพื่อคุณภาพสูงสุด โดยในฉบับนี้ประกอบด้วย บทความวิจัย 1 บทความ บทความวิชาการ 3 บทความ ซึ่งทางกองบรรณาธิการได้มีการคัดเลือกมานำเสนอเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงสถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันคือ

นายธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล ในบทความ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงิน: กรณีศึกษาระดับอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี สรุปว่า ผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางมีบทบาทสำคัญในกระบวนการจำหน่ายยาเสพติด โดยทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งผลิตกับเครือข่ายผู้ค้ารายย่อย อีกทั้งยังมีความสามารถในการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินและฟอกเงินผ่านธุรกิจที่มีลักษณะบังหน้า เช่น ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง การเกษตร และการซื้อที่ดิน โดยอาศัยความสัมพันธ์กับนักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ และกลไกอุปถัมภ์ในชุมชนเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุมหรือยึดทรัพย์สิน ในการบังคับใช้กฎหมาย พบปัญหาหลายประการ ได้แก่ ความไม่ชัดเจนของกฎหมาย ความไม่เชื่อมโยงของระบบข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ความล่าช้าในการดำเนินคดีฟอกเงิน และอิทธิพลทางการเมืองหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวที่บั่นทอนประสิทธิภาพของการสืบสวนและดำเนินคดี

นายสุธน ดีคำ จากบทความ ผลกระทบของประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมืองไทยในยุคหลังการรัฐประหาร ผู้เขียนเห็นว่า การรัฐประหารในประเทศไทยมักส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในระบบการเมือง โดยการลดทอนอำนาจของประชาชนในการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมือง อีกทั้งยังทำให้สถาบันการเมืองที่มีบทบาทในการตรวจสอบอำนาจถูกอ่อนแอลง ทำให้เกิดความไม่สมดุลในกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจรัฐ ความไม่โปร่งใสในการดำเนินงานของรัฐบาล และการจำกัดเสรีภาพทางการเมือง ในขณะที่ความเชื่อมั่นของประชาชนในระบบการเมืองลดลงอย่างชัดเจน การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรัฐประหารและการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมือง พบว่าแม้จะมีการคัดค้านและต่อต้านจากประชาชนและกลุ่มการเมืองต่างๆ แต่การรัฐประหารกลับทำให้รัฐบาลมีอำนาจในการควบคุมและดำเนินการต่างๆ โดยไม่ต้องรับการตรวจสอบจากประชาชนหรือจากระบบการเมืองที่มีความหลากหลาย การรัฐประหารส่งผลให้เสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในการชุมนุมถูกจำกัดอย่างชัดเจน และส่งผลกระทบต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยในระยะยาว

น.ส.จริยา บุญมาสุข พิจารณา เทคโนโลยีและสื่อสังคมในพลวัตใหม่ของการเมืองและประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย เห็นว่า สื่อสังคมได้เปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมของพลเมืองจากการเมืองแบบสถาบัน ไปสู่การเมืองเชิงวัฒนธรรมและการสื่อสาร โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนและประชาชนรุ่นใหม่ที่ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการวิพากษ์อำนาจรัฐ แสดงอารมณ์ความรู้สึก และรวมกลุ่มกันทางอุดมการณ์โดยไม่ต้องผ่านโครงสร้างแบบเดิม นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าการเมืองไทยร่วมสมัยได้จำกัดอยู่ที่การเลือกตั้งหรือการเคลื่อนไหวแบบ

ขบวนการ หากแต่ปรากฏอยู่ในรูปของ แชนแนล วิดีโอสั้น และการเล่าเรื่องออนไลน์ อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตต่อกระบวนการควบคุมพื้นที่ดิจิทัลผ่านกลไกของรัฐ ทั้งในรูปแบบของกฎหมาย การใช้ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (IO) และการกำกับเนื้อหาผ่านขั้นตอนวิธีว่าแม้สื่อสังคมจะดูเหมือนเป็นพื้นที่เสรี แต่ในทางปฏิบัติกลับเต็มไปด้วยอำนาจที่แฝงเร้นจากทั้งรัฐและทุนข้ามชาติ อันอาจก่อให้เกิดการปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออกและบั่นทอนคุณภาพของประชาธิปไตยในระยะยาว

น.ส. เจนจิรา แก้วส่องแสง ในบทความ กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย: การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลและการปกป้องสิทธิผู้บริโภค เห็นว่า กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย ซึ่งพัฒนามาในบริบทของระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมดั้งเดิม ยังไม่สามารถรองรับความท้าทายที่ซับซ้อนของโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีความพยายามปรับปรุงกฎหมายใหม่ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และกลไกจำกัดเขตบางประการ แต่ข้อจำกัดด้านโครงสร้างสถาบัน การบังคับใช้กฎหมาย และการเข้าถึงสิทธิของผู้บริโภคยังเป็นปัญหาเด่นบทความนี้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในบริบทดิจิทัล

**ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติด
และกฎหมายฟอกเงิน: กรณีศึกษาระดับอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี**

Problems and Obstacles in Addressing Mid-Level Drug Traffickers in the Enforcement
of Drug and Anti-Money Laundering Laws: A District-Level Case Study in Kanchanaburi
Province

นายธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล¹

Mr.Tanaroj Lortanapaisan

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงิน:กรณีศึกษาระดับอำเภอจังหวัดกาญจนบุรีมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา บทบาทและพฤติกรรมของผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในพื้นที่ศึกษา และปัญหาและอุปสรรคเชิงกฎหมายในการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดและการฟอกเงินในระดับพื้นที่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่รัฐระดับอำเภอ และผู้นำชุมชน รวมทั้งการวิเคราะห์เอกสารราชการและข้อมูลภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่าผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางมีบทบาทสำคัญในกระบวนการจำหน่ายยาเสพติด โดยทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งผลิตกับเครือข่ายผู้ค้ารายย่อย อีกทั้งยังมีความสามารถในการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินและฟอกเงินผ่านธุรกิจที่มีลักษณะบังหน้า เช่น ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง การเกษตร และการซื้อที่ดิน โดยอาศัยความสัมพันธ์กับนักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ และกลไกอุปถัมภ์ในชุมชนเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจับกุมหรือยึดทรัพย์ ในการบังคับใช้กฎหมายพบปัญหาหลายประการ ได้แก่ความไม่ชัดเจนของกฎหมาย ความไม่เชื่อมโยงของระบบข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ความล่าช้าในการดำเนินคดีฟอกเงิน และอิทธิพลทางการเมืองหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวที่บั่นทอนประสิทธิภาพของการสืบสวนและดำเนินคดี นอกจากนี้ยังพบอุปสรรคว่ากลไกการตรวจสอบธุรกิจท้องถิ่นเกี่ยวกับการฟอกเงินยังไม่เข้มแข็ง และขาดการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่ ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ได้จากการวิจัย ได้แก่การบูรณาการระบบข้อมูลระหว่างหน่วยงาน การปรับปรุงกฎหมายฟอกเงินให้เหมาะสมกับบริบทระดับพื้นที่ การจัดตั้งหน่วย

¹ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ; Faculty of law –Western University ,Thailand

Corresponding author, e-mail: tallmanandtallman @gmail.com,Tel. 081-8437249

เฉพาะกิจที่มีความเป็นอิสระ การควบคุมธุรกิจเสี่ยงสูง และการส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ปัญหา, อุปสรรค, ผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง, กฎหมายยาเสพติด, กฎหมายฟอกเงิน

Abstract

This study, entitled “Challenges and Obstacles in Addressing Mid-Level Drug Traffickers under Drug and Anti-Money Laundering Laws: A District-Level Case Study in Kanchanaburi Province, Thailand,” investigates the roles and behavioral patterns of mid-level drug traffickers, as well as the legal and institutional barriers to effective law enforcement at the local level. Employing a qualitative research methodology, data were collected through in-depth interviews with district-level government officials and community leaders, complemented by document analysis and field-based observations. The findings indicate that mid-level traffickers serve as critical intermediaries within drug distribution networks, facilitating the movement of narcotics between production sources and lower-level dealers. These actors exhibit substantial capacity to launder proceeds through legitimate-looking businesses such as construction contracting, agricultural enterprises, and land acquisition schemes. Their operations are often shielded by entrenched relationships with local politicians, state officials, and informal patronage systems, which obstruct arrest and asset forfeiture processes. Key enforcement challenges include statutory ambiguities, the lack of integrated data-sharing systems among relevant agencies, procedural delays in prosecuting money laundering offenses, and undue political or personal influences undermining investigative and prosecutorial efficacy. Additionally, regulatory mechanisms for monitoring high-risk local businesses remain underdeveloped, and there is a marked absence of grassroots engagement in anti-drug initiatives. Based on these findings, the study proposes several policy interventions: enhancing inter-agency data integration; revising anti-money laundering legislation to reflect local socio-economic realities; establishing independent, multidisciplinary task forces; strengthening oversight of vulnerable business sectors; and fostering participatory mechanisms to engage communities in drug suppression efforts. These recommendations aim to reinforce institutional capacities and promote sustainable strategies for disrupting mid-level drug trafficking operations.

Keywords: Problems, Obstacles, Mid-Level Drug Traffickers, Drug law, Anti-Money Laundering Law

1.บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อทุกมิติของสังคม ในขณะที่เครือข่ายค้ายาเสพติดมีความซับซ้อนและครอบคลุมทั้งในระดับประเทศและข้ามชาติและมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์อย่างต่อเนื่องเพื่อหลบเลี่ยงการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ ในประเทศไทยปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะยาบ้า (Methamphetamine) และยาไอซ์ (Crystal methamphetamine) เป็นยาเสพติดที่แพร่ระบาดมากที่สุด โดยมีต้นทางการผลิตจากสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายแดนแล้วลำเลียงสู่ไทย ในปี2024การยึดยาบ้ารวมทั้งในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย เช่น เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอนเพิ่มขึ้นถึง 172% เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา (Reuters,2024)

หากสามารถจัดการกับ“ผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง”ได้จะช่วยหยุดยั้งปัญหายาเสพติดได้โดยเด็ดขาด เพราะผู้ค้าระดับกลางจะเป็นผู้ส่งต่อยาเสพติดให้แก่ผู้ค้ารายย่อย และเป็นเสมือนผู้แทนของผู้ค้ารายใหญ่ซึ่งยากที่จะดำเนินการทางกฎหมายเพราะข้อจำกัดของพยานหลักฐาน ผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางจึงมีบทบาทสำคัญที่สุดในห่วงโซ่การค้ายาเสพติด โดยเป็น “ตัวกลาง” ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค การควบคุมกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางได้จึงเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของการปราบปรามยาเสพติดเพราะการจัดการกับผู้ค้ารายใหญ่เป็นเรื่องยากที่สุด ส่วนการจัดการผู้ค้ารายย่อยแทบไม่เกิดประโยชน์หรือกระทบในห่วงโซ่การค้ายาเสพติด

ปัญหาการจัดการกับยาเสพติดจากงานวิจัยของไทยที่ผ่านมาจะเน้นไปที่การลดผู้เสพเป็นหลักหรือลดอุปสงค์ของยาเสพติดในลักษณะการให้ความรู้ การสร้างความตระหนัก ในรูปแบบ ช่องทาง กลยุทธ์ต่างๆเป็นหลัก ขณะที่นโยบายปราบปรามเน้นจับกุมผู้ค้ารายย่อยซึ่งไม่อาจแก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง การศึกษาที่ผ่านมาทำให้เกิดช่องว่างความรู้ในการจัดการผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในกฎหมายยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงินของไทย แม้จะมีการศึกษามากมายเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดและการบังคับใช้กฎหมาย แต่ยังมีช่องว่างสำคัญในความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง งานวิจัยส่วนใหญ่ดำเนินการแบบแยกส่วน

งานวิจัยนี้จะนำไปสู่เสนอแนวทางใหม่ที่มีศักยภาพในการลดปัญหายาเสพติดโดยนำเสนอแนวทางหรือกลยุทธ์ใหม่ที่มีความเป็นไปได้ในการลดการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยมุ่งเน้นไปที่การปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางที่เป็นแกนหลักในเครือข่ายการค้ายาเสพติด การเชื่อมโยงด้านการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดกับกระบวนการฟอกเงินโดยบททดสอบภาคสนาม ที่จะช่วยลดการแสวงหาประโยชน์จากระบบการเงินของเครือข่ายอาชญากรรม และสร้างผลกระทบเชิงลึกต่อการดำเนินงานของผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง ผลการวิจัยจะชี้ให้เห็นปัญหาอุปสรรค และจะเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้หน่วยงานด้านการบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการวางแผนหรือดำเนินมาตรการที่เหมาะสมช่วยลดช่องโหว่ในระบบการเงินของการฟอกเงินจากยาเสพติด

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมายยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงินในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในเครือข่ายการค้ายาเสพติด
2. เพื่อศึกษากลไกและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมายในระดับอำเภอ ซึ่งเชื่อมโยงกับบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐ
3. เพื่อเสนอแนวทางการบังคับใช้กฎหมายที่ผสมผสานการดำเนินการด้านยาเสพติดและการฟอกเงิน

3.วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้ระยะเวลา 1 ปี เพื่อสำรวจความคิดเห็น ประสบการณ์ และข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำชุมชนและผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ระดับอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรี เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางภายใต้กฎหมายยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงิน

ประชากรของการวิจัยนี้คือเจ้าหน้าที่รัฐ และผู้นำชุมชน ในพื้นที่อำเภอบ่อพลอยของจังหวัดกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่าง (Sample Group) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 12 ราย โดยคัดเลือกกลุ่มผู้นำที่มีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวข้องกับการป้องกันหรือแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ มีความรู้ ความเข้าใจ หรือมีส่วนร่วมในกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย หรือการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และยินดีให้ข้อมูลในการวิจัย แบ่งเป็นตำรวจ และเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. 4 ราย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภา อบต. 4 รายและ แกนนำชุมชน 4 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) ซึ่งพัฒนาจากกรอบแนวคิดของการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Guide) เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นการรับรู้ของชุมชนต่อปัญหาผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง ปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายในพื้นที่จริง

วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างใช้เทคนิคการตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเล่าเรื่องจากประสบการณ์ของตนเอง ส่วนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ประเด็น (Thematic Coding) ตามหัวข้อหลักของการวิจัย แล้วตีความและสังเคราะห์ข้อมูล โดยอ้างอิงบริบทของพื้นที่และประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่าง รายงานผลในลักษณะเชิงพรรณนา และเสนอแนวทางเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับความจริงในพื้นที่

4.ผลการวิจัย

1.บทบาทและพฤติกรรมของผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในเครือข่ายการค้ายาเสพติด

จากการศึกษาภาคสนามและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่และผู้นำประชาชนในพื้นที่ พบว่าผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในจังหวัดกาญจนบุรีบางส่วนมักแฝงตัวอยู่ในลักษณะของ “ผู้ประกอบการท้องถิ่น” โดยใช้ธุรกิจที่มีลักษณะถูกกฎหมายเป็นฉากหน้าในการอำพรางแหล่งที่มาของรายได้ที่ผิดกฎหมาย เช่นกลุ่มบุคคลต้องสงสัยรายหนึ่งที่มีธุรกิจรับเหมาก่อสร้างและก่อสร้างถนน พร้อมมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับนักการเมืองท้องถิ่นในระดับอำเภอและระดับหมู่บ้านอย่างใกล้ชิด

พฤติกรรมผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางที่พบอย่างเด่นชัดคือการนำเงินสดจากการค้ายาไปลงทุนในธุรกิจขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ที่มีมูลค่า 20-50 ล้านบาทที่กลมกลืนกับสภาพเศรษฐกิจในอำเภอ โดยมีลักษณะดังนี้

- ลงทุนในกิจการรับเหมาก่อสร้าง โดยเฉพาะการก่อสร้างถนนหรือโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ห่างไกล
- ทำฟาร์มปศุสัตว์หรือเกษตรกรรมในระดับอุตสาหกรรม และจัดซื้อรถบรรทุกจำนวนมาก โดยไม่มีความจำเป็นเชิงเศรษฐกิจที่ชัดเจน

-ซื้อที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในราคาสูงผิดปกติ เพื่ออำพรางการเคลื่อนย้ายทรัพย์สิน

-ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มันสำปะหลังโดยเช่าพื้นที่จำนวนมากในลักษณะที่ไม่หวังผลกำไร และ/หรือรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในวงกว้างโดยไม่มีเงื่อนไขทางการตลาดที่ชัดเจน หรือในราคาที่สูงผิดปกติ โดยเฉพาะในกรณีของพืชอ้อยซึ่งเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในหลายตำบล

แม้ว่าโครงสร้างของกลุ่มผู้ค้ายาจะหลีกเลี่ยงการปรากฏตัวในรูปแบบที่ชัดเจน แต่จากการศึกษาพบว่าอย่างน้อย 1 รายที่เป็นรองผู้บริหารระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ถูกจับกุมพร้อมยาเสพติด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความเชื่อมโยงระหว่างขบวนการค้ายาและการเมืองท้องถิ่นในบางกรณี ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า เครือข่ายผู้ค้ายาเสพติดในระดับกลางของจังหวัดกาญจนบุรีมิได้ดำเนินการแบบแยกส่วน แต่มีลักษณะ “ฝังตัวในโครงสร้างสังคมท้องถิ่น” ทั้งในทางเศรษฐกิจและการปกครอง โดยเฉพาะการใช้ความสัมพันธ์ทางอำนาจและกลไกท้องถิ่นในการอำพรางการเคลื่อนไหวของตนเอง ตลอดจนหลีกเลี่ยงการถูกบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2.การวิเคราะห์มาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง

2.1ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.2564

ประมวลกฎหมายยาเสพติดของไทยมีการบัญญัติชัดเจนถึงการห้ามผลิต จำหน่าย หรือครอบครองยาเสพติดที่มีการควบคุม ในมาตรา90-96 โดยการกระทำที่มีโทษหนักที่สุดคือการค้ายาเสพติดประเภท 1, 2 และ 3 แต่การจับกุมผู้กระทำความผิดมักจะเป็นการจับกุมผู้ที่มียาเสพติดในครอบครอง หรือมีการค้าขายยาเสพติดโดยตรงเท่านั้น จึงจะประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์กฎหมาย

ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ตำรวจกล่าวถึงการดำเนินคดีกรณีของผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางที่ไม่ได้มียาเสพติดในครอบครอง แต่มีบทบาทในการจัดการหรือเป็นตัวกลางในเครือข่ายค้ายาเสพติด โดยปัญหาสำคัญ มี 3 ประการคือ 1.ประมวลกฎหมายยาเสพติดไทยไม่สามารถบังคับใช้โดยตรงต่อผู้ที่ไม่มีสารเสพติดในครอบครอง ซึ่งทำให้มีช่องว่างในการดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง ประมวลกฎหมายยาเสพติดจึงมีผลเฉพาะกับผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย แสดงให้เห็นว่าการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดของไทยไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง 2. ปัญหาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการนำกฎหมายมาใช้ในการดำเนินการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง 3. การจับกุมและลงโทษผู้ค้ายาเสพติดกลุ่มนี้จำเป็นต้องใช้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรับมือกับความซับซ้อนของกิจกรรมที่พวกเขาดำเนินการ กรณีการจับกุมพบว่ามักเป็นการดำเนินการหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นหลัก ไม่ค่อยมีการบูรณาการกันโดยตำรวจในพื้นที่จะเน้นดำเนินคดีกับผู้ค้ารายย่อยเป็นหลัก ส่วนผู้ค้าระดับกลางเป็นงานของหน่วยงานระดับเหนือกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจท่านหนึ่งระบุว่า “บางครั้งการขอหมายค้นต้องผ่านหลายขั้นตอนมาก กว่าจะได้มาก็ไม่ทันการณ์”

การยึดทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายยาเสพติดเป็นหนึ่งในกลไกที่ทรงประสิทธิภาพที่สุดตามกฎหมายนี้ โดยรัฐไม่จำเป็นต้องรอให้คดีอาญาสิ้นสุดก่อนถึงจะดำเนินการตรวจสอบและยึดทรัพย์สินได้ มาตรา 69-70 และในกรณีที่ทรัพย์สินอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น บุคคลนั้นจะต้องพิสูจน์ว่าได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริต มิฉะนั้นทรัพย์สินนั้นก็อาจตกเป็นของแผ่นดิน ตามมาตรา 73 โดยมีหลักสันนิษฐานไว้เป็นเบื้องต้นว่าทรัพย์สินที่ได้มาจากผู้ค้ายาเสพติดอาจมีที่มาไม่สุจริต มาตรการนี้ถือเป็นการบูรณาการระหว่างกฎหมายยาเสพติดกับแนวทางของกฎหมายฟอกเงิน ซึ่งในทางนโยบายถือเป็นการ "ตัดตอนระบบเศรษฐกิจของเครือข่ายยาเสพติด" อันเป็นหัวใจของการปราบปรามอย่างยั่งยืน กลับแทบไม่มีการดำเนินการในการยึดอายัดทรัพย์สิน

2.2 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542

กลไกและวิธีการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดที่ฟอกเงินจากการขายยาเสพติด กฎหมายกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็น “ความผิดมูลฐาน” ตามมาตรา 3(1) หากมีการนำทรัพย์สินที่ได้จากการค้ายาเสพติดไปแปลงสภาพ โอน เปลี่ยนชื่อถือครอง หรืออำพรางแหล่งที่มา ทรัพย์สินนั้นย่อมอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายฟอกเงิน และบุคคลที่กระทำการไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่กระทำความผิดยาเสพติดโดยตรง ข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึกพบคือ ผู้ค้ายาเสพติดนำเงินสดจำนวนมากจากการค้าไปซื้อบ้าน รถยนต์ หรือที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิในราคาสูง ผิดปกติ ทำกิจการเกี่ยวกับรับเหมาคอนกรีต โดยใช้ชื่อบุคคลอื่นถือครอง หรือเปลี่ยนทรัพย์สินเป็นสินทรัพย์ประเภทที่ติดตามได้ยาก แต่ข้อมูลจากผู้นำท้องถิ่นและตำรวจสรุปตรงกันว่ามาตรการตามกฎหมายฟอกเงินยากจะนำมาปฏิบัติได้ในพื้นที่ แม้ทราบว่าอาจเป็นการฟอกเงินจากยาเสพติดแต่ไม่สามารถเริ่มต้นดำเนินการได้เนื่องจากไม่มีพยานหลักฐาน จึงพบเพียงการยึดทรัพย์สินจากสำนักงานปปส. เพียง 1 รายเป็นบ้านไม้ที่มาจากการค้ายาเสพติด

ตามกฎหมายหากมีพยานหลักฐานว่าทรัพย์สินดังกล่าวมีที่มาจากการค้ายาเสพติด แม้เปลี่ยนมือหรือเปลี่ยนรูปแล้ว ก็สามารถดำเนินคดีฟอกเงินและยึดทรัพย์สินนั้นได้ตามกฎหมาย กฎหมายกำหนดให้สถาบันการเงินและ

ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน มีหน้าที่ต้องรายงานธุรกรรมที่มีลักษณะต้องสงสัยต่อสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ที่มีอำนาจในการสืบสวน รวบรวมข้อมูล ตรวจสอบเส้นทางการเงิน และเสนอคำสั่งระงับการทำธุรกรรมชั่วคราวได้ และอายัดหรือริบทรัพย์สินตามมาตรา 13-14 กฎหมายยังเปิดช่องให้สามารถดำเนินคดีกับ “ผู้เกี่ยวข้องอื่น” ที่อาจมีพฤติการณ์สมรู้ร่วมคิดหรือสนับสนุนการฟอกเงิน ตามมาตรา 5-7 เช่น บุคคลที่รับโอนทรัพย์สินแทน หรือเป็นนอมินี โดย ให้อำนาจในการดำเนินคดีกับบุคคลเหล่านี้ได้เช่นกัน แม้ว่าจะมีใช้ผู้ค้ายาเสพติดโดยตรง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง

แม้ประมวลกฎหมายยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงิน จะวางหลักและกลไกทางกฎหมายไว้อย่างชัดเจน เพื่อรองรับการตรวจสอบและยึดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่การบังคับใช้ในทางปฏิบัติยังคงเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

3.1 ปัญหาจุดอ่อนของประมวลกฎหมายยาเสพติด

ปัญหาสำคัญที่ทำให้การจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางคือไม่มีการครอบครองยาเสพติดโดยตรง เพราะเป็น "ตัวกลาง" หรือ "เครือข่าย" ทำให้ไม่ได้ถือครองยาเสพติดโดยตรง เมื่อไม่มียาเสพติดในครอบครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายจะประสบปัญหาการดำเนินการตามกฎหมาย เช่น การจับกุมหรือการตั้งข้อหาผู้ต้องสงสัย เห็นได้ชัดมีเพียงผู้ค้าระดับกลางเพียง 1 รายที่เป็นรองผู้บริหารระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ถูกจับกุมพร้อมยาเสพติดโดยตำรวจปราบปรามยาเสพติด และมีหลายกรณีที่ผู้ค้ายาถูกจับแต่สุดท้ายถูกดำเนินการในลักษณะเป็นผู้เสพ เนื่องจากปริมาณยาที่พบไม่มาก และไม่มีพยานหลักฐานที่ชัดเจน

ช่องว่างของกฎหมายและการตีความ แม้กฎหมายจะระบุว่าทรัพย์สินที่ “เปลี่ยนมือ” หรือ “เปลี่ยนสภาพ” ยังสามารถถูกริบได้ แต่ในทางปฏิบัติเมื่อเข้าสู่กระบวนการศาลกลับมี ภาระการพิสูจน์ที่ซับซ้อนและต้องอาศัยพยานหลักฐานเชิงเทคนิคสูง ซึ่งบางกรณีทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงระหว่างทรัพย์สินกับความผิดได้โดยตรง นอกจากนี้กฎหมายยังเปิดช่องให้บุคคลภายนอกอ้างความสุจริตได้ ทำให้ผู้ค้ายาเสพติดสามารถ นำทรัพย์สินซ่อนไว้กับบุคคลใกล้ชิดหรือใช้วิธีการผ่านตัวแทน (Nominee) เห็นได้จากกระบวนการดำเนินคดีที่เน้นจับกุมดำเนินคดีพร้อมยาเสพติดเป็นหลัก ในส่วนทรัพย์สินไม่ได้มีการดำเนินการแต่อย่างใด

จากการศึกษาเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า หนึ่งในปัจจัยเชิงวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการดำรงอยู่ของเครือข่ายการค้ายาเสพติดระดับกลางในระดับชุมชน คือ "ค่านิยมไม่ยุ่งเรื่องของผู้อื่น" ซึ่งฝังรากลึกในวัฒนธรรมไทยและได้รับการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง ลักษณะของค่านิยมดังกล่าวสะท้อนออกมาในพฤติกรรมของประชาชนที่แม้จะทราบหรือสงสัยว่าบุคคลใดในชุมชนมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด ซึ่งมีการประกอบอาชีพที่มีรายได้ที่ผิดไปจากสภาพปกติทั่วไป แต่กลับเลือกที่จะไม่รายงานต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันเนื่องมาจากหลายปัจจัย เช่น ความเกรงกลัวต่ออิทธิพลของผู้ค้ายาเสพติด ความไม่ไว้วางใจในกระบวนการยุติธรรม การไม่เชื่อมั่นว่าการแจ้งเบาะแสจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหายั่งยืน และ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรู้สึกว่าการกระทำดังกล่าวเป็น "การยุ่งเรื่องชาวบ้าน" ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ขัดกับจริยธรรมทางสังคมของไทยในมิติความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ค่านิยมในชนบทดังกล่าวได้สร้างบรรยากาศของความเยิบเยอในชุมชน ซึ่งไม่เพียงส่งผลให้เครือข่ายค้ายาเสพติดสามารถดำเนินกิจกรรมผิดกฎหมายได้อย่างต่อเนื่องและปลอดภัยในระดับอำเภอ หากแต่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมายและการป้องกันอาชญากรรมเชิงรุกในระดับท้องถิ่นอีกด้วย

3.2.ปัญหากฎหมายฟอกเงิน

จากการศึกษาภาคสนามในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าแม้กฎหมายฟอกเงินของไทยจะมีบทบัญญัติที่ชัดเจนในเชิงหลักการและให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการตรวจสอบหรือยึดอายัดทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม แต่ในการบังคับใช้จริงกลับประสบอุปสรรคทั้งในเชิงกฎหมาย โครงสร้างสถาบัน และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประการแรกคือปัญหาการขาดช่องทางทางกฎหมายให้ประชาชนมีบทบาทในการแจ้งหรือร้องเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมฟอกเงิน แม้ประชาชนในพื้นที่จะรับรู้หรือสังเกตเห็นพฤติกรรมการใช้ทรัพย์สินผิดปกติ เช่น การลงทุนจำนวนมากในกิจการที่ไม่มีผลกำไร การซื้อที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ หรือการซื้อรถบรรทุกจำนวนมากเกินความจำเป็นในภาคเกษตรกรรม แต่กลับไม่มีกลไกทางกฎหมายที่รองรับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นทางการมีเพียงในฐานะ “ผู้แจ้งเบาะแส” ที่ยังไม่ทราบว่าจะมีผลต่อการสืบสวนหรือการอายัดทรัพย์สินหรือไม่

ประการที่สองคือข้อจำกัดของกฎหมายที่เน้นเฉพาะกรณีที่มีการดำเนินคดีอาญาก่อนแล้วเท่านั้น การดำเนินการตามกฎหมายฟอกเงินในทางปฏิบัติมักเกิดขึ้นหลังจากมีการจับกุมผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด และมีการพิสูจน์แล้วว่าทรัพย์สินที่ตรวจพบเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายฟอกเงินในการจัดการกับผู้ค้ายาระดับกลางมีลักษณะ “เชิงรับ” และไม่สามารถสกัดกั้นหรือยึดอายัดทรัพย์สินได้อย่างทันทั่วทั้งที่ประชาชนในพื้นที่ทราบการฟอกเงิน

ประการที่สามคือขาดบทบัญญัติกฎหมายหรือแนวนโยบายที่ส่งเสริมการสืบสวนเชิงรุกในระดับพื้นที่ แม้จะมีข้อมูลร้องเรียนหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับการครอบครองทรัพย์สินที่ไม่สัมพันธ์กับรายได้ แต่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เช่น ตำรวจ หรือฝ่ายปกครอง ไม่มีอำนาจหน้าที่ชัดเจนในการดำเนินการตรวจสอบเชิงลึกเกี่ยวกับแหล่งที่มาของทรัพย์สิน เว้นแต่จะมีการดำเนินคดีในข้อหาขายเสพติดไปก่อนแล้ว ส่งผลให้การสืบสวนเครือข่ายการฟอกเงินระดับกลางในพื้นที่ขาดประสิทธิภาพและไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ค้ายาระดับกลางได้อย่างแท้จริง

ผลการศึกษาชี้ว่าโครงสร้างของกฎหมายฟอกเงินในปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการเฝ้าระวัง ป้องกัน และจัดการกับการฟอกเงินในลักษณะเชิงรุกในระดับชุมชน โดยเฉพาะเมื่อผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางมีความสามารถในการแฝงตัวในระบบเศรษฐกิจท้องถิ่นและอาศัยความสัมพันธ์กับผู้นำท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่รัฐในการหลีกเลี่ยงการตรวจสอบในบางกรณีแม้เจ้าหน้าที่จะสงสัยหรือได้รับข้อมูลจากประชาชน แต่กลับไม่สามารถดำเนินการทางกฎหมายได้เนื่องจากขาดทั้งเครื่องมือทางกฎหมายและโครงสร้างสนับสนุนจากส่วนกลาง

5.อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่าผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในปัจจุบันไม่ได้ดำเนินกิจกรรมในลักษณะซ่อนตัวในเงามืดอีกต่อไป แต่กลับกลายเป็น “ผู้ประกอบการท้องถิ่น” ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนอย่างเปิดเผย การฟอกเงินจึงไม่ใช่เพียงกระบวนการซ่อนแหล่งที่มาของทรัพย์สินเท่านั้น แต่กลับเป็น “การกลายสภาพ” ของทุนผิดกฎหมายให้มีลักษณะถูกต้องตามกฎหมาย และสามารถสร้างสถานะทางสังคมที่มีอิทธิพลได้ สอดคล้องกับงานของรัตพงษ์ สอนสุภาพ (2562) ที่พบว่าเศรษฐกิจผิดกฎหมายในประเทศไทยมีความรุนแรงมาก มีรูปแบบและกระบวนการที่ซับซ้อน มีการฟอกเงินผ่านหลายช่องทางรวมทั้งการนำไปฟอกผ่านการลงทุนหรือซื้อกิจการต่างๆ ที่มีการใช้เงินสดจำนวนมาก กฎหมายที่มีอยู่ก็ไม่สามารถจัดการและปราบปรามการฟอกเงินหรือดำเนินการยึดอายัดทรัพย์สินได้เท่าที่ควร

ความยากลำบากในการดำเนินคดีกับผู้ค้ายาระดับกลาง เริ่มจากฐานความผิด ครอบครองเพื่อเสพ หรือครอบครองเพื่อจำหน่าย หลายครั้งที่การดำเนินคดีได้เพียงการครอบครองเพื่อเสพ เช่นเดียวกับที่ท้าวนา สุพงษ์ (2665) พบปัญหาว่าต้องพิสูจน์ถึงเจตนาที่แท้จริงของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเรื่องยากพอสมควร และปริมาณยาที่พบแม้มากก็ไม่เป็นตัวบ่งชี้ได้ต่างจากกฎหมายเดิมพิสูจน์ในเรื่องของปริมาณยา มีปริมาณเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่วัดได้แน่นอน ง่ายกว่าการพิสูจน์เจตนาแท้จริงของจำเลย

การดำเนินคดีกับผู้ค้ายาระดับกลางแม้ว่าจะพบยาอยู่ในเคหสถาน หรือครอบครอง ก็ยังจำเป็นต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า “เป็นการครอบครองเพื่อจำหน่าย” หรือ “กระทำการเพื่อการค้า” ที่ต้องอาศัยพฤติการณ์ของการกระทำความผิด และมีได้กำหนดนิยามความหมายคำว่า การกระทำการเพื่อการค้าไว้รวมถึงไม่ได้กำหนดปริมาณของยาเสพติดที่บ่งชี้ถึงพฤติการณ์การกระทำความผิด ทำให้เจ้าหน้าที่ยากลำบากในการดำเนินคดีกรณีพยานหลักฐานไม่ชัดเจนหรือมีน้ำหนักพอ(พรพรรณ อุไรกุล, 2566) โดยเฉพาะปริมาณเท่าใดจึงเป็นการค้า หากต้องอาศัยพฤติการณ์การกระทำความผิดมาประกอบยิ่งยากลำบากในการดำเนินคดีเนื่องจากผู้ค้ายาระดับกลางแทบไม่มีประจักษ์พยานหรือพยานหลักการเชื่อมโยงกับยาเสพติด เช่นเดียวกับที่พิชัย เพ็งผ่อง(2024)พบว่าการศึกษาของศาลเกี่ยวกับเหตุการณ์ “การกระทำการเพื่อการค้า” ศาลจำเป็นต้องพิจารณาด้วยความระมัดระวังเพื่อให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายใหม่อย่างแท้จริง เห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 246/2567 (ประชุมใหญ่) แม้มีการขายเมทแอมเฟตามีน แต่เมื่อไม่ปรากฏพฤติการณ์อื่นอันแสดงให้เห็นว่า ประกอบกิจการดำรงชีพด้วยการจำหน่าย ยาเสพติดเป็นการปกติทั่วไป จึงถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำการเพื่อการค้า แต่เป็นเพียงการจำหน่ายทั่วไปเท่านั้น และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 502/2565 (ประชุมใหญ่) เมื่อไม่ปรากฏชัดว่า มีไว้เพื่อจำหน่ายในราคาใด จำหน่ายแก่ใครบ้าง และ จำหน่ายมาแล้วบ่อยครั้งเพียงใด จึงยังไม่อาจรับฟังได้ว่าเป็นการกระทำการเพื่อการค้า

การจัดการตามกฎหมายฟอกเงิน ผู้ค้ายาระดับกลางมักนำเงินหรือทรัพย์สินจากการจำหน่ายยาไปฟอกเงินในลักษณะต่างๆ สอดคล้องกับที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2564) ที่ศึกษาสถิติฐานความผิดคดีอาญารวบรวมโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เฉพาะปี พ.ศ. 2561 พบว่ามีจำนวนคดีที่รับคำร้องทุกข์ พ.ศ.2556 -2562

ประเภทความผิดมูลฐานจากยาเสพติดมีจำนวนคดีมากที่สุดมากกว่าคดีลำดับรองลงมาถึง 2 เท่า และฟอกเงินผ่านกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ

ความยากลำบากในการดำเนินคดีฟอกเงิน มีปัญหาในการพิสูจน์ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดตามกฎหมายฟอกเงิน เนื่องจากพยานหลักฐานไม่เพียงพอต่อการวินิจฉัยความสัมพันธ์ของทรัพย์สิน กับความผิดมูลฐานยาเสพติด การตรวจสอบทำได้ยาก เช่นเดียวกับที่วีระพงษ์ บุญโญภาส และ สุพัตรา แผนวิชิต (2560) ศึกษาพบว่าไม่มีของกลางที่เป็นตัวเงินหรือทรัพย์สินที่ปรากฏชัดทำให้ต้องตรวจสอบจากตัวบุคคลและทรัพย์สินเป็นหลัก และมีปัญหาในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ดำเนินการถ่าย โอน ยักย้าย ทรัพย์สิน ไปยังต่างประเทศ หรือใช้ทรัพย์สินสิ้นเปลืองหมดไป

การดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ค้ายาในระดับตามกฎหมายยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงินต้องอาศัยความร่วมมือของหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงาน ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กรมศุลกากร สำนักงานประมาณ ธนาการแห่งประเทศไทย กรมบัญชีกลาง กรมที่ดิน และกรมการปกครอง ฯ แต่ขาดการบูรณาการ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน ยังขาดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบฯ ดังกล่าว เช่นเดียวกับงานที่ ปภาวิน นเปล่งฉวี (2566) ศึกษา แม้ว่าเจ้าหน้าที่จะมีความตั้งใจในการปฏิบัติงานตามนโยบาย เช่นที่ อนุสรณ์ ปัสสา(2566) ศึกษาเจ้าหน้าที่ในสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน การขอความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทำให้ล่าช้า ไม่ได้มีผลใดๆหากไม่มีการรายงานอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับความผิดมูลฐานเป็นจุดสำคัญในการตั้งต้นกระบวนการทำงาน (จักรี กันธิยะ ,2020) ปัญหาดังกล่าวทำให้ยากลำบากในการขยายผลไปสู่เครือข่ายกลุ่มใหญ่ ดังที่ภาวนา สุพงษ์ (2665) ศึกษาแม้มีบทบัญญัติเรื่อง ความผิดฐานให้การสนับสนุนและฐานการสมคบ การจัดการกลุ่มเครือข่ายที่กระทำตามกฎหมายยาเสพติดก็ตาม การจัดการผู้กระทำผิดในระดับ สังการหรือในระดับที่เป็นหัวหน้า ซึ่งแทบจะเป็นไปไม่ได้ในการดำเนินในความเป็นจริง

6.สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในการบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงิน กรณีศึกษาระดับอำเภอ จังหวัดกาญจนบุรีผลการวิจัยพบว่า ผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางมีบทบาทสำคัญในระบบการกระจายยาเสพติด และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับใช้กฎหมาย ผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในพื้นที่ศึกษาเป็นฟันเฟืองสำคัญในระบบการกระจายยาเสพติด โดยมักมีความสัมพันธ์ทางสังคมหรือเครือญาติกับชุมชน ทำให้สามารถแฝงตัวอยู่ในโครงสร้างท้องถิ่นได้อย่างแนบเนียนในการดำรงชีพและประการการเลี้ยงชีพสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เพื่อลดความเสี่ยงทางกฎหมาย การหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดีเกิดจากความเข้าใจในระบบการจับกุมและขั้นตอนกฎหมายที่สามารถหาช่องโหว่ได้ ผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางมีพฤติกรรมในการฟอกเงินโดยใช้ธุรกิจบังหน้า และมีความเชื่อมโยงกับนักการเมืองท้องถิ่นหรือ

เจ้าหน้าที่รัฐ มีแนวโน้มใช้ธุรกิจที่ถูกกฎหมายเป็นเครื่องมือในการฟอกเงิน เช่น ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ปิมน้ำมัน ร้านขายของชำเกษตร และการซื้อขายที่ดินในราคาสูงเกินจริง ธุรกิจเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้ชื่อของเครือญาติ หรือบุคคลใกล้ชิด โดยพบหลักฐานจากผู้ให้ข้อมูลภาคสนามหลายรายว่าผู้ค้าบางรายมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งเอื้อให้สามารถหลีกเลี่ยงการตรวจสอบทรัพย์สินได้อย่างเป็นระบบ

การบังคับใช้กฎหมายยาเสพติดและกฎหมายฟอกเงินในระดับพื้นที่ยังขาดความเชื่อมโยงและประสิทธิภาพในการบูรณาการข้อมูลและมาตรการทางกฎหมายร่วมกัน การบังคับใช้กฎหมายในระดับอำเภอยังประสบกับปัญหาหลายประการทั้งจากตัวกฎหมาย และในด้านโครงสร้างการประสานงานระหว่างหน่วยงาน เช่น ป.ป.ส. ตำรวจ ปง. และฝ่ายปกครองที่ขาดการสื่อสารและฐานข้อมูลร่วมกัน นอกจากนี้การดำเนินคดีเกี่ยวกับฟอกเงินยังมักถูกแยกขาดจากคดียาเสพติด และหน่วยงานในพื้นที่เน้นไปที่ผู้ค้ารายย่อยเป็นสำคัญ ทำให้ไม่สามารถตรวจจับทางการเงินของผู้ค้าในระดับกลางได้อย่างแท้จริง อุปสรรคสำคัญยังรวมถึงขั้นตอนการดำเนินคดี และการพิสูจน์เส้นทางการเงินที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน

7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของผู้ค้ายาเสพติดระดับกลางในกระบวนการค้ายา การฟอกเงินผ่านธุรกิจบังหน้า และความล้มเหลวของระบบการบังคับใช้กฎหมายในระดับพื้นที่ จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปราบปรามและจัดการกับเครือข่ายผู้ค้ายาเสพติดระดับกลาง ดังนี้

1. การบูรณาการระบบข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดตั้งศูนย์ประสานงานข้อมูลกลางระดับจังหวัดหรืออำเภอที่มีหน้าที่รวบรวม วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เช่น ป.ป.ส., ปง., ตำรวจ, ฝ่ายปกครอง, สำนักงานที่ดิน, ธนาคาร โดยเฉพาะข้อมูลทรัพย์สิน พฤติกรรมการเงิน และความเชื่อมโยงทางสังคมของกลุ่มเสี่ยง เพื่อให้สามารถติดตามเส้นทางการเงินและเครือข่ายได้อย่างเป็นระบบ

2. ปรับปรุงกลไกการบังคับใช้กฎหมายฟอกเงินให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ควรพิจารณาปรับปรุง พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ให้สามารถสืบค้นและอายัดทรัพย์สินได้อย่างรวดเร็วขึ้นในคดียาเสพติด โดยลดขั้นตอนที่ล่าช้า และเปิดโอกาสให้หน่วยงานในพื้นที่ เช่น นายอำเภอ หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง สามารถแจ้งเบาะแสหรือดำเนินการในเบื้องต้นได้โดยประสานกับปง.อย่างใกล้ชิด เพื่อไม่ให้กระบวนการกระจายทรัพย์สินหรือย้ายถ่ายทรัพย์สินเกิดขึ้นก่อนถูกตรวจสอบ

3. ตรวจสอบและติดตามธุรกิจที่มีความเสี่ยงต่อการฟอกเงินในพื้นที่ ควรกำหนดให้หน่วยงานรัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน หรือพาณิชย์จังหวัด ร่วมมือกับปง. จัดทำ บัญชีธุรกิจเสี่ยงสูง (High-Risk Business Registry) เช่น ธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง ปิมน้ำมัน ร้านเกษตร ร้านทอง และฟาร์มเกษตร เพื่อดำเนินการสอดส่องที่มาของเงินทุนและกระแสเงินสด พร้อมทั้งให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองสามารถติดตามการดำเนินงานจริงของธุรกิจเหล่านั้นได้เป็นระยะ

4. สร้างกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแจ้งเบาะแสอย่างปลอดภัย ควรพัฒนาระบบ “สายลับชุมชน” (Community Informant System) ที่เน้นการสร้างแรงจูงใจและการคุ้มครองพยานหรือผู้ให้ข้อมูลในชุมชน โดยสามารถแจ้งเบาะแสดผ่านระบบดิจิทัลที่ปลอดภัยไม่ต้องเปิดเผยตัวตน และได้รับรางวัลนำจับหรือการช่วยเหลือด้านความปลอดภัย โดยเฉพาะในชุมชนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ค้า

เอกสารอ้างอิง

- จักรี กันธิยะ. (2020). แนวทางการพัฒนารูปแบบการสืบสวนสอบสวนคดียาเสพติดในลักษณะองค์กร อาชญากรรมข้ามชาติ. Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). 3955. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/3955>
- จินดา ศิลาสา. (2563). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นจาก <https://ir.stou.ac.th/bitstream/123456789/13420/1/2584001156.pdf>
- ธนาภรณ์ กุลศิริ. (2565). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการกระทำความผิดร้ายแรงเกี่ยวกับยาเสพติดตามประมวลกฎหมายยาเสพติด. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6324011602/1662015937f514b31bfbf36358b3bb63616bdb1beb_abstract.pdf
- บรรณทศวรรษ ภูมิกร. (2565). ขุดรากถอนโคนเครือข่ายยาเสพติดด้วยกฎหมายฟอกเงินทางอาญา. กรมสอบสวนคดีพิเศษ. สืบค้นจาก <https://www.dsi.go.th/th/Detail/ขุดรากถอนโคนเครือข่ายยาเสพติดด้วยกฎหมายฟอกเงินทางอาญา>
- ปภาวิน นเปล่งฉวี. (2566). อุปสรรคการดำเนินคดีอาญาฐานฟอกเงิน: ศึกษากรณีเจ้าพนักงานตำรวจ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พรพรรณ อุไรกุล. (2566). ปัญหาการบังคับใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564: ศึกษากรณีมาตรา 145 (สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีปทุม).
- พิชัย เพ็งผ่อง. (2024). ปัญหาการตีความเหตุการณ์ “การกระทำเพื่อการค้า” ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด มาตรา 145 วรรคสอง (1). ศาลฎีกา. <https://www.supremecourt.or.th/บทความ/แผนกคดียาเสพติด>
- ภาวนา สุวพงษ์. (2565). ปัญหาการบังคับใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6424011832/169769640023d5035f48299d0ef4fa2362968cbbd5_abstract.pdf

- รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2562). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report) เศรษฐกิจผิดกฎหมายกับการฟอกเงินในประเทศไทย. สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยรังสิต
- วีระพงษ์ บุญโญภาส และ สุพัตรา แผนวิจิต. (2560). แนวทางพัฒนากฎหมายและมาตรการเพื่อดำเนินการกับทรัพย์สินของ องค์การอาชญากรรมข้ามมนุษย์. งานวิจัยภายใต้ชุดโครงการ กระบวนการยุติธรรม – ตำรวจ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง แนวโน้มการฟอกเงินในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณี การฟอกเงินผ่านนิติบุคคลและธุรกิจบังหน้า ทนายความและนักบัญชี บริษัทนำเที่ยว ทริสต์ต่างประเทศที่ดำเนินการในประเทศไทย การเล่นแชร์ที่มีการฉ้อโกง และการฟอกเงินผ่านองค์กรไม่แสวงหากำไร. สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (สำนักงาน ปปง.)
- สุจินต์ สะพัด, ศิริบุรณ์ ปิยากร, & หวังมหารพร, ปิยากร. (2565). ผลสัมฤทธิ์ของการนำนโยบายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดไปปฏิบัติของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน. *วารสารการบริหารและนโยบายสาธารณะ*, 1(1), 1-15.ojs.lib.buu.ac.th
- อนุสรณ์ ปัสสา. (2566). ประสิทธิภาพของการนำนโยบายป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมูลฐานยาเสพติดไปปฏิบัติสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน.*วารสารการจัดการการเมืองการปกครองและท้องถิ่น*, 1(1), 27–36. สืบค้น จาก <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JPLM/article/view/427>
- The101.world. (2564). 1 ปีหลังมีกฎหมายยาเสพติดใหม่ การบังคับใช้บรรลุนิติภาวะแล้วหรือยัง. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/wichai-chaimongkol-oncb-interview/>
- Central Narcotics Bureau. (2023). Singapore's Strategy to Combat Drugs. <https://www.cnb.gov.sg/about-us/singapore%27s-strategy-to-combat-drugs>
- Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN). (2020). Advisory on human trafficking and related activity. Retrieved from https://www.fincen.gov/sites/default/files/advisory/2020-10-15/Advisory%20Human%20Trafficking%20508%20FINAL_0.pdf
- Greenwald, G. (2009). Drug decriminalization in Portugal: Lessons for creating fair and successful drug policies. Cato Institute. Retrieved from <https://www.cato.org/policy-report/july/august-2009/report-drug-decriminalization-works-portugal>
- Internal Revenue Service (IRS). (2022). Twenty individuals indicted in Colombian-based drug money laundering organization. Retrieved from <https://www.irs.gov/compliance/criminal-investigation/twenty-individuals-indicted-in-colombian-based-drug-money-laundering-organization>

International Drug Policy Consortium. (2024). *Drug laws in Thailand: The limits of reforms to relieve prison overcrowding*.

<https://idpc.net/publications/2024/09/drug-laws-in-thailand-the-limits-of-reforms-to-relieve-prison-overcrowding>

Ministry of Home Affairs Singapore. (2024). Ministerial Statement on Singapore's National Drug Control Policy. <https://www.mha.gov.sg/mediaroom/parliamentary/ministerial-statement-on-singapore-national-drug-control-policy/>

Reuters. (2024, October 2). *Myanmar civil war fuels surge in cross-border drug trade, Thailand official says*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/myanmar-civil-war-fuels-surge-cross-border-drug-trade-thailand-official-says-2024-10-02/>

Thai Times. (2025, January 15). Thailand launches "Seal Stop Safe" campaign to combat border drug trafficking. Thai Times. <https://thaitimes.com/thailand-launches-seal-stop-safe-campaign-to-combat-border-drug-trafficking>

United Nations Office on Drugs and Crime. (2021, April 26). Drug trafficking in the Golden Triangle: UNODC identifies middlemen as key players in drug trade. <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2021/April/drug-trafficking-in-the-golden-triangle--unodc-identifies-middlemen-as-key-players-in-drug-trade.html>

ผลกระทบของประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมืองไทยในยุคหลังการรัฐประหาร

The Impact of Democracy and Political Stability in Thailand in the Post-Coup Era

นายสุธน ดีคำ¹

Mr. Suton Decum

บทคัดย่อ

การรัฐประหารเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายครั้งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงและการพัฒนาของระบบการเมืองภายในประเทศ การรัฐประหารในประเทศไทยมักส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในระบบการเมือง โดยการลดทอนอำนาจของประชาชนในการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมือง อีกทั้งยังทำให้สถาบันการเมืองที่มีบทบาทในการตรวจสอบอำนาจถูกอ่อนแอลง เช่น องค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งทำให้เกิดความไม่สมดุลในกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจรัฐ ความไม่โปร่งใสในการดำเนินงานของรัฐบาล และการจำกัดเสรีภาพทางการเมือง ในขณะเดียวกันความเชื่อมั่นของประชาชนในระบบการเมืองลดลงอย่างชัดเจน การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรัฐประหารและการเสริมสร้างเสรีภาพทางการเมือง พบว่าแม้จะมีการคัดค้านและต่อต้านจากประชาชนและกลุ่มการเมืองต่างๆ แต่การรัฐประหารกลับทำให้รัฐบาลมีอำนาจในการควบคุมและดำเนินการต่างๆ โดยไม่ต้องรับการตรวจสอบจากประชาชนหรือจากระบบการเมืองที่มีความหลากหลาย การรัฐประหารส่งผลให้เสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในการชุมนุมถูกจำกัดอย่างชัดเจน และส่งผลกระทบต่อเสริมสร้างประชาธิปไตยในระยะยาว เมื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนและกลุ่มภาคส่วนต่างๆ ในการเสริมสร้างและปกป้องประชาธิปไตยในช่วงหลังการรัฐประหาร การเสริมสร้างประชาธิปไตยในสถานการณ์ที่ถูกจำกัดอำนาจนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย การมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกดดันและท้าทายรัฐบาลในการเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ในทางกลับกันระบบการเมืองที่ถูกควบคุมโดยทหารหรือรัฐบาลทหารทำให้การมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองกลายเป็นเรื่องที่เสี่ยงและถูกจำกัดอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อปกป้องและส่งเสริมประชาธิปไตยในอนาคตของประเทศไทย โดยการพัฒนาและเสถียรภาพทางการเมืองต้องอาศัยการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ยั่งยืน การยืนยันความสำคัญของการรักษาความโปร่งใสในการบริหารจัดการของรัฐ รวมถึงการส่งเสริมการตรวจสอบอำนาจที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ การส่งเสริมประชาธิปไตยในประเทศไทยต้องทำให้

¹ นักวิชาการอิสระ ; independent Scholar,Thailand

ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมจากอำนาจที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย, เสรีภาพทางการเมือง , ไทย, ยุคหลังการรัฐประหาร

Abstract

A coup is an event that has occurred multiple times in Thailand's political history, with significant impacts on the stability and development of the country's political system. In Thailand, coups often result in political instability by diminishing the power of the people in elections and political participation. Additionally, it weakens political institutions responsible for checking state power, such as independent organizations and the Constitutional Court. This leads to an imbalance in the checks and balances process, a lack of transparency in government operations, and the restriction of political freedoms. At the same time, public confidence in the political system has clearly declined. The study of the relationship between coups and the promotion of political freedoms reveals that, despite opposition from the public and various political groups, a coup gives the government the power to control and act without public scrutiny or the checks of a diverse political system. A coup restricts freedom of expression and the right to assembly, which has a lasting impact on the long-term development of democracy. While analyzing the participation of citizens and various sectors of society in strengthening and protecting democracy after a coup, promoting democracy in a situation of limited power is not easy. Civil participation becomes an important tool in pressuring and challenging the government to respect the rights and freedoms of the people. However, in contrast, a political system controlled by the military or a military government makes participation in the political process risky and significantly restricted. To protect and promote democracy in Thailand's future, political development and stability must rely on building sustainable political participation. It is essential to affirm the importance of maintaining transparency in government management, as well as promoting effective power checks to allow the public to fully engage in the political process. Promoting democracy in Thailand must ensure that the public recognizes the importance of safeguarding political rights and freedoms, without being under the control of undemocratic powers.

Keywords: Democracy, Political Stability, Thailand, Post-Coup Era

1. บทนำ

การเมืองของประเทศไทยนั้นเต็มไปด้วยความผันผวนทางประวัติศาสตร์และการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่มีการรัฐประหาร ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองในระดับชาติเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความขัดแย้งภายในระหว่างกลุ่มต่างๆ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ค่อนข้างซับซ้อน การรัฐประหารในประเทศไทยได้เกิดขึ้นหลายครั้งในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โดยแต่ละครั้งล้วนมีผลกระทบที่สำคัญต่อทั้งระบบการเมือง สถาบันการเมือง และวิถีทางประชาธิปไตยของประเทศ

การศึกษาผลกระทบจากการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในยุคหลังจึงเป็นเรื่องที่สำคัญในการทำ ความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและการเมือง โดยเฉพาะในแง่ของการพัฒนาและการประเมินผล กระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศ การรัฐประหารครั้งหลังๆ ได้ทิ้งร่องรอย และความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการปกครองทั้งในเชิงกฎหมาย การเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน(Phongpaichit, & Baker, 2017) ในบริบทนี้การวิเคราะห์ผลกระทบจาก รัฐประหารจึงมีความสำคัญไม่เพียงแต่ในระดับภายในประเทศเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อภาพรวมของเสถียรภาพทาง การเมืองและระบบประชาธิปไตยในประเทศไทยในระยะยาว

การรัฐประหารในประเทศไทยมักเกิดขึ้นเมื่อมีความขัดแย้งทางการเมืองที่สูงขึ้นระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มี อำนาจทางการเมืองและการควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ การรัฐประหารจึง เป็นเครื่องมือที่บางครั้งถูกนำมาใช้เพื่อเปลี่ยนแปลงสมดุลทางการเมืองและปรับระบบการปกครองให้เหมาะสมกับ อำนาจที่มีอยู่ในขณะนั้น อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการรัฐประหารเหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในกรอบของการ เปลี่ยนแปลงการเมืองภายในกลุ่มอำนาจ แต่ยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นส่วน สำคัญในการกำหนดทิศทางการปกครองและการบริหารประเทศในอนาคต

หนึ่งในผลกระทบที่เด่นชัดที่สุดจากการรัฐประหารคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในสถาบันต่างๆ เช่นการทหาร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง การเมืองหลังจากการรัฐประหาร ในกรณีของประเทศไทย การทหารมักมีบทบาทในการควบคุมการเมืองผ่านการ จัดตั้งรัฐบาลทหารหรือรัฐบาลที่มีการสนับสนุนจากกองทัพ ในขณะที่เดียวกับการรัฐประหารยังนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและการปกครองที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่นการจำกัด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การปิดกั้นการประท้วงทางการเมือง และการปรับเปลี่ยนกฎหมายให้เหมาะสม กับระบอบการปกครองใหม่(Case, 2002)

การรัฐประหารยังส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในระบบการเมืองและการเลือกตั้ง การที่การ รัฐประหารเกิดขึ้นหลายครั้งในประเทศไทยส่งผลให้ประชาชนเกิดความไม่มั่นใจในกระบวนการทางประชาธิปไตย การที่รัฐประหารนำไปสู่การยกเลิกหรือการระงับการเลือกตั้ง ยิ่งเพิ่มความรู้สึกที่ว่าอำนาจทางการเมืองไม่ได้ถูก

ตัดสินใจด้วยประชาชน แต่ขึ้นอยู่กับความควบคุมของกลุ่มอำนาจบางกลุ่ม ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถูกลดทอนลง และในบางครั้งก็ทำให้เกิดความขัดแย้งทางสังคมที่รุนแรงขึ้น (Chaiwat, 2019)

การวิเคราะห์ผลกระทบจากการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหลังการรัฐประหารครั้งล่าสุดจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในการเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงในระบบการเมือง สถาบันต่างๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างลึกซึ้ง ผลกระทบเหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของอำนาจเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบในระยะยาวต่อการพัฒนาเสถียรภาพทางการเมืองและการสร้างสรรค์สังคมประชาธิปไตยในประเทศไทย โดยเฉพาะในยุคที่การสื่อสารและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการเรียกร้องสิทธิประชาธิปไตย

บทความนี้จะทำการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบจากการรัฐประหารในประเทศไทย โดยจะเริ่มต้นจากการทบทวนเหตุการณ์รัฐประหารที่ผ่านมาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในระดับการเมือง การปกครอง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จากนั้นจะมีการนำเสนอกรอบทฤษฎีและการวิเคราะห์ในเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบทางการเมือง การเลือกตั้ง และสถาบันทางการเมืองในบริบทหลังการรัฐประหาร รวมถึงการประเมินการพัฒนาและการส่งเสริมประชาธิปไตยในสังคมไทย การศึกษาในครั้งนี้จะนำไปสู่การเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและส่งเสริมประชาธิปไตยในประเทศไทย รวมถึงการสร้างสังคมที่มีความยุติธรรมและมีการควบคุมอำนาจทางการเมืองในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นจากประชาชนและสามารถพัฒนาประเทศในทิศทางที่ยั่งยืนในอนาคต

2.ภาพรวมของรัฐประหารในประวัติศาสตร์ไทย

การรัฐประหารถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการพัฒนาระบบการเมืองในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา การรัฐประหารได้สะท้อนถึงความขัดแย้งภายในระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆ และการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของการปกครองที่มีผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ในที่นี้จะทำการทบทวนเหตุการณ์รัฐประหารในประวัติศาสตร์ไทย วิเคราะห์เหตุผลที่รัฐประหารเกิดขึ้น และผลกระทบที่เกิดขึ้นในช่วงต่างๆ ในอดีต

2.1 ทบทวนเหตุการณ์รัฐประหารในประวัติศาสตร์ไทย

การรัฐประหารในประเทศไทยมีความถี่มากกว่าหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของการเมืองไทยที่สะท้อนถึงความไม่มั่นคงและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการประนีประนอมของกลุ่มอำนาจที่แตกต่างกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการรัฐประหารหลายครั้งในศตวรรษที่ 20 เช่น การรัฐประหารในปี 2475 ที่นำโดยคณะราษฎร ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย โดยการรัฐประหารครั้งนี้ทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ และอีกหลายครั้งที่มีการรัฐประหารจากทหาร เช่น การรัฐประหารในปี 2500 และการ

รัฐประหารในปี 2549 โดยที่แต่ละครั้งมักมีเหตุผลที่แตกต่างกันและมีบริบททางการเมืองที่ไม่เหมือนกัน(Sunthan Chayanon , Wijitra Srisorn, and Tikhamporn Punluekdej,2024)

2.2วิเคราะห์รัฐประหารในบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน

การรัฐประหารในประเทศไทยเกิดขึ้นจากหลายปัจจัย โดยทั่วไปแล้วการรัฐประหารมักเกิดขึ้นเมื่อมีความขัดแย้งในระดับสูงระหว่างกลุ่มอำนาจทางการเมือง รวมถึงความไม่พอใจจากประชาชนต่อการบริหารงานของรัฐบาล รวมไปถึงการทุจริตและการดำเนินการที่ไม่โปร่งใส Saksit (2014)ศึกษาเกี่ยวกับการรัฐประหารในประเทศไทยและบทบาทของกองทัพในฐานะผู้มีอำนาจการเมือง ใน 3 การรัฐประหารสำคัญโดยรัฐประหาร พ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบรัฐธรรมนูญโดยคณะราษฎร ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูประบบสมัยใหม่ ส่วนรัฐประหาร พ.ศ. 2500 โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีลักษณะเป็นการฟื้นฟูอำนาจเผด็จการทหารภายใต้ข้ออ้างการกวาดล้างคอร์รัปชันและฟื้นฟูระเบียบ แต่ได้ทำลายพัฒนาการประชาธิปไตยที่กำลังเริ่มต้น ในขณะที่รัฐประหาร พ.ศ. 2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครองฯ มีแรงจูงใจจากความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งกับชนชั้นนำอนุรักษ์นิยม และเป็นการกลับมาของอำนาจนอกระบบในการจัดระเบียบการเมือง โดยใช้ตุลาการและองค์กรอิสระเป็นเครื่องมือรองรับอำนาจใหม่

รัฐประหารในปีพ.ศ. 2475 (คณะราษฎร) การรัฐประหารในปี 2475 เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระบบการปกครองของไทย โดยคณะราษฎรได้ล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเพื่อสร้างระบอบประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นหลักการในการปกครอง ซึ่งเป็นการปฏิวัติจากการปกครองแบบเผด็จการไปสู่การปกครองโดยประชาชน โดยมีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย การรัฐประหารในครั้งนี้มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างรุนแรง แม้ว่าจะมีการวางแผนและดำเนินการเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองมากขึ้น แต่ระบบการเมืองในเวลาต่อมาก็ยังไม่เสถียรภาพนัก

การรัฐประหารปีพ.ศ. 2500 (รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) การรัฐประหารในปี 2500 นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่มีผลกระทบต่อสังคมไทย โดยมีการปรับปรุงระบบการปกครองและกฎหมายใหม่ ๆ หลังจากที่มีการเมืองไทยมีความไม่มั่นคงเป็นระยะเวลานาน จอมพลสฤษดิ์ได้เข้ามามีอำนาจและรัฐบาลได้ดำเนินการเผด็จการอย่างเข้มงวด การรัฐประหารในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงการที่ทหารมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทางการเมือง การควบคุมการเมืองโดยทหารในช่วงนี้ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในบางแง่มีความก้าวหน้า แต่การเมืองที่ขาดเสถียรภาพก็ทำให้เกิดการตึงเครียดและขัดแย้งในระดับต่าง ๆ

การรัฐประหารในปีพ.ศ. 2549เป็นเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาธิปไตยอย่างชัดเจน การรัฐประหารครั้งนี้เกิดขึ้นเมื่อความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายต่างๆ ในสังคมไทยมีความตึงเครียดอย่างมาก โดยเฉพาะระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มต่อต้านรัฐบาลที่นำโดย ทักษิณ ชินวัตร หลังจากทีรัฐบาลทักษิณได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย แต่การรัฐประหารในครั้งนี้สะท้อนถึงการขาดเสถียรภาพและความไม่ไว้วางใจในระบอบประชาธิปไตยของบางกลุ่มในสังคมไทย

2.3 ผลกระทบจากรัฐประหาร ที่เกิดขึ้นในอดีต

การรัฐประหารแต่ละครั้งในประเทศไทยมีผลกระทบที่แตกต่างกันไปในช่วงเวลานั้น ๆ ทั้งในแง่ของการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ สรุปได้ดังนี้ (Hewison, 2007)

ผลกระทบต่อการเมือง รัฐประหารโดยทั่วไปมักทำให้โครงสร้างการเมืองในประเทศเปลี่ยนแปลงไป เช่น การยกเลิกหรือการปรับเปลี่ยนรัฐธรรมนูญ การจัดตั้งรัฐบาลทหาร และการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมือง รวมถึงการตั้งศาลพิเศษและการปราบปรามการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ตรงข้ามกับรัฐบาล

ผลกระทบต่อสังคม การรัฐประหารมีผลกระทบต่อการแบ่งแยกของสังคม โดยทำให้เกิดความแตกแยกระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมซึ่งบางครั้งสามารถสร้างความตึงเครียดและความรุนแรงในสังคมได้ ตัวอย่างเช่น ในปี 2549 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเสื้อเหลืองและเสื้อแดงที่เป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายต่อต้านรัฐบาล ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมที่ยืดเยื้อ

ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ผลกระทบจากรัฐประหารมักจะส่งผลกระทบในด้านของการลงทุน การทำธุรกิจ และความเชื่อมั่นจากต่างประเทศ การรัฐประหารสามารถทำให้เกิดการล่มสลายของตลาดหุ้นและการหดตัวของเศรษฐกิจในระยะสั้น แต่บางครั้งในระยะยาวก็มีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดจากความมั่นคงในด้านการปกครองที่ทหารสร้างขึ้น

การรัฐประหารในประเทศไทยเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายครั้งในประวัติศาสตร์และส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ แม้ว่าการรัฐประหารบางครั้งจะมีเหตุผลที่เกิดจากความไม่พอใจในการปกครองหรือการต่อสู้ทางการเมือง แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง การวิเคราะห์ผลกระทบจากการรัฐประหารช่วยให้เราเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงในระบบการปกครองและการเมืองของไทย รวมถึงการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากรัฐประหารในอนาคต

3. วิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐประหารในช่วงหลัง

การรัฐประหารในประเทศไทยได้เกิดขึ้นหลายครั้งในประวัติศาสตร์ และได้ส่งผลกระทบที่ลึกซึ้งต่อโครงสร้างทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงหลังรัฐประหาร การเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองหลังรัฐประหาร รวมถึงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการปกครองและอำนาจ การเสถียรภาพทางการเมือง และการทบทวนระบบการเลือกตั้งและการปฏิรูปทางการเมืองเป็นประเด็นสำคัญในการวิเคราะห์ผลกระทบจากรัฐประหารที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา บทความนี้จะวิเคราะห์ผลกระทบจากการรัฐประหารในช่วงหลังในสามประเด็นหลัก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในระบบการเมือง การเสถียรภาพทางการเมือง และการทบทวนระบบการเลือกตั้งและการปฏิรูปทางการเมือง

3.1 การเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองหลังรัฐประหาร: การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการปกครองและอำนาจ

การรัฐประหารโดยทั่วไปทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการปกครองและการรวบอำนาจในประเทศ ภายหลังจากการรัฐประหาร การทหารมักเข้ามามีบทบาทสำคัญในการควบคุมอำนาจทางการเมือง โดยมี การตั้งรัฐบาลเฉพาะกิจหรือรัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งของทหาร เช่น การรัฐประหารในปี 2549 ซึ่งนำโดยคณะรัฐประหารที่นำโดยพล.อ.พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ซึ่งมีการตั้งรัฐบาลเฉพาะกิจหลังจากการโค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของทักษิณ ชินวัตร การเปลี่ยนแปลงในระบบการเมืองภายหลังการรัฐประหารมักจะมีลักษณะของการควบคุมและจำกัดเสรีภาพทางการเมือง การรัฐประหารมักจะมีผลต่อการใช้อำนาจในระบอบประชาธิปไตยและส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเชื่อมั่นในระบอบการปกครองที่มาจากประชาชน โดยหลังจากการรัฐประหารรัฐบาลที่เกิดขึ้นจากการรัฐประหารมักจะไม่ได้อำนาจจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่จะมาจากการแต่งตั้งของกองทัพหรือรัฐบาลเฉพาะกิจที่จัดตั้งขึ้น เพื่อควบคุมสถานการณ์ทางการเมืองและรักษาความมั่นคง (ศักดิ์ภัท เขาวนลักษณ์สกุล และยุพา ปราชญากุล, 2561) ตัวอย่างเช่น การรัฐประหารปี 2549 ซึ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงสำคัญในโครงสร้างการปกครอง และส่งผลให้เกิดการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางการเมือง การล้มล้างรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้งทำให้กลุ่มการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาลทักษิณไม่พอใจและเกิดการเคลื่อนไหวที่ต่อต้านรัฐบาลทหาร

3.2 เสถียรภาพทางการเมือง: ผลกระทบจากรัฐประหารต่อเสถียรภาพทางการเมืองในระยะยาว

การรัฐประหารในระยะยาวอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการปกครองที่เกิดขึ้นจากการรัฐประหารสามารถทำให้เกิดการแตกแยกในสังคมไทย เนื่องจากรัฐประหารมักจะไม่สามารถนำมาซึ่งความเห็นพ้องต้องกันจากทุกฝ่ายในสังคม การเคลื่อนไหวของประชาชนในช่วงหลังรัฐประหารมักจะทำให้เกิดความไม่พอใจจากการสูญเสียสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพ การรัฐประหารครั้งแล้วครั้งเล่า ทำให้เกิดความไม่มั่นคงในระบอบการปกครอง ทำให้การพัฒนาทางการเมืองในระยะยาวไม่สามารถเดินหน้าได้อย่างเต็มที่ และไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยได้ ตัวอย่างของการรัฐประหารในปี 2557 (การรัฐประหารครั้งล่าสุดของประเทศไทย) สะท้อนให้เห็นถึงการขาดเสถียรภาพในระดับสถาบันการเมืองและการแตกแยกระหว่างกลุ่มประชาชนที่สนับสนุนฝ่ายต่างๆ ผลกระทบจากการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในระยะยาวทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ไม่สามารถหาข้อยุติได้ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และอาจเกิดความขัดแย้งที่ยืดเยื้อในระยะยาว ซึ่งไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองอย่างยั่งยืน (พิเชฐ ศรีหล้า, 2562)

3.3 ผลต่อระบบการเลือกตั้งและการปฏิรูปทางการเมืองในบริบทหลังรัฐประหาร

หลังจากการรัฐประหารเกิดขึ้น การทบทวนระบบการเลือกตั้งและการปฏิรูปทางการเมืองเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการเมืองและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง ระบบการเลือกตั้งในช่วงหลังรัฐประหารมักจะถูกปรับเปลี่ยนเพื่อควบคุมหรือจำกัดความสามารถของพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองที่มีแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างจากรัฐบาลชุดที่มีอำนาจอยู่ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด

คือการปฏิรูปการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นหลังจากการรัฐประหารในปี 2549 และการรัฐประหารปี 2557 ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนกฎหมายและระเบียบการเลือกตั้ง เช่นการปรับเปลี่ยนระบบการเลือกตั้งให้เป็นระบบที่สามารถควบคุมเสียงของพรรคการเมืองได้มากขึ้น และมีการจำกัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองการปฏิรูปทางการเมืองหลังรัฐประหารยังคงเป็นประเด็นที่ถูกอภิปรายกันอย่างกว้างขวางในสังคมไทย โดยมีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปในด้านต่างๆ เช่น การสร้างความโปร่งใสในการเลือกตั้ง การเสริมสร้างอำนาจของสถาบันการเมืองที่มาจากประชาชน และการปฏิรูปสถาบันทางการเมืองให้มีความมั่นคงในระยะยาว

การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในแต่ละครั้งมีผลกระทบที่ลึกซึ้งและยาวนานต่อระบบการเมืองและสังคม การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการปกครองและอำนาจหลังรัฐประหาร การเสถียรภาพทางการเมืองที่ลดลง และการทบทวนระบบการเลือกตั้งและการปฏิรูปทางการเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพิจารณาผลกระทบของรัฐประหารในระยะยาว การรัฐประหารส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการปกครองอย่างต่อเนื่องและทำให้เกิดความขัดแย้งที่ยืดเยื้อในสังคมไทย ทำให้การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่เสถียรเพื่อให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยและเสถียรภาพทางการเมืองที่ยั่งยืน ควรมีการปฏิรูปการเมืองและกระบวนการเลือกตั้งให้เหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน และพยายามลดการใช้รัฐประหารเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาทางการเมือง โดยการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทุกฝ่ายในสังคมเพื่อสร้างความมั่นคงและเสถียรภาพในระบอบประชาธิปไตย

4.ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในสถาบันการเมืองหลังการรัฐประหารในประเทศไทย

การรัฐประหารเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายครั้งในประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทย ซึ่งมีผลกระทบทั้งในเชิงโครงสร้างการเมืองและบทบาทของสถาบันต่างๆในประเทศ การรัฐประหารไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงรัฐบาลและผู้นำประเทศเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการทำงานของสถาบันทางการเมืองสำคัญในประเทศไทย เช่น สภาผู้แทนราษฎร ศาล กองทัพ และสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยรัฐประหารทำให้บทบาทและความสัมพันธ์ของสถาบันเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลง และส่งผลต่อความโปร่งใสในการปกครอง รวมถึงการตรวจสอบจากประชาชน

4.1การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในบทบาทของสถาบันหลัก

รัฐประหารในประเทศไทยมีผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อบทบาทของสถาบันต่างๆ ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในระบบการเมือง สถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการรัฐประหารประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎร ศาล กองทัพ และ สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยแต่ละสถาบันจะมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น (มุกวิรี นิมพะเนา และ ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, 2022)

สภาผู้แทนราษฎร การรัฐประหารมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อบทบาทของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นองค์กรหลักที่สะท้อนเสียงของประชาชนในระบบประชาธิปไตย เมื่อรัฐประหารเกิดขึ้น สภาผู้แทนราษฎรมักจะถูกยุบหรือ

ห้ามไม่ให้ทำงานต่อไป ในบางกรณีเช่น การรัฐประหารในปี 2006 และ 2014 การเลือกตั้งถูกระงับหรือเลื่อนออกไป ทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนถูกตัดทอน

บทบาทของศาลในการรัฐประหารมีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์เช่นเดียวกับสถาบันอื่นๆ ในหลายครั้ง ศาลจะถูกคาดหวังให้มีการตัดสินใจในคดีเกี่ยวกับรัฐประหารหรือการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร เช่น ในกรณีการตีความรัฐธรรมนูญหรือการตัดสินความชอบธรรมของรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารรัฐประหารในประเทศไทยมักมีผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อฝ่ายตุลาการ โดยเฉพาะในแง่ของการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบ อำนาจ และสถานะของศาลผ่านรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือคำสั่งของคณะรัฐประหาร ซึ่งอาจส่งผลให้ฝ่ายตุลาการถูกทำให้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้กับระบอบที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ทั้งในรูปของการรับรองคำสั่งของผู้ยึดอำนาจ หรือการตีความกฎหมายในทางที่เอื้อต่อการรวมศูนย์อำนาจ และลดทอนบทบาทการตรวจสอบฝ่ายบริหาร อันเป็นการบั่นทอนหลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักนิติรัฐในระยะยาว

กองทัพเป็นหนึ่งในสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการรัฐประหารในประเทศไทย กองทัพไม่เพียงแต่มีบทบาทในการโค่นล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ยังมีอิทธิพลในการควบคุมการเมืองภายหลังการรัฐประหาร โดยการมีอำนาจในการเลือกตั้งรัฐบาลใหม่หรือแม้แต่การตั้งรัฐบาลชุดใหม่

สถาบันพระมหากษัตริย์ในประเทศไทยก็มีบทบาทในการรัฐประหารเช่นเดียวกับกองทัพ เนื่องจากสถาบันพระมหากษัตริย์ถือว่าเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลทางสังคมและการเมืองสูง การรัฐประหารในบางกรณีได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพระมหากษัตริย์หรือมีการแทรกแซงเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมือง

4.2 ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่างๆ

รัฐประหารมักจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมืองต่างๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่าง กองทัพ และ สถาบันการเมือง อื่นๆ เช่น รัฐบาล และ ศาล ในช่วงที่การรัฐประหารเกิดขึ้น กองทัพมักจะมีบทบาทสำคัญในการควบคุมการเมืองและการตัดสินใจสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในช่วงที่มีการรัฐประหาร การกระทำของกองทัพมักจะทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างสถาบันต่างๆ เช่น การที่กองทัพทำให้สภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถทำงานได้ หรือการที่ศาลได้รับการคาดหวังให้ตัดสินการกระทำของรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร ในบางกรณี สถาบันเหล่านี้อาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจของรัฐบาลทหารหรือการปกป้องอำนาจของกลุ่มต่างๆ ในการเมือง (ศรัณย์ จิระพงษ์สุวรรณ ,2017)

4.3 ความท้าทายในการสร้างความโปร่งใสและการตรวจสอบจากสาธารณชน

หลังจากการรัฐประหาร ความโปร่งใสในการปกครองมักจะถูกท้าทาย เนื่องจากการควบคุมของกองทัพและรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงาน of รัฐบาลได้ การรัฐประหารมักส่งผลให้การจัดการและการดำเนินงานของรัฐบาลกลายเป็นเรื่องที่ขาดความโปร่งใส เนื่องจากการควบคุมโดยทหารมักจำกัดการแสดงความคิดเห็นและการตรวจสอบจากภาคประชาชน โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลทหารเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจที่สำคัญในรัฐประหารและการตั้งรัฐบาลใหม่ การ

รัฐประหารทำให้ระบบการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลยากขึ้น เนื่องจากการจำกัดสิทธิของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกทางการเมือง การขาดกลไกการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพอาจทำให้เกิดความเสี่ยงที่การใช้อำนาจจะถูกใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องและละเมิดสิทธิของประชาชน (ทรงยศ บัวเผื่อน, 2566)

การรัฐประหารมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อบทบาทของสถาบันการเมืองหลักในประเทศไทย โดยเฉพาะสภาผู้แทนราษฎร ศาล กองทัพ และสถาบันพระมหากษัตริย์ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของสถาบันเหล่านี้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันต่างๆ และทำให้การสร้างความเป็นปึกแผ่นและการตรวจสอบจากประชาชนเป็นเรื่องที่ท้าทายมากขึ้น รัฐประหารไม่เพียงแต่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการเมืองและการปกครองเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและกระบวนการประชาธิปไตยในระยะยาว

การศึกษาผลกระทบจากการรัฐประหารช่วยให้เข้าใจถึงกลไกที่ใช้ในการควบคุมการเมือง และความท้าทายที่ประเทศไทยต้องเผชิญในการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มีความยั่งยืนและมีการตรวจสอบจากภาคประชาชน อย่างมีประสิทธิภาพ(กุลชนิษฐ์ อติรุจโชติศิริ, 2563)

5.ผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในยุคหลังการรัฐประหาร

การรัฐประหารในประเทศไทยหลายครั้งที่ผ่านมาไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระดับผู้นำอำนาจเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบการเมืองด้วย การที่ประชาชนมีโอกาสดูและช่องทางในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้ถูกจำกัดหรือเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของระบอบการปกครองหลังการรัฐประหาร การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยในประเทศไทย ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นสามารถสะท้อนถึงความเข้าใจและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการเมืองทั้งในแง่การเลือกตั้ง การเคลื่อนไหวทางสังคม และการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารความคิดเห็นของตนเอง

5.1การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน

หลังจากการรัฐประหารหลายครั้ง พฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง หรือการแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางต่างๆ ดังนี้ (อลงกรณ์ อรรคแสง, 2567)

การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การรัฐประหารมีผลต่อกระบวนการเลือกตั้งในประเทศไทย โดยมักมีการยับยั้งหรือเลื่อนการเลือกตั้งออกไป ซึ่งทำให้ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งได้ตามปกติ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งของประชาชนเป็นวิธีที่สำคัญในการแสดงความคิดเห็นและการเลือกผู้นำที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เมื่อการรัฐประหารเกิดขึ้น การเลือกตั้งมักจะถูกเลื่อนหรือยกเลิกทำให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกจำกัด

การแสดงความคิดเห็น เมื่อรัฐบาลทหารหรือรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารเข้ามามีบทบาทในการปกครอง การแสดงความคิดเห็นของประชาชนมักจะได้รับการควบคุมหรือจำกัด การใช้ช่องทางสื่อสารเช่น สื่อมวลชนและสื่อสังคมถูกจำกัดในบางกรณีเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์หรือขัดแย้งทางการเมือง การจำกัดสิทธิในการแสดงความคิดเห็นทำให้เกิดผลกระทบทางการเมืองของประชาชนถูกปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่มีการระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ทางการเมือง

5.2 ความท้าทายในการเสริมสร้างประชาธิปไตยผ่านการมีส่วนร่วม

การรัฐประหารและการปกครองที่มาจากการรัฐประหารมักจะมีผลกระทบต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยในประเทศ ประชาธิปไตยที่แท้จริงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากประชาชนในการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง การรัฐประหารทำให้ประชาชนสูญเสียโอกาสในการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและการเสริมสร้างประชาธิปไตย การเคลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วงทางการเมืองหลังจากการรัฐประหาร ประชาชนมักจะใช้การเคลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วงทางการเมืองเป็นวิธีหนึ่งในการแสดงออกถึงความไม่พอใจต่อการปกครองของรัฐบาลทหาร หรือรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร การประท้วงและการเคลื่อนไหวเหล่านี้เป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและความต้องการให้รัฐบาลรับรู้ ถึงแม้ว่าบางครั้งการเคลื่อนไหวเหล่านี้อาจถูกปราบปรามหรือจำกัดโดยรัฐบาลก็ตาม (ประดิษฐ์ ธิติศรีณย์, 2565)

5.3 บทบาทของโซเชียลมีเดียและเทคโนโลยีในการเปลี่ยนแปลงการเมืองของประชาชน

ในยุคดิจิทัลปัจจุบันโซเชียลมีเดียและเทคโนโลยีได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงการเมืองของประชาชน โดยการใช้งานโซเชียลมีเดียช่วยให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและติดตามข่าวสารทางการเมืองได้โดยตรง และในบางกรณีโซเชียลมีเดียสามารถกลายเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบและประสานการเคลื่อนไหวทางการเมือง

โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือที่ประชาชนใช้ในการแสดงความคิดเห็นหรือแชร์ข้อมูลทางการเมืองได้อย่างรวดเร็ว โดยการใช้แพลตฟอร์มต่างๆ เช่น เฟสบุ๊ก ทวิตเตอร์และไลน์ ช่วยให้ประชาชนสามารถเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมในประเด็นทางการเมืองในแบบที่ไม่มีข้อจำกัดเหมือนกับสื่อมวลชนแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ โซเชียลมีเดียยังเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่สำคัญที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารและการเข้าถึงข้อมูลในโลกดิจิทัลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถติดตามข่าวสารและทำความเข้าใจสถานการณ์ทางการเมืองได้ง่ายขึ้น เทคโนโลยียังช่วยให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการณรงค์ทางการเมืองออนไลน์ เช่น การรณรงค์ให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง (ก้องภพ น้อยหลบลู, 2565)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในยุคหลังการรัฐประหารในประเทศไทยสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะในการเลือกตั้งและการแสดงความคิดเห็น การ

รัฐประหารทำให้การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและการเคลื่อนไหวทางการเมืองถูกจำกัด แต่ในขณะเดียวกัน การเคลื่อนไหวทางสังคมและการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารข้อมูลและแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประชาธิปไตย แม้จะมีความท้าทายในการสร้างความโปร่งใสและการตรวจสอบจากประชาชน การศึกษาพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชนในช่วงหลังการรัฐประหารเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจถึงการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในประเทศไทย โดยการเสริมสร้างประชาธิปไตยผ่านการมีส่วนร่วมต้องอาศัยการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพและการสร้างพื้นที่ที่เปิดกว้างให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในการตัดสินใจทางการเมืองได้

สรุป

การศึกษาผลกระทบจากการรัฐประหารต่อการเมืองไทยและประชาธิปไตยได้แสดงให้เห็นถึงความท้าทายหลายประการที่ประเทศไทยต้องเผชิญ การรัฐประหารในไทยทำให้เกิดการหยุดชะงักในกระบวนการประชาธิปไตยที่สำคัญ เช่น การเลือกตั้งเสรีและเป็นธรรม การคุ้มครองสิทธิพลเมือง และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง อำนาจของรัฐบาลพลเรือนถูกลดทอน หรือถูกแทรกแซงจากอำนาจทหาร ทำให้ความเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยถูกทำลาย การรัฐประหารยังส่งผลกระทบต่อการพัฒนาสถาบันการเมืองและการสร้างความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยภายในสังคมไทย จากการศึกษา พบว่าเมื่อเกิดรัฐประหาร ระบบการเมืองไทยมีความไม่แน่นอนมากขึ้น ส่งผลให้สถาบันหลักต่างๆ เช่น องค์การอิสระ ระบบยุติธรรม และการตรวจสอบอำนาจมีความอ่อนแอลง การสูญเสียความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสในระบบการเมืองเป็นหนึ่งในปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

ผลกระทบจากรัฐประหารมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาและเสถียรภาพทางการเมืองในอนาคต การเรียนรู้จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาและการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นช่วยให้เราเข้าใจถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างประชาธิปไตยที่แข็งแกร่งและยั่งยืนในประเทศไทย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองควรได้รับการส่งเสริมให้มากขึ้น โดยเฉพาะการทำให้สถาบันการเมืองและการเลือกตั้งมีความโปร่งใสและเป็นธรรม การศึกษาในด้านนี้จะช่วยให้ผู้มีอำนาจเห็นถึงความสำคัญของการรักษาความสมดุลในระบบการเมืองที่มีการตรวจสอบอำนาจและปกป้องสิทธิพลเมือง นอกจากนี้การพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคตต้องมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนทุกระดับ เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระยะยาว

การเชื่อมโยงการเมืองไทยในปัจจุบันกับความท้าทายในอนาคตเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนพัฒนาระบบการเมืองให้มีเสถียรภาพและยั่งยืนในอนาคต การเมืองไทยในปัจจุบันยังคงเผชิญกับความท้าทายมากมาย เช่น การประสานงานระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม การรักษาสิทธิพลเมืองและเสรีภาพทางการเมือง และการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างเท่าเทียมกันในทุกระดับของสังคม การสร้างความสมดุลในระบบการเมืองไทยโดยเฉพาะใน

ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นประชาธิปไตย เช่น การควบคุมอำนาจของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ การสร้างสถาบันที่มีความเป็นอิสระ และการพัฒนาระบบการเลือกตั้งที่โปร่งใสและยุติธรรม ในอนาคต ความท้าทายในการเสริมสร้างประชาธิปไตยในไทยจะต้องเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงกระบวนการทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพ การส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารงานของรัฐ การสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนอย่างเต็มที่ และการป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิด รวมถึงการพัฒนานโยบายที่ยั่งยืนและเป็นธรรมสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม ซึ่งทั้งหมดนี้จะช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองในประเทศไทยในอนาคต.

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาระบบการเมืองไทย

1. ข้อเสนอแนะในด้านการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทางการเมือง

การปรับปรุงกระบวนการทางการเมืองในประเทศไทยควรมุ่งเน้นที่การสร้างระบบการเลือกตั้งที่โปร่งใสและยุติธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและการทุจริตในกระบวนการเลือกตั้ง โดยอาจมีการเพิ่มมาตรการคัดกรองผู้สมัครที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่ง การเสริมสร้างความเข้าใจในกระบวนการทางการเมืองผ่านการศึกษาสำหรับประชาชนสามารถช่วยให้เกิดการตัดสินใจเลือกตั้งที่มีคุณภาพและมีการตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากการเลือกตั้งต่ออนาคตของประเทศ นอกจากนี้ควรมีการพัฒนากระบวนการในการจัดการเลือกตั้งให้มีความรวดเร็วและมีความโปร่งใส โดยเฉพาะในการนับคะแนนและประกาศผล

2. การเสริมสร้างความโปร่งใสและการตรวจสอบอำนาจ

การเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารราชการแผ่นดินและกระบวนการทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันการทุจริตและการใช้อำนาจในทางที่ผิด สำหรับประเทศไทย การสร้างหน่วยงานที่สามารถตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นการเสริมสร้างอำนาจให้กับองค์กรตรวจสอบอิสระ เช่นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ(ปป.ช.) หรือการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลการบริหารงบประมาณของรัฐ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและตรวจสอบการใช้งบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญ เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้งบประมาณและการบริหารจัดการทรัพยากรของรัฐ สามารถเสริมสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจจากประชาชนได้มากขึ้น

3. แนวทางการปกป้องและส่งเสริมประชาธิปไตยในประเทศไทย

การปกป้องและส่งเสริมประชาธิปไตยในประเทศไทยจำเป็นต้องมีการเสริมสร้างหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง ผ่านการส่งเสริมการศึกษาทางการเมืองและการสร้างพื้นที่ให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี โดยไม่ต้องกลัวการถูกคุกคามหรือถูกกลั่นแกล้ง ทั้งนี้ควรมีการพัฒนากระบวนการยุติธรรมที่โปร่งใสและเป็นธรรม โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิทธิของประชาชน การส่งเสริมการปกครองในลักษณะของรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยควรมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของ

ประชาชนโดยการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ควบคู่ไปกับการรักษาความมั่นคงของสถาบันหลักในประเทศ การเสริมสร้างความเข้าใจในหลักการของประชาธิปไตยให้กับคนรุ่นใหม่ ผ่านการศึกษาและการเข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง จะช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกป้องสถาบันประชาธิปไตยในระยะยาว นอกจากนี้การส่งเสริมการปฏิรูปและการพัฒนาประเทศที่เป็นธรรมและยั่งยืน จะต้องเป็นการปฏิรูปที่เน้นการยกระดับเศรษฐกิจและการมีส่วนร่วมทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

- ก้องภพ น้อยหลุบเลา. (2565). การวิเคราะห์และการพินิจสาเหตุของความไร้เสถียรภาพในกระบวนการประชาธิปไตยในประเทศไทย. *วารสารนิติศาสตร์และสังคมท้องถิ่น*, 6(2), 25–38.
- กุลชนิษฐ์ อติรุจโชติศิริ. (2563). พลวัตประชาธิปไตยยุคเปลี่ยนผ่านทางการเมืองของไทย ภายใต้รัฐประหาร 2557. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(8), 1–15.
- ทรงยศ บัวเผื่อน. (2566). ผลกระทบจากการยึดอำนาจของ คสช. ที่มีต่อการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนท้องถิ่นภาคตะวันออก. *วารสารร่มพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก*, 41(3), 293–310.
- ประดิษฐ์ อดิสรณ์. (2565). บทบาททางการเมืองของทหารก่อนและหลังรัฐประหารในเชิงเปรียบเทียบ ปี พ.ศ. 2549 และปี พ.ศ. 2557. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(1), 632–644.
- พิเชฐ ศรีหล้า. (2562). การก้าวของพลวัตการเมืองการปกครองของไทยในยุคหลังรัฐประหาร. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์ (Ratanabuth Journal)*, 1(1), 102–117.
- มุกรวิ ฉิมพะเนา, & ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์. (2565). วงจรรัฐประหารกับการเมืองไทย: การตีความปรากฏการณ์ผ่านมุมมองเชิงลึก. *วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์*, 2(1), 57–68. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Kanchana-editor/article/view/25311>
- ศรัณย์ จิระพงษ์สุวรรณ. (2560). การรัฐประหารกับ “องค์กรอัยการ” ในสังคมการเมืองไทย. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 13(2), 306–328. สืบค้นจาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jla_ubu/article/view/242581
- ศักดิ์ภัท เขาวนลักษณ์สกุล, & ยุพา ปราชญากุล. (2561). รัฐประหารกับการเมืองไทย. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 1(3), 17–35.
- อลงกรณ์ อรรถแสง. (2567). การเมืองภาคประชาชนภายใต้รัฐบาลทหาร. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(7), 1238–1258.
- Case, W. (2002). Politics in Thailand: Democracy, Development, and Regime Change. *Asian Survey*, 42(5), 751–767.

- Chaiwat, S. (2019). The Impact of Military Coups on Democracy in Thailand: A Historical Perspective. *Journal of Southeast Asian Studies*, 50(2), 245-268.
- Chayanon, S., Srisorn, W., & Punluekdej, T. (2024). The military and politics in Thailand: A revisited study. In *Proceedings of the INSYMA 2023 (Advances in Economics, Business and Management Research*, Vol. 256, pp. 245–254). Atlantis Press. https://doi.org/10.2991/978-94-6463-244-6_39
- Hewison, K. (2007). *The Politics of Reform in Thailand: Democracy, Development, and Inequality*. Routledge.
- Phongpaichit, P., & Baker, C. (2017). *Thailand's Political Crisis: The Military, the Monarchy, and Democracy*. NUS Press.
- Saksit, S. (2014). Thailand's Military Regimes and the Evolution of Political Authority. *Southeast Asian Studies*, 3(2), 185-209.

เทคโนโลยีและสื่อสังคม: พลวัตใหม่ของการเมืองและประชาธิปไตยไทยร่วมสมัย

Technology and Social Media: New Dynamics of Contemporary Thai Politics and Democracy

น.ส.จริยา บุญมาสุข¹

Miss. Jariya Bunmasuk

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีเป้าหมายในการสำรวจและวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมที่มีต่อภูมิทัศน์ทางการเมืองและกระบวนการประชาธิปไตยของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยใช้แนวคิดทางสังคมศาสตร์ร่วมสมัย สื่อสังคมได้เปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมของพลเมืองจากการเมืองแบบสถาบัน ไปสู่การเมืองเชิงวัฒนธรรมและการสื่อสาร โดยเฉพาะในหมู่เยาวชนและประชาชนรุ่นใหม่ที่ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการวิพากษ์อำนาจรัฐ แสดงอารมณ์ความรู้สึก และรวมกลุ่มกันทางอุดมการณ์โดยไม่ต้องผ่านโครงสร้างแบบเดิม นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่าการเมืองไทยร่วมสมัยมิได้จำกัดอยู่ที่การเลือกตั้งหรือการเคลื่อนไหวแบบขบวนการ หากแต่ปรากฏอยู่ในรูปของ แฮชแท็ก วิดีโอสั้น และการเล่าเรื่องออนไลน์ อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตต่อกระบวนการควบคุมพื้นที่ดิจิทัลผ่านกลไกของรัฐ ทั้งในรูปแบบของกฎหมาย การใช้ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (IO) และการกำกับเนื้อหาผ่านขั้นตอนวิธีว่าแม้สื่อสังคมจะดูเหมือนเป็นพื้นที่เสรี แต่ในทางปฏิบัติกลับเต็มไปด้วยอำนาจที่แฝงเร้นจากทั้งรัฐและทุนข้ามชาติ อันอาจก่อให้เกิดการปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออกและบั่นทอนคุณภาพของประชาธิปไตยในระยะยาว การเสริมสร้างประชาธิปไตยไทยในยุคเทคโนโลยีจำเป็นต้องอาศัยการเข้าใจโครงสร้างอำนาจที่ฝังอยู่ในแพลตฟอร์ม การส่งเสริมสื่อพลเมืองที่มีความหลากหลาย และการปฏิรูประบบกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและเสรีภาพสื่อ เพื่อให้พื้นที่ดิจิทัลสามารถทำหน้าที่เป็นเวทีสาธารณะที่แท้จริงของการถกเถียงและมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เทคโนโลยี, สื่อสังคม, การเมือง, ประชาธิปไตย, ไทย

¹ นักวิชาการอิสระ ; independent Scholar, Thailand

Corresponding author, e-mail: jariyabunmasuk@gmail.com, Tel. 087-51228372

Abstract

This academic article aims to explore and analyze the impact of digital technology and social media on Thailand's political landscape and democratic processes over the past decade. The article argues that social media has transformed the modes of citizen engagement from institutionalized politics to cultural and communicative politics. Particularly among youth and the new generation, online platforms are used to question state authority, express emotional sentiments, and organize ideological alliances beyond traditional structures. Thai politics today is no longer confined to elections or formal movements but is increasingly manifested in memes, hashtags, short videos, and digital storytelling. However, the article also highlights the growing mechanisms of state control over digital spaces, including legal measures, information operations (IO), and algorithmic content governance. While social media may appear to be a free space, it is in practice shaped by hidden power exercised by both the state and transnational corporations—posing serious challenges to freedom of expression and long-term democratic quality. In conclusion, the article suggests that fostering democracy in Thailand's technological age requires a deeper understanding of the structural power embedded in platforms, the promotion of diverse and autonomous citizen media, and the reform of legal and policy frameworks related to data rights and media freedom. Only through these means can the digital sphere function as a genuine public arena for deliberation and participation in a sustainable, contemporary democratic society.

Keywords: Technology, Social Media, Politics, Democracy, Thai

1. บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาโลกได้เข้าสู่ยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งต่อโครงสร้างและกระบวนการทางสังคมการเมืองอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เครือข่ายอินเทอร์เน็ตและแพลตฟอร์มสื่อสังคมกลายเป็นพื้นที่สำคัญในการสื่อสาร แสดงความคิดเห็น ระดมทรัพยากร และก่อร่างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก (Castells, 2009; Tufekci, 2017) ความเปลี่ยนแปลงนี้มีได้เป็นเพียงเรื่องของเครื่องมือ แต่ยังหมายถึงการปรับโครงสร้างของ “พื้นที่สาธารณะ” (Public sphere) ใหม่ ซึ่งทำให้พลเมืองธรรมดาสามารถแสดงออกและจัดตั้งความเห็นทางการเมืองนอกเหนือไปจากกรอบของสถาบันดั้งเดิม (Dahlberg, 2011)

บริบทของประเทศไทยนับตั้งแต่ทศวรรษ 2550 เป็นต้นมา ได้เห็นถึงความสำคัญของเทคโนโลยีในการกำหนดทิศทางของการเมืองไทยอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อออนไลน์ในการระดมมวลชนของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (PAD) การเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดง การใช้เฟซบุ๊ก-ทวิตเตอร์ในการต่อต้านรัฐประหารปี 2557 ไปจนถึงปรากฏการณ์ #เยาวชนปลดแอก และการชุมนุมของกลุ่ม “ราษฎร” ในปี 2563 ที่สามารถรวบรวมเยาวชนและประชาชนจากหลากหลายพื้นที่ผ่านกลไกของสื่อสังคม (Aimsin & Sinpeng, 2021)

อย่างไรก็ตามการขยายตัวของเทคโนโลยีและสื่อสังคมในทางการเมืองไม่ได้มีเพียงด้านบวก การเกิดขึ้นของ “ข่าวปลอม” (Fake news) “การจัดการข้อมูลผ่านอัลกอริธึม” (Algorithmic manipulation) และการใช้ “ปฏิบัติการข่าวสาร” (Information operations) โดยกลไกรัฐ ล้วนแสดงให้เห็นถึงด้านอ่อนแอของเทคโนโลยีที่อาจไม่เพียงส่งเสริมประชาธิปไตย แต่ยังอาจกลายเป็นเครื่องมือควบคุมและลดทอนสิทธิเสรีภาพได้ในเวลาเดียวกัน (Morozov, 2011; Sinpeng, 2020)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์พลวัตของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมในบริบทการเมืองไทยร่วมสมัย โดยเน้นการอธิบายเชิงแนวคิดและวาทกรรม มากกว่าการรายงานเชิงประจักษ์ บทความจะใช้กรอบแนวคิดจากภาคสังคมศาสตร์ดิจิทัลและทฤษฎีประชาธิปไตยร่วมสมัย เพื่อชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีมิได้เป็นสิ่งที่ผลลัพธ์แน่นอนตายตัว (Deterministic) หากแต่เป็นพื้นที่แห่งการต่อสู้ที่เปี่ยมไปด้วยความขัดแย้ง อำนาจ และความหวังสำหรับอนาคตของประชาธิปไตยไทย

2. แนวคิดเทคโนโลยีดิจิทัล สื่อสังคม และประชาธิปไตย

การทำความเข้าใจบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมต่อประชาธิปไตยไทยจำเป็นต้องวางอยู่บนกรอบแนวคิดที่สามารถเชื่อมโยงมิติทางเทคโนโลยี วาทกรรม และอำนาจเข้าด้วยกัน บทนี้จะกล่าวถึงแนวคิดสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) พื้นที่สาธารณะแบบเครือข่าย (Networked public sphere), (2) ประชาธิปไตยดิจิทัล (Digital democracy), (3) การควบคุมผ่านอัลกอริธึม (Algorithmic governance), และ (4) วาทกรรมและการเมืองแห่งการรับรู้ (Politics of perception)

2.1 พื้นที่สาธารณะแบบเครือข่าย

แนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการเข้าใจประชาธิปไตยในฐานะกระบวนการที่ประชาชนสามารถถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และกำหนดทิศทางของรัฐผ่านเหตุผลและการสื่อสารอย่างเป็นระบบ แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาอย่างลึกซึ้งโดยเยอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) ซึ่งเสนอว่าพื้นที่สาธารณะในยุโรปสมัยใหม่เริ่มต้นจากสถาบันที่ไม่เป็นทางการ เช่น โรงน้ำชา หนังสือพิมพ์ และสโมสรที่ทำให้พลเมืองสามารถวิพากษ์อำนาจรัฐและประสานประโยชน์ร่วมกันได้ (Habermas, 1989)

อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล พื้นที่สาธารณะได้เปลี่ยนผ่านจากพื้นที่ทางกายภาพไปสู่พื้นที่ออนไลน์ ซึ่งมีลักษณะเปิด เข้าถึงได้ง่าย และข้ามพรมแดน คาสเทลส์ (Castells, 2009) เสนอแนวคิดพื้นที่สาธารณะแบบ

เครือข่าย เพื่ออธิบายลักษณะของพื้นที่สาธารณะในยุคเครือข่าย โดยชี้ว่าเครือข่ายสื่อใหม่เปิดโอกาสให้ประชาชน จัดตั้งการสื่อสารในแนวราบ แทนการสื่อสารแนวตั้งแบบดั้งเดิม ความสามารถนี้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม แบบใหม่ เช่น การประท้วงผ่านแฮชแท็ก หรือการเผยแพร่เนื้อหาทางการเมืองในรูปแบบ meme และคลิปวิดีโอ ในบริบทไทย ปรากฏการณ์เช่น #ยืนหยุดขัง หรือ #สมรสเท่าเทียม แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของพื้นที่สาธารณะ ในโลกออนไลน์ ที่มีใช้เพียงพื้นที่ของการสื่อสาร แต่เป็นพื้นที่ของการต่อสู้ทางการเมือง โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อม ที่การแสดงออกในที่สาธารณะมีข้อจำกัดทางกฎหมายและสังคม ดังนั้นพื้นที่สาธารณะแบบเครือข่าย จึงไม่เพียงมี ความสำคัญในเชิงโครงสร้างของการสื่อสาร แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งความเป็นไปได้ใหม่ของอำนาจต่อรองและการสร้าง ความชอบธรรมของการเคลื่อนไหวทางสังคมไทยในยุคดิจิทัล

2.2 ประชาธิปไตยดิจิทัล

ประชาธิปไตยดิจิทัลเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากความพยายามทำความเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงของ เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคม ส่งผลกระทบต่อรูปแบบและกระบวนการประชาธิปไตย อย่างไร แนวคิดนี้ได้จำกัดเพียงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเลือกตั้งหรือการให้ข้อมูลเท่านั้น หากแต่รวมถึงศักยภาพ ในการเปลี่ยนรูปแบบของการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Citizen participation) และการออกแบบสถาบันการเมือง ใหม่ทั้งหมด (Chadwick, 2006)

นักวิชาการอย่างดาห์ลเบิร์ก (Dahlberg, 2011) ได้เสนอว่าสาระสำคัญของประชาธิปไตยดิจิทัลคือการเปิด พื้นที่ให้เกิด “การถกเถียงอย่างมีเหตุผล” (Rational-critical debate) ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถโต้แย้ง แลกเปลี่ยน และตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกันได้อย่างเสรี แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากฮาเบอร์มาส โดยตรงในฐานะ ที่เห็นว่าการปรึกษาหารือหรือไตร่ตรอง (Deliberation) คือหัวใจของประชาธิปไตยที่แท้จริง อย่างไรก็ตามการใช้ เทคโนโลยีเพื่อเป้าหมายนี้จำเป็นต้องมีเงื่อนไขหลายประการ เช่น ความเท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี ความรู้ใน การประเมินข้อมูล และโครงสร้างของแพลตฟอร์มที่เอื้อต่อการโต้แย้งอย่างมีคุณภาพ

ในบริบทของประเทศไทยรูปแบบของประชาธิปไตยดิจิทัลที่เด่นชัดที่สุดคือการใช้สื่อสังคมเป็นเครื่องมือใน การตั้งคำถามต่อรัฐหรือข้าราชการ เช่น การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักเรียน กลุ่มศิลปิน หรือองค์กรเอกชน (NGO) ที่ ใช้แพลตฟอร์มอย่างทวิตเตอร์ และ เฟสบุ๊กในการวิพากษ์กฎหมาย นโยบาย หรือเหตุการณ์ที่เป็นที่ถกเถียงในสังคม อย่างไรก็ตาม คำถามที่ตามมาคือ ประชาธิปไตยดิจิทัลที่เกิดขึ้นในไทยมีลักษณะใด? เป็นเพียงการระบายความไม่ พอใจชั่วคราว (Expressive politics) หรือมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง? นักวิชาการบางรายเช่น ซันสไตน์ (Sunstein, 2007) เตือนว่า หากประชาธิปไตยดิจิทัลไม่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง เช่น การจัดทำนโยบาย การกำหนดวาระการเมือง หรือการร่วมกำกับตรวจสอบรัฐแล้ว เทคโนโลยีอาจกลายเป็น เพียงช่องทางของการระบายความไม่พอใจ หรือ “ประชาธิปไตยแบบปรากฏการณ์” ซึ่งมีพลังในการสร้างแรง กระเพื่อมระยะสั้น แต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันได้

ดังนั้น แนวคิดประชาธิปไตยดิจิทัลจึงควรถูกมองในเชิงพลวัต มากกว่าในฐานะโครงสร้างที่มั่นคง กล่าวคือ พลเมืองในยุคดิจิทัลต้องเรียนรู้ที่จะใช้อำนาจในพื้นที่ออนไลน์อย่างรับผิดชอบ ขณะเดียวกันรัฐและสถาบันทางการเมืองก็ต้องปรับตัวเพื่อรองรับรูปแบบใหม่ของการแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เทคโนโลยีได้เปิดทางไว้

2.3 การควบคุมผ่านขั้นตอนวิธี

ในขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัลมักได้รับการกล่าวถึงในฐานะเครื่องมือปลดปล่อยและเพิ่มพูนศักยภาพของประชาชน การควบคุมผ่าน “ขั้นตอนวิธี” (Algorithm) ได้กลายเป็นประเด็นที่ท้าทายอย่างยิ่งในแวดวงการศึกษา การเมืองและเทคโนโลยีในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดเรื่องการกำกับดูแลแบบขั้นตอนวิธี (Algorithmic governance) หมายถึงการที่การตัดสินใจสำคัญต่าง ๆ ในชีวิตทางสังคมและการเมืองของผู้คน ถูกกำหนดหรือมีอิทธิพลโดยระบบคอมพิวเตอร์และขั้นตอนวิธีที่ซับซ้อน ซึ่งผู้ใช้งานทั่วไปไม่สามารถมองเห็นหรือเข้าใจได้อย่างชัดเจน (Gillespie, 2014) หนึ่งในแนวคิดที่ได้รับการอ้างอิงอย่างแพร่หลายคือ “ฟองกรองข้อมูล” (Filter bubble) โดยปารีสเซอร์ (Pariser, 2011) ซึ่งชี้ว่า แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ก หรือ ยูทูบ มีแนวโน้มแสดงเนื้อหาที่สอดคล้องกับพฤติกรรม ความชอบ และความเชื่อของผู้ใช้แต่ละคน ส่งผลให้เกิดภาวะปิดกั้นการเผชิญหน้ากับความเห็นที่แตกต่าง และลดทอนความสามารถในการใคร่ครวญข้อมูลอย่างรอบด้านในเชิงประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่แพลตฟอร์มจะสนับสนุนเนื้อหาที่ “กระตุ้นอารมณ์” มากกว่าเนื้อหาที่ส่งเสริมการถกเถียงเชิงเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการออกแบบที่เน้น “การมีส่วนร่วม” (Engagement) เป็นตัวชี้วัดสำคัญ

ในกรณีของประเทศไทย ปรากฏการณ์ของ “การปั่นกระแส” และ “ปฏิบัติการข่าวสาร” ผ่านระบบบัญชีปลอม การรีทวีตอัตโนมัติ หรือการใช้บอตเพื่อสร้างแนวโน้มทางวาทกรรม ล้วนเป็นตัวอย่างของการควบคุมผ่านอัลกอริทึมที่มีนัยยะทางการเมือง ตัวอย่างเช่น การใช้บัญชีเพื่อสนับสนุนภาครัฐและโจมตีกลุ่มผู้เห็นต่าง หรือการแทรกแซงแฮชแท็กเพื่อเบี่ยงเบนประเด็นสำคัญในช่วงวิกฤต (Sinpeng, 2020)

นอกจากนี้การควบคุมผ่านขั้นตอนวิธีไม่ได้จำกัดอยู่แค่ภาคเอกชนหรือแพลตฟอร์มเท่านั้น แต่ยังปรากฏในภาคนโยบายของรัฐ เช่น การออกกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ในการสั่งปิดเว็บไซต์ การติดตามการสื่อสารผ่านปัญญาประดิษฐ์ หรือการใช้เทคโนโลยีการจดจำใบหน้า (Facial recognition) เพื่อควบคุมกิจกรรมของนักเคลื่อนไหว ซึ่งแสดงถึงการเปลี่ยนผ่านของรัฐจาก “ผู้ควบคุมทางกายภาพ” ไปสู่ “ผู้ควบคุมผ่านข้อมูล”

เมื่อพิจารณาในมิติประชาธิปไตย การควบคุมผ่านขั้นตอนวิธีจึงตั้งคำถามสำคัญว่า ใครควบคุมข้อมูล? ใครออกแบบกติกา? และใครกำหนดสิ่งที่สาธารณะควร “เห็น” หรือ “ไม่เห็น”? การไม่มีความโปร่งใสและกลไกตรวจสอบในการทำงานของขั้นตอนวิธีจึงกลายเป็นความท้าทายที่ต้องตอบสนองด้วยนโยบายสาธารณะเชิงจริยธรรม และการพัฒนา “ความรู้เท่าทันขั้นตอนวิธี” (Algorithmic literacy) เพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการรับรู้และสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเท่าเทียมในสังคมดิจิทัล

2.4 วาทกรรมและการเมืองแห่งการรับรู้

ในยุคที่สังคมขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและภาพจำ (Imagery) การเมืองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่พื้นที่ของรัฐสภา การเลือกตั้ง หรือกฎหมาย หากแต่ดำรงอยู่ในระดับ “วาทกรรม” และ “การรับรู้” ของผู้คนในชีวิตประจำวัน การเมืองแห่งการรับรู้ (Politics of perception) จึงกลายเป็นหัวใจสำคัญของการเข้าใจพลวัตทางการเมืองในยุคดิจิทัล แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานว่าความจริงมิได้เป็นสิ่งที่ “ถูกเปิดเผย” อย่างตรงไปตรงมา หากเป็นสิ่งที่ “ถูกผลิต” ขึ้นผ่านภาษา การเล่าเรื่อง ภาพ และสัญญาณต่าง ๆ ที่มีพลังในการกำหนดความคิด ความเชื่อ และอารมณ์ของผู้คน (Foucault, 1972; Dean, 2005) ในบริบทสื่อสังคม วาทกรรมทางการเมืองสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง โดยไม่ต้องผ่านกลไกการกรองของสื่อมวลชนกระแสหลัก ดังนั้น บุคคลธรรมดาจึงสามารถสร้างและเผยแพร่มุมมองที่ท้าทายความเข้าใจแบบดั้งเดิม หรือแม้แต่บั่นทอนความชอบธรรมของสถาบันรัฐได้ ในสังคมไทย การผลิตวาทกรรมผ่านมีม กระตุ้ อินโฟกราฟิกหรือวิดีโอสั้น ได้กลายเป็นวิธีการแสดงออกทางการเมืองที่สำคัญ โดยเฉพาะในหมู่คนรุ่นใหม่ซึ่งมองว่าการเมืองไม่ใช่เรื่องทางการเมืองอย่างเดียว แต่ยังเชื่อมโยงกับประเด็นชีวิตประจำวัน เช่น ความเหลื่อมล้ำ การศึกษา สิ่งแวดล้อม และอัตลักษณ์ทางเพศ ตัวอย่างเช่นการรณรงค์ #พูดจริงไม่ได้ล้อเล่น หรือ #ไม่เอา112 แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวที่ผสมพลังของข้อมูลและอารมณ์เข้าด้วยกันเพื่อท้าทายโครงสร้างอำนาจ

การเมืองแห่งการรับรู้ก็มีได้มีเพียงด้านเดียว เนื่องจากรัฐและกลุ่มอนุรักษ์นิยมก็ใช้กลไกเดียวกันในการผลิตวาทกรรมโต้กลับ เช่นการกล่าวหาว่าเยาวชนถูกชักใย การตั้งกรอบความคิดว่าการประท้วงเป็นภัยต่อชาติ หรือการใช้คำศัพท์อย่าง “บิดเบือน” “ซังชาติ” เพื่อปลุกความรู้สึกกลัวและไม่ไว้วางใจในขบวนการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การต่อสู้ทางการเมืองในยุคดิจิทัลจึงไม่จำกัดอยู่ที่ “ข้อเท็จจริง” (Facts) แต่เป็นการต่อสู้ของ “กรอบความหมาย” (Frames) ที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการจัดลำดับความสำคัญ การตีความเหตุการณ์ และการกำหนด “ใครเป็นผู้มีเหตุผล” หรือ “ใครสมควรถูกฟัง” ในพื้นที่สาธารณะ การตระหนักถึงลักษณะการเมืองที่แฝงอยู่ในการรับรู้และการเล่าเรื่องจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาความเข้าใจในประชาธิปไตยแบบองค์รวมในบริบทไทยร่วมสมัย

3. สื่อสังคมในภูมิทัศน์การเมืองไทย

3.1 การเปลี่ยนรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างหนึ่งของการเมืองไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา คือการขยายตัวของช่องทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อสังคม (Social media) จากอดีตที่การเมืองมักผูกติดกับพื้นที่กายภาพ เช่น เวทีปราศรัย ชุมนุม หรือพรรคการเมือง การมาถึงของแพลตฟอร์มออนไลน์ทำให้ประชาชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่สามารถแสดงออก แสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาสถาบันทางการเมืองแบบเดิม (Sinpeng, 2020)

ปรากฏการณ์นี้เห็นได้ชัดในช่วงการชุมนุมของกลุ่มเยาวชนและนักเรียนในปี 2563 ที่ใช้สื่อสังคมทั้งเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ดิจิต็อก เทเลแกรม เป็นพื้นที่หลักในการเคลื่อนไหว ตั้งแต่การนัดหมาย การสร้างแฮชแท็ก การผลิตมีม ไปจนถึงการเผยแพร่ข้อเรียกร้องที่มีลักษณะ “นอกกรอบ” อย่างการปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นอย่างเปิดเผยในพื้นที่การเมืองไทยมาก่อน (Aimsin & Sinpeng, 2021) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัลจึงไม่จำกัดเฉพาะการไปเลือกตั้ง หรือการเข้าร่วมพรรค แต่รวมถึงกิจกรรมที่ใช้พลังของ “การเล่าเรื่อง” (Narrative) และ “อารมณ์” เช่น ความโกรธ ความหวัง หรือความตลก เพื่อส่งสารการเมืองไปยังมวลชนวงกว้าง งานของ Papacharissi (2015) ชี้ว่า “ความเป็นสาธารณะเชิงอารมณ์” (Emotional publics) มีพลังในการระดมพลและสร้างอัตลักษณ์การเมืองร่วมกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างแน่นอนเหมือนขบวนการทางการเมืองในอดีต

ในบริบทไทยการใช้สื่อ การโพสต์ภาพเสียดสี หรือการรีทวีตแฮชแท็กกลายเป็น “รูปแบบใหม่ของการเมือง” ที่แสดงให้เห็นว่า ความเป็นพลเมืองมิได้แสดงออกผ่านการทำหน้าที่อย่างเป็นทางการเท่านั้น แต่รวมถึงการแสดงออกเชิงวัฒนธรรมและดิจิทัล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตั้งคำถาม ต่อรอง และวิพากษ์อำนาจรัฐในระดับที่ลึกกว่าเดิมแม้รูปแบบการมีส่วนร่วมเหล่านี้จะถูกวิพากษ์ว่าอาจขาดเสถียรภาพ หรือไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายได้โดยตรง แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของวัฒนธรรมการเมืองไทยที่กำลังเป็นพลวัต ซึ่งเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับประชาธิปไตยในรูปแบบที่ไม่ขึ้นกับสถาบันทางการเมืองแบบเดิม และสะท้อนถึงการปรับตัวของพลเมืองในโลกดิจิทัลอย่างทรงพลัง

3.2 บทบาทของแพลตฟอร์มและขั้นตอนวิธี

แม้สื่อสังคมจะถูกมองว่าเป็น “พื้นที่เสรี” ที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้โดยไม่ขึ้นกับรัฐหรือสื่อกระแสหลัก ทว่าในความเป็นจริง พื้นที่นี้ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างของแพลตฟอร์มดิจิทัลซึ่งขับเคลื่อนด้วยระบบอัลกอริธึมและตรรกะทางเศรษฐกิจที่มุ่งแสวงหากำไร มากกว่าจะส่งเสริมการสื่อสารประชาธิปไตย (Gillespie, 2014; Srnicek, 2017)

ระบบขั้นตอนวิธีของแพลตฟอร์มอย่างเฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ดิจิต็อก ล้วนถูกออกแบบให้คัดกรองเนื้อหาที่ “น่าดึงดูด” หรือ “มีแนวโน้มเรียกปฏิสัมพันธ์” มากกว่าข้อมูลที่มีคุณภาพหรือความจริงเชิงเหตุผล (Tufekci, 2015) ซึ่งทำให้เนื้อหาที่กระตุ้นอารมณ์ เช่น ความโกรธ ความกลัว หรือการเสียดสี แพร่กระจายได้รวดเร็วว่าการถกเถียงเชิงนโยบายหรือข้อมูลเชิงวิชาการ นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดภาวะ “ฟองกรองข้อมูล” ที่ผู้ใช้แต่ละคนเห็นเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับความเชื่อเดิมของตนมากขึ้น (Pariser, 2011)

ในประเทศไทยปรากฏการณ์ของการใช้ “ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร” (IO) โดยหน่วยงานรัฐผ่านแพลตฟอร์มเหล่านี้ยิ่งทำให้โครงสร้างของอำนาจที่ซ่อนอยู่ในแพลตฟอร์มกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ กลุ่มผู้มีอำนาจสามารถสร้างบัญชีปลอมเพื่อกระจายวาทกรรมสนับสนุนรัฐบาล หรือโจมตีกลุ่มผู้เห็น

ต่าง สร้างแนวโน้มบนแฮชแท็ก และเบี่ยงเบนประเด็นสาธารณะ เช่นที่พบในช่วงปี 2562–2565 ตามการวิเคราะห์ของ DigitalReach และ iLaw (DigitalReach, 2021)

แพลตฟอร์มจึงไม่ใช่ “เวทีเปล่า” หากแต่เป็น “สถาปัตยกรรมเชิงอำนาจ” ที่กำหนดได้ว่าเนื้อหาใดจะถูกมองเห็น เนื้อหาใดจะถูกบีบให้จางหาย หรือถูกระงับ ซึ่งมีผลต่อการกำหนด “วาระทางการเมือง” ของสังคมอย่างสำคัญ ในบางกรณี ระบบอัลกอริธึมยังแฝงอคติจากการออกแบบที่มองข้ามบริบทวัฒนธรรมไทย เช่น การแบนคำภาษาไทยที่ใช้ในทางเสียส่ออย่างไม่ถูกต้อง หรือการปล่อยให้เนื้อหาที่สร้างความเกลียดชังระหว่างกลุ่มยังแพร่กระจายได้โดยไม่ถูกจัดการ การทำความเข้าใจบทบาทของแพลตฟอร์มและอัลกอริธึมจึงมีความจำเป็นยิ่งในการวิเคราะห์การเมืองในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในแง่ที่ว่า การควบคุมและการจัดระเบียบข้อมูลเชิงอัตโนมิติอาจเป็นกลไกที่ทรงพลังที่สุดในการกำหนดขอบเขตของประชาธิปไตยร่วมสมัย โดยมีได้ผ่านการออกกฎหมายหรือการใช้กำลังโดยตรงแต่อย่างใด

3.3 การตอบโต้ของรัฐและการควบคุมพื้นที่ดิจิทัล

แม้สื่อสังคมจะเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่ง รัฐไทยก็ได้พัฒนาแนวทางตอบโต้และควบคุมพื้นที่ดิจิทัลในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความตระหนักของรัฐว่าพื้นที่ออนไลน์กลายเป็น “สมรภูมิทางการเมือง” ที่อาจกระทบต่อความมั่นคงของระบอบอำนาจเดิม หนึ่งในกลไกสำคัญคือการตรากฎหมายที่เอื้อต่อการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออก เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (และฉบับแก้ไขปี 2560) ที่ให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการเข้าถึงข้อมูลดิจิทัล ตรวจสอบ และปิดกั้นเว็บไซต์หรือเนื้อหาที่ถือว่าเป็นภัยต่อความมั่นคง แม้ข้อกฎหมายจะระบุข้อจำกัดที่ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติกลไกนี้ถูกใช้ในการควบคุมเนื้อหาทางการเมืองอย่างกว้างขวาง และในหลายกรณีก็ไม่ได้โปร่งใสต่อสาธารณะ (iLaw, 2020)

นอกจากกฎหมายแล้วรัฐยังพัฒนา “หน่วยงานเฉพาะกิจ” สำหรับการปฏิบัติการข้อมูลข่าวสารในโลกออนไลน์ เช่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) และหน่วยข่าวของกองทัพที่มีหน้าที่ “ควบคุมพื้นที่ข่าวสาร” โดยการสร้างและใช้งานบัญชีปลอม (Sockpuppets) หรือบอตอัตโนมัติ (Bots) เพื่อผลิตข่าววาทกรรมสนับสนุนรัฐ ปิดกั้นหรือทำลายความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้าม รวมถึงเบี่ยงเบนประเด็นที่อยู่ในความสนใจของสังคม (DigitalReach, 2021)

การควบคุมเชิงสถาบันดังกล่าวถูกเสริมด้วยการใช้กระบวนการทางวัฒนธรรม เช่น การผลิตวาทกรรม “ภัยต่อความมั่นคง” “การบิดเบือน” หรือ “การชักจูงเยาวชน” ที่สร้างความชอบธรรมในการควบคุมพื้นที่สื่อออนไลน์ต่อสายตาประชาชน และตอกย้ำความจำเป็นของรัฐในการควบคุมข้อมูลโดยอ้างความมั่นคงของชาติ (Thongchai, 2022)

ในมิติเชิงนโยบาย รัฐไทยยังไม่มีกลไกคุ้มครองพลเมืองในด้านสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเพียงพอ แม้จะมีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) แต่ก็ยังไม่มีกรอบบังคับใช้กับหน่วยงานรัฐอย่างชัดเจน และขาดกลไก

ตรวจสอบเชิงอิสระ ส่งผลให้ความมั่นใจของประชาชนต่อ “ความปลอดภัยดิจิทัล” ยังคงอยู่ในระดับต่ำ สรุปแม้สื่อสังคมจะเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับประชาชน แต่การตอบโต้และควบคุมของรัฐก็แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ดิจิทัลมิได้เป็น “เวทีเสรี” หากแต่เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยการต่อสู้เชิงอำนาจ ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจเชิงโครงสร้างและเชิงนโยบายควบคู่กันเพื่อประเมินศักยภาพและข้อจำกัดของประชาธิปไตยในยุคเทคโนโลยี

3.4 สื่อพลเมืองและความหวังใหม่ของประชาธิปไตยไทย

ท่ามกลางกระแสการควบคุมจากรัฐและข้อจำกัดของแพลตฟอร์มดิจิทัล การเกิดขึ้นของ “สื่อพลเมือง” (Citizen media) ได้กลายเป็นอีกหนึ่งพัฒนาการสำคัญที่เปลี่ยนภูมิทัศน์การเมืองไทยในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในแง่ของการสร้างพื้นที่การสื่อสารที่มาจากฐานล่าง ซึ่งมีได้ขึ้นอยู่กับรัฐหรือทุนขนาดใหญ่ แต่ขับเคลื่อนโดยปัจเจกชนกลุ่มอิสระ หรือชุมชนในลักษณะของ “สื่อจากประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” (Rodriguez, 2001) ในช่วงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ สื่อพลเมืองจำนวนมากได้แสดงบทบาทเชิงสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นเพจข่าวอิสระอย่าง The MATTER, ThisAble.me หรือ The Isaan Record ซึ่งนำเสนอข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นระบบ พร้อมด้วยการวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง หรือแม้แต่กลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ใช้ทวิตเตอร์ ตีตก ผลิตคลิปอธิบายนโยบายรัฐหรือประวัติศาสตร์การเมืองในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย มีอารมณ์ขัน และใช้ภาษาที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน

ความสำคัญของสื่อพลเมืองมิได้อยู่ที่การ “แข่งขัน” กับสื่อกระแสหลักในแง่ของทุนหรือเทคโนโลยี แต่คือการนำเสนอ “กรอบการมองโลก” ที่แตกต่าง เปิดพื้นที่ให้กับเสียงที่เคยถูกกดทับหรือมองไม่เห็น เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ คนพิการ แรงงานข้ามชาติ และเพศหลากหลาย นอกจากนี้ สื่อพลเมืองยังมีบทบาทสำคัญในการเฝ้าระวังอำนาจรัฐ เปิดโปงการละเมิดสิทธิ และสร้างเครือข่ายของผู้มีความเห็นสาธารณะในระดับรากหญ้า ความยั่งยืนของสื่อพลเมืองยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดด้านทุน การถูกคุกคามจากอำนาจรัฐ และการขาดโครงสร้างสนับสนุนด้านกฎหมายหรือความปลอดภัย เช่นในกรณีที่นักข่าวพลเมืองถูกฟ้องร้องด้วยกฎหมายหมิ่นประมาท หรือการใช้ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์กับการวิจารณ์ทางนโยบายแต่ถึงกระนั้น สื่อพลเมืองก็ได้พิสูจน์ว่าในยุคที่ประชาธิปไตยแบบสถาบันเผชิญภาวะชะงักงันหรือถูกท้าทาย สังคมไทยยังสามารถพัฒนา “ความเป็นประชาธิปไตยแบบวัฒนธรรม” (Cultural democracy) ผ่านกระบวนการเล่าเรื่อง การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมในระดับชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้ประชาชนรู้สึกได้ว่า “เสียงของตนมีความหมาย” และสามารถสร้างผลกระทบทางสังคมได้ แม้จะอยู่นอกระบบทางการเมืองของรัฐ

ดังนั้นสื่อพลเมืองจึงไม่เพียงเป็น “ทางเลือก” ทางการสื่อสาร หากแต่เป็นองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยในโลกยุคใหม่ที่ต้องอาศัยพลเมืองที่มีศักยภาพในการผลิต-เผยแพร่-วิพากษ์ข้อมูลอย่างอิสระ มีความรับผิดชอบ และตระหนักในพลังของตนในฐานะผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4. การวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีและสื่อสังคมในภูมิทัศน์การเมืองไทย

การวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีและสื่อสังคมในภูมิทัศน์การเมืองไทยร่วมสมัย เปิดให้เห็นถึงความซับซ้อนและความย้อนแย้งของกระบวนการประชาธิปไตยในยุคดิจิทัล ซึ่งมีอาจมองผ่านกรอบแบบทวิลักษณ์ “เทคโนโลยีส่งเสริมหรือบั่นทอนประชาธิปไตย” ได้อีกต่อไป หากแต่ต้องเข้าใจเทคโนโลยีในฐานะ “สนามแห่งอำนาจ” ที่ทั้งเปิดโอกาสและกำหนดข้อจำกัดในเวลาเดียวกัน

ในแง่หนึ่งสื่อสังคมได้ทำลายขอบเขตของพื้นที่ทางการเมืองแบบดั้งเดิม และขยายขอบเขตของ “พื้นที่สาธารณะแบบเครือข่าย” (Networked public sphere) ที่เปิดให้ปัจเจกบุคคลและกลุ่มประชาชนหลากหลายสามารถสื่อสาร ถกเถียง และจัดตั้งความเห็นทางการเมืองของตนเองได้ (Castells, 2009; Papacharissi, 2010) การเมืองในโลกออนไลน์จึงมิใช่เพียงส่วนต่อขยายของการเมืองแบบเดิม แต่คือพื้นที่ที่ความเป็นพลเมืองสามารถแสดงออกในรูปแบบใหม่ ทั้งผ่านอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และวัฒนธรรมดิจิทัลในอีกแง่หนึ่ง เมื่อพิจารณาผ่านกรอบของ “อำนาจและวาทกรรม” ในแนวของฟูโกต์ (Foucauldian) เทคโนโลยีก็กลายเป็นกลไกที่รัฐและภาคทุนสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการควบคุม คัดกรอง และกำกับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ทั้งผ่านกฎหมาย ขั้นตอนวิธี และวาทกรรมที่ดีตรา (Dean, 2005; Zuboff, 2019) แนวคิด “การควบคุมผ่านอัลกอริธึม” จึงมิได้เป็นเพียงประเด็นเทคนิค หากเป็นรูปแบบใหม่ของ “ชีวอำนาจ” (Biopower) ที่แทรกซึมอยู่ในระดับความคิด อารมณ์ และพฤติกรรมของผู้ใช้งานออนไลน์

การอภิปรายต้องข้ามพ้นการพิจารณาเทคโนโลยีแบบจำเพาะจุด (Platform-specific) ไปสู่การเข้าใจเชิงโครงสร้างว่าใครเป็นผู้ควบคุมกลไกการไหลเวียนของข้อมูล ใครเป็นผู้มีสิทธิ์กำหนดความจริงในพื้นที่ออนไลน์ และโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองแบบแพลตฟอร์ม (Platform capitalism) ส่งผลต่อความไม่เสมอภาคทางอำนาจในมิติเชิงวาทกรรมอย่างไร (Srnicek, 2017) ในบริบทของไทย ความเปลี่ยนแปลงของการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนแสดงให้เห็นว่าสื่อสังคมมิได้เป็นเพียงเครื่องมือ หากเป็น “พื้นที่ที่ต่อรองทางอัตลักษณ์และอารมณ์” ที่สร้างสำนึกพลเมืองแบบใหม่ ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบพลเมืองตามแบบแผนทางสถาบันของรัฐ การรวมตัวทางการเมืองผ่านมีม คลิป แฮชแท็ก เป็นการเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างเป็นทางการ หากแต่สามารถ “กระทบ” และท้าทายโครงสร้างอำนาจเดิมอย่างมีพลัง

ดังนั้นการทำความเข้าใจประชาธิปไตยไทยในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงการมองเทคโนโลยีแบบเป็นกลาง และหันมาให้ความสำคัญกับการอ่าน “บริบทอำนาจ” ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังเทคโนโลยี การออกแบบแพลตฟอร์ม และนโยบายดิจิทัลในภาพรวม โดยเฉพาะในสังคมที่ประชาธิปไตยยังมีข้อจำกัดและพลเมืองยังต่อสู้เพื่อพื้นที่ในการมีเสียงอย่างต่อเนื่อง

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้ได้เสนอการวิเคราะห์เชิงแนวคิดและเชิงวาทกรรมต่อพลวัตของเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมในบริบทของการเมืองไทยร่วมสมัย โดยมีได้พิจารณาเพียงบทบาทของเทคโนโลยีในฐานะ “เครื่องมือ” หากแต่เน้นการเข้าใจเทคโนโลยีในฐานะ “พื้นที่แห่งอำนาจ” ที่เต็มไปด้วยการต่อรอง ความขัดแย้ง และความหวังต่อประชาธิปไตยรูปแบบใหม่ ในด้านหนึ่ง สื่อสังคมได้สร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขวางและหลากหลายกว่าที่เคยปรากฏในอดีต โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและพลเมืองดิจิทัลที่ใช้เทคโนโลยีในการตั้งคำถามวิพากษ์ และสร้างวาทกรรมทางการเมืองในรูปแบบที่ลื่นไหล สร้างสรรค์ และเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์และอารมณ์ส่วนบุคคล ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมการเมืองที่เน้นความมีส่วนร่วมในระดับชีวิตประจำวันมากกว่าการเมืองแบบสถาบัน ในอีกด้านหนึ่ง พื้นที่ดิจิทัลก็กลายเป็นเป้าหมายของการควบคุมจากรัฐ ผ่านทั้งกลไกกฎหมาย การใช้แพลตฟอร์มในการปั่นกระแส และการผลิตวาทกรรมที่ทำให้การแสดงออกทางการเมืองถูกตีตราการควบคุมผ่านอัลกอริทึมและโครงสร้างของแพลตฟอร์มยังทำให้เกิดข้อจำกัดใหม่ ๆ ต่อเสรีภาพในการเข้าถึงและผลิตข้อมูล ส่งผลให้ประชาธิปไตยดิจิทัลที่ดูเสรีในระดับพื้นผิว อาจกลับมีโครงสร้างที่กดทับมากกว่าที่ตาเห็น จากข้อค้นพบเหล่านี้ บทความขอเสนอข้อเสนอเชิงแนวคิดและเชิงนโยบาย 3 ประการ ได้แก่

1. การสร้างความรู้เท่าทันอัลกอริทึมและแพลตฟอร์ม – รัฐ สถาบันการศึกษา และภาคประชาสังคมควรส่งเสริมความเข้าใจของพลเมืองเกี่ยวกับโครงสร้างเบื้องหลังการทำงานของแพลตฟอร์มสื่อสังคม เพื่อให้สามารถใช้พื้นที่ดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและวิพากษ์ได้อย่างมีเหตุผล
2. การพัฒนาสื่อพลเมืองและพื้นที่สาธารณะทางเลือก – ควรสนับสนุนการเกิดขึ้นของสื่ออิสระจากฐานล่างโดยจัดให้มีทรัพยากร โครงสร้างสนับสนุน และการคุ้มครองทางกฎหมาย เพื่อให้สื่อเหล่านี้สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจและสร้างวาทกรรมทางเลือกในสังคมได้อย่างยั่งยืน
3. การปฏิรูปกฎหมายและนโยบายดิจิทัลเพื่อคุ้มครองเสรีภาพ – จำเป็นต้องพิจารณาปรับปรุงกฎหมายที่มีลักษณะจำกัดเสรีภาพ เช่น พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองโดยไม่ชอบธรรม

ท้ายที่สุด ประชาธิปไตยในยุคเทคโนโลยีมิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากการมีเครื่องมือดิจิทัล หากแต่ต้องการการต่อสู้การออกแบบ และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องจากทุกภาคส่วนในสังคม บทความนี้จึงหวังเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและเท่าทันต่อการเมืองไทยในยุคดิจิทัล และเปิดทางให้กับการพัฒนาแนวทางใหม่ของประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและศักยภาพของยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

Aimsin, W., & Sinpeng, A. (2021). *Digital activism in Thailand: New tactics, old grievances*. Sydney Southeast Asia Centre.

- Castells, M. (2009). *Communication power*. Oxford University Press.
- Chadwick, A. (2006). *Internet politics: States, citizens, and new communication technologies*. Oxford University Press.
- Dahlberg, L. (2011). Re-constructing digital democracy: An outline of four ‘positions’. *New Media & Society*, 13(6), 855–872. <https://doi.org/10.1177/1461444810389569>
- Dean, J. (2005). Communicative capitalism: Circulation and the foreclosure of politics. *Cultural Politics*, 1(1), 51–74. <https://doi.org/10.2752/174321905778054845>
- DigitalReach. (2021). *Information operations in Thailand*. <https://digitalreach.asia/research/io-thailand/>
- Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge* (A. M. Sheridan Smith, Trans.). Pantheon Books.
- Gillespie, T. (2014). The relevance of algorithms. In T. Gillespie, P. J. Boczkowski, & K. A. Foot (Eds.), *Media technologies: Essays on communication, materiality, and society* (pp. 167–194). MIT Press.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger & F. Lawrence, Trans.). MIT Press.
- iLaw. (2020). พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 และการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก. <https://ilaw.or.th>
- Papacharissi, Z. (2010). *A private sphere: Democracy in a digital age*. Polity Press.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. Oxford University Press.
- Pariser, E. (2011). *The filter bubble: What the Internet is hiding from you*. Penguin Press.
- Rodriguez, C. (2001). *Fissures in the mediascape: An international study of citizens’ media*. Hampton Press.
- Sinpeng, A. (2020). Digital media, political authoritarianism, and Internet controls in Southeast Asia. *Media, Culture & Society*, 42(7–8), 1230–1246. <https://doi.org/10.1177/0163443720914033>
- Smicek, N. (2017). *Platform capitalism*. Polity Press.
- Sunstein, C. R. (2007). *Republic.com 2.0*. Princeton University Press.

Thongchai, W. (2022). Nationhood and the discourse of loyalty: The making of modern Thai subjects. *Inter-Asia Cultural Studies*, 23(1), 48–65.

<https://doi.org/10.1080/14649373.2022.2043009>

Tufekci, Z. (2015). Algorithmic harms beyond Facebook and Google: Emergent challenges of computational agency. *Colorado Technology Law Journal*, 13(1), 203–218.

Tufekci, Z. (2017). *Twitter and tear gas: The power and fragility of networked protest*. Yale University Press.

Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. Public Affairs.

กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย: การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลและการปกป้องสิทธิผู้บริโภค

Consumer Protection Law in Thailand: Digital Era Transformations and the Protection of Consumer Rights

น.ส.เจนจิรา แก้วส่องแสง¹

Miss. Janjira Kaewsongsaeng

บทคัดย่อ

ในยุคของการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมดิจิทัล เทคโนโลยีและโซเชี่ยลมีเดียได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการเกิดความไม่สมดุลใหม่ โดยเฉพาะในมิติของข้อมูล อำนาจต่อรอง และช่องทางการเข้าถึงสินค้าและบริการ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย ซึ่งพัฒนามาในบริบทของระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมดั้งเดิม ยังไม่สามารถรองรับความท้าทายที่ซับซ้อนของโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าจะมีความพยายามปรับปรุงกฎหมายใหม่ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และกลไกจำกัดเขตบางประการ แต่ข้อจำกัดด้านโครงสร้างสถาบัน การบังคับใช้กฎหมาย และการเข้าถึงสิทธิของผู้บริโภคยังเป็นปัญหาเด่นบทความนี้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในบริบทดิจิทัล โดยอาศัยกรอบแนวคิดเรื่อง “สิทธิผู้บริโภคในฐานะพลเมืองดิจิทัล” และใช้วิธีการเปรียบเทียบแนวทางจากต่างประเทศ อาทิสหภาพยุโรป สิงคโปร์ และออสเตรเลีย ร่วมกับกรณีศึกษาจริงในประเทศไทย เช่น ปัญหาแอปเงินกู้นอกระบบ การตลาดแฝง และข้อพิพาทบนช่องทางการให้บริการการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อวิเคราะห์ข้อจำกัดของกฎหมายไทย และเสนอแนวทางในการปรับปรุงระบบคุ้มครองผู้บริโภคให้สอดคล้องกับพลวัตของเทคโนโลยีและเศรษฐกิจดิจิทัล ผลการวิเคราะห์ชี้ว่าการปฏิรูปควรดำเนินในสามระดับ ได้แก่ การปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยและครอบคลุมการให้บริการดิจิทัล การพัฒนาโครงสร้างสถาบันกำกับดูแลให้มีอิสระและประสิทธิภาพ และการเสริมสร้างบทบาทของผู้บริโภคในการกำกับดูแลร่วมในฐานะพลเมืองดิจิทัล บทความนี้เสนอว่า การคุ้มครองผู้บริโภคในยุคใหม่จะต้องอาศัยทั้งระบบกฎหมาย กลไกสถาบัน และวัฒนธรรมสิทธิที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้านและยั่งยืน

¹ นักวิชาการอิสระ ; independent Scholar, Thailand

คำสำคัญ:กฎหมายการคุ้มครองผู้บริโภค, ประเทศไทย, ยุคดิจิทัล, สิทธิผู้บริโภค

Abstract

In the digital age, technology and social media have profoundly transformed consumer behavior, leading to a significant shift in the balance of power between consumers and businesses—especially in terms of access to information, market transparency, and transactional control. Thailand’s consumer protection laws, developed within the framework of an industrial economy, have yet to adequately respond to the complex challenges posed by digital platforms and cross-border commerce. Despite recent legislative reforms, such as the Personal Data Protection Act B.E. 2562 (2019) and the introduction of regulatory sandbox mechanisms, significant structural, institutional, and enforcement gaps remain. This article analyzes the structural transformation of consumer protection in the context of digital society, employing the conceptual framework of “digital consumer citizenship.” It draws on comparative legal approaches from the European Union, Singapore, and Australia, and integrates case studies from Thailand, including illicit loan apps, stealth marketing, and disputes on e-commerce platforms. These examples reveal the limitations of current Thai legal instruments and institutional mechanisms in effectively safeguarding consumer rights in the digital realm. The analysis suggests that reforms must be pursued on three interrelated levels: first, through legislative modernization to address digital services and data-driven business models; second, through institutional restructuring to ensure independent, responsive, and technologically equipped regulatory bodies; and third, by empowering consumers as active participants in co-regulation and digital governance. Rather than relying solely on traditional, state-centered legal approaches, effective consumer protection in the digital era must integrate legal, institutional, and cultural dimensions of rights and accountability. This article argues that Thailand’s path forward lies not only in improving specific laws but also in creating a holistic ecosystem that embraces transparency, public participation, and international collaboration. Such an approach will ensure that digital consumer protection is not merely reactive, but becomes a proactive and sustainable part of Thailand’s digital transformation.

Keywords: Consumer Protection Law, Thailand, Digital Era, Consumer Rights

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของเศรษฐกิจและสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค และรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อธุรกรรมทางเศรษฐกิจและการบริโภคเปลี่ยนผ่านจากระบบดั้งเดิมสู่ช่องทางให้บริการออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) การให้บริการดิจิทัล (Digital services) ไปจนถึงการแพร่กระจายของเทคโนโลยีอัจฉริยะ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และบล็อกเชน (Blockchain) สถานการณ์ดังกล่าวไม่เพียงก่อให้เกิดโอกาสใหม่ในการเข้าถึงสินค้าและบริการ แต่ยังเพิ่มความเสี่ยง ความเปราะบาง และความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ (OECD, 2020; Richards & King, 2013)

ในประเทศไทยการคุ้มครองผู้บริโภคได้พัฒนาขึ้นภายใต้กรอบกฎหมายหลัก คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และหน่วยงานกำกับต่างๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) อย่างไรก็ตาม กฎหมายและกลไกที่วางรากฐานมาในบริบทก่อนยุคดิจิทัล ย่อมเผชิญข้อจำกัดต่อการรับมือกับประเด็นร่วมสมัย อาทิ การโฆษณาออนไลน์ที่หลอกลวง การจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับความยินยอม หรือการทำสัญญาแบบคลิกเดียว (Clickwrap contract) ที่ผู้บริโภคมิได้เข้าใจสิทธิของตนอย่างแท้จริง (Kitchen, 2014; สำนักคุ้มครองผู้บริโภค, 2564)

ความท้าทายเชิงนโยบายในยุคดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงการออกกฎหมายใหม่ หากเป็นการสร้างกลไกที่มีความยืดหยุ่น โปร่งใส และตอบสนองต่อพลวัตของเทคโนโลยี รวมถึงการปรับฐานคิดจาก “ผู้บริโภคในเชิงเศรษฐกิจ” ไปสู่ “ผู้บริโภคในฐานะพลเมืองดิจิทัล” ที่มีสิทธิในการได้รับความยุติธรรม การเข้าถึงข้อมูล และความปลอดภัยจากอันตรายที่ซ่อนอยู่ในกระบวนการบริโภคยุคใหม่ (Gibbons, 2018)

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย โดยเฉพาะการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในบริบทดิจิทัล ทั้งในเชิงนโยบาย ตัวบทกฎหมาย และกลไกการบังคับใช้ พร้อมกับอภิปรายกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง เปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติในต่างประเทศ และเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการปกป้องสิทธิผู้บริโภคในฐานะองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสังคมดิจิทัลอย่างยั่งยืน

2. แนวคิดและทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค

ในบริบทของการคุ้มครองผู้บริโภค แนวคิดพื้นฐานที่เป็นรากฐานทางทฤษฎีของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค คือแนวคิดเรื่อง “ความไม่สมดุลของอำนาจ” (Power asymmetry) ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ ซึ่งมีทั้งในเชิงข้อมูล กฎหมาย และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในสังคมทุนนิยมยุคใหม่ที่ผู้บริโภคต้องเผชิญกับระบบการผลิต การโฆษณา และการกระจายสินค้าที่ซับซ้อนและยากต่อการตรวจสอบ ความไม่สมดุลดังกล่าวเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้รัฐมีหน้าที่ในการสร้าง “กลไกแทรกแซง” เพื่อฟื้นคืนอำนาจในการเลือก เสรีภาพ และความปลอดภัยของผู้บริโภค

(Howells & Weatherill, 2005) กฎหมายจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือในการกำหนดกติกา หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงอำนาจในการสร้างดุลยภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

แนวคิดนี้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งความไม่สมดุลไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความรู้ด้านผลิตภัณฑ์หรือบริการ หากแผ่ขยายไปสู่ระดับที่ลึกกว่านั้น เช่น ความไม่สมดุลในการเข้าถึงข้อมูลพฤติกรรมของผู้บริโภค การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big data) และการออกแบบสัญญาในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายผู้ให้บริการ (Zuboff, 2019) ภายใต้สถานการณ์นี้ ผู้บริโภคจำนวนมากไม่ได้ตระหนักถึง “ความเสี่ยงที่มองไม่เห็น” อาทิ การติดตามพฤติกรรม การขายข้อมูลส่วนบุคคล การแนะนำสินค้าผ่านขั้นตอนวิธีที่สร้างภาพลวงตาของการเลือกอย่างอิสระ

เพื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายในยุคดิจิทัลได้อย่างลึกซึ้ง บทความนี้ยังใช้กรอบแนวคิด “สิทธิผู้บริโภคเชิงดิจิทัล” (Digital consumer rights) ซึ่งเป็นการขยายมิติของสิทธิผู้บริโภคในยุคอุตสาหกรรมดั้งเดิม (เช่น สิทธิในความปลอดภัย สิทธิในข้อมูลที่ถูกต้อง สิทธิในการเลือก) ไปสู่สิทธิใหม่ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล ความเป็นส่วนตัว ความโปร่งใสของขั้นตอนวิธี และสิทธิในการลบข้อมูล (Right to be forgotten) โดยกรอบสิทธิเหล่านี้ได้รับการผลักดันอย่างมากในบริบทของสหภาพยุโรปภายใต้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (General Data Protection Regulation- GDPR) ซึ่งได้กลายเป็นแม่แบบสำคัญที่หลายประเทศรวมถึงไทยนำมาประยุกต์ใช้ (Voigt & Von dem Bussche, 2017)

สิทธิในบริบทดิจิทัลจึงมิได้เป็นเพียงข้อเรียกร้องทางศีลธรรม แต่มีความเกี่ยวพันกับการสร้างระบบกฎหมายและนโยบายที่มีโครงสร้างกำกับดูแล (Governance structures) ที่รองรับความซับซ้อนของเทคโนโลยีและความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภค ทฤษฎีการกำกับดูแลร่วม (Co-regulation) จึงถูกนำมาใช้ในการออกแบบนโยบายใหม่ ที่รัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนมีบทบาทร่วมกันในการนิยามปัญหาและกำหนดแนวทางคุ้มครองสิทธิ เพื่อหลีกเลี่ยงความล่าช้าของระบบกฎหมายแบบเดิม และสร้างกลไกที่ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Black, 2008)

เมื่อผสานแนวคิดเรื่องความไม่สมดุลของอำนาจ สิทธิผู้บริโภคเชิงดิจิทัล และกรอบการกำกับดูแลร่วมเข้าด้วยกัน จะเห็นได้ว่าการปกป้องสิทธิของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลมิได้จำกัดอยู่แค่การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดเพียงลำพัง หากแต่ต้องอาศัยแนวทางแบบองค์รวมที่ครอบคลุมถึงการสร้าง “ความรู้เท่าทันดิจิทัล” (Digital literacy) การส่งเสริมความโปร่งใสของผู้ให้บริการ และการสนับสนุนให้ผู้บริโภคมีอำนาจในการกำหนดชะตากรรมของตนเองในพื้นที่ออนไลน์ แนวทางนี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านจาก “ผู้บริโภคที่ต้องการการปกป้อง” ไปสู่ “พลเมืองดิจิทัลที่มีสิทธิเสรีภาพ” ซึ่งควรเป็นทิศทางสำคัญในการพัฒนากฎหมายและนโยบายในบริบทไทย (Livingstone & Third, 2017)

บทความจะวิเคราะห์พัฒนาการของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยอย่างเป็นลำดับ ตั้งแต่การจัดตั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จนถึงความพยายามในการปรับปรุงกฎหมายและกลไกต่าง ๆ ให้

ทันต่อพลวัตของสังคมดิจิทัล โดยจะพิจารณาทั้งความสำเร็จ ความท้าทาย และข้อถกเถียงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อให้เห็นถึงแนวโน้มของระบบกฎหมายไทยในการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่

3. วิวัฒนาการกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

ระบบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยเริ่มมีพัฒนาการอย่างเป็นทางการในช่วงปลายทศวรรษ 2520 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมและการบริโภคขยายตัวอย่างรวดเร็ว ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมือง พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 จึงถือเป็นกฎหมายสำคัญในการสถาปนากฎหมายเฉพาะทางเพื่อปกป้องสิทธิของผู้บริโภคอย่างเป็นระบบ โดยมีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) เป็นหน่วยงานกลางที่มีอำนาจในการกำกับ ดูแล และดำเนินคดีเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของผู้ประกอบธุรกิจ

แม้ว่าพ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภคฉบับแรกจะมีเจตนารมณ์ที่ชัดเจนในการวางหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค ได้แก่ สิทธิในการได้รับข่าวสารและโฆษณาที่ถูกต้อง สิทธิในความปลอดภัย สิทธิในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ และสิทธิในการได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ทว่าในทางปฏิบัติ กลไกการบังคับใช้ยังคงกระจุกอยู่ที่ภาครัฐ ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนและองค์กรอิสระ ลักษณะของข้อกฎหมายในยุคดังกล่าวยังไม่สามารถรองรับปัญหาเชิงซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน เทคโนโลยี หรือระบบบริการแบบข้ามพรมแดนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในช่วงทศวรรษ 2530-2540 ซึ่งเป็นยุคที่ประเทศไทยเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์และการค้าเสรีมากยิ่งขึ้น รัฐไทยเริ่มเผชิญแรงกดดันจากทั้งภาคสังคมและประชาคมระหว่างประเทศให้ปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคให้มีความทันสมัยและเป็นมาตรฐานสากล ความเปลี่ยนแปลงสำคัญในช่วงนี้ ได้แก่ การออกกฎหมายเฉพาะทางหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบของผู้ผลิตต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 ซึ่งมีเป้าหมายในการอุดช่องโหว่ของกฎหมายทั่วไป โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบธุรกิจใหม่ ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคในเชิงโครงสร้าง

แม้กฎหมายจะพัฒนาในเชิงปริมาณมากขึ้น แต่ในเชิงคุณภาพยังมีคำถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของการบังคับใช้และกลไกการเข้าถึงของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ หรือประชาชนในพื้นที่ห่างไกล ที่ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการร้องเรียนหรือยุติธรรมทางกฎหมายได้อย่างเสมอภาค ปัญหานี้สะท้อนถึงข้อจำกัดของระบบกฎหมายแบบ “รัฐเป็นศูนย์กลาง” ที่มีได้เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนมีบทบาทเป็นกลไกเฝ้าระวังหรือมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลอย่างแท้จริง (จุฑามาศ , 2567)

การเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบในช่วงหลังปี 2550 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของระบบการบริโภคในประเทศไทย ซึ่งไม่เพียงเปลี่ยนวิธีการซื้อขายสินค้าและบริการ แต่ยังเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการไปอย่างสิ้นเชิง การเกิดขึ้นของแพลตฟอร์มดิจิทัล การทำธุรกรรมผ่านแอปพลิเคชัน และ

การขยายตัวของข้อมูลขนาดใหญ่ ได้ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ที่กฎหมายเดิมมีอาจรองรับได้อย่างเพียงพอ เช่น การโฆษณาแฝงโดยผู้มีอิทธิพลทางความคิดและการตัดสินใจ (Influencer) การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวแบบกีดกันทางเทคนิค หรือการใช้ข้อมูลพฤติกรรมในการกำหนดราคาสินค้าแบบเคลื่อนไหว (Dynamic pricing) ซึ่งในหลายกรณีก่อให้เกิดความเสียเปรียบแก่ผู้บริโภคโดยไม่รู้ตัว

เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายนี้ ประเทศไทยได้พยายามปฏิรูประบบกฎหมายและนโยบายด้านการคุ้มครองผู้บริโภคให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล เช่น การออกพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 การจัดตั้งคณะกรรมการกิจการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และการทบทวนบทบาทของสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคให้ครอบคลุมพื้นที่ออนไลน์ อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปเหล่านี้ยังคงอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่าน และเผชิญข้อจำกัดทั้งในเชิงสถาบัน การบังคับใช้ และการขาดการมีส่วนร่วมจากผู้บริโภคในฐานะภาคีร่วมของการกำกับดูแล

4. ความท้าทายในการคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัล

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาได้สร้างชุดความท้าทายใหม่ที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของระบบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะในบริบทของ “เศรษฐกิจแพลตฟอร์ม” (platform economy) ที่ผู้บริโภคจำนวนมากทำธุรกรรมผ่านระบบอัตโนมัติและข้ามพรมแดนอย่างไร้รอยต่อ ความท้าทายประการแรกคือ “การลดทอนความโปร่งใสของข้อมูล” (Information asymmetry) ในรูปแบบใหม่ ซึ่งเกิดจากการใช้เทคโนโลยีขั้นต่อนวิธี การจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา (Algorithmic curation) และการแสดงผลแบบเจาะจงผู้ใช้ (Personalized interface) ซึ่งทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นกลาง ครบถ้วน หรือเท่าเทียมกันได้ แม้จะอยู่ในแพลตฟอร์มเดียวกันก็ตาม (Zuboff, 2019)

ผลของความไม่โปร่งใสดังกล่าวคือการที่ผู้บริโภคไม่สามารถประเมินความเสี่ยง ความเหมาะสม หรือความน่าเชื่อถือของสินค้าหรือบริการที่ตนตัดสินใจซื้อได้อย่างมีวิจารณญาณ อีกทั้งยังเสริมสร้าง “มายาคติแห่งการเลือก” (Illusion of choice) ซึ่งทำให้เสรีภาพในการบริโภคกลายเป็นเพียงภาพลวงตา ตัวอย่างที่ชัดเจนคือระบบการจัดอันดับรีวิวซึ่งมักถูกควบคุมโดยช่องทางให้บริการ หรือระบบ “การแนะนำสินค้า” ที่แสดงตัวเลือกตามผลประโยชน์ของผู้ประกอบการมากกว่าความต้องการแท้จริงของผู้บริโภค นำไปสู่สถานะที่ผู้บริโภคถูกชี้นำพฤติกรรมโดยไม่รู้ตัว ขณะที่กฎหมายเดิมยังขาดกลไกตรวจสอบความยุติธรรมและความเป็นกลางของระบบเหล่านี้ อย่างเป็นรูปธรรม (Tufekci, 2015)

ความท้าทายถัดมาคือประเด็นเรื่อง “การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล” และ “การติดตามพฤติกรรมของผู้บริโภค” ซึ่งกลายเป็นปัญหาใหญ่ในยุคที่ธุรกิจจำนวนมากอาศัยข้อมูลเป็นทรัพยากรหลักในการวิเคราะห์และออกแบบกลยุทธ์ทางการตลาด การรวบรวมข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เช่นคุกกี้ (Cookies), การติดตามพิกเซล (Pixel tracking) หรือการเข้าระบบ (Login) ผ่านสื่อสังคมทำให้ผู้ประกอบการสามารถติดตามพฤติกรรมผู้บริโภคอย่างละเอียด ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ ความสนใจ ไปจนถึงอารมณ์ในขณะใช้งาน (Andrejevic, 2014) แม้ว่าประเทศ

ไทยจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ซึ่งนับเป็นก้าวสำคัญในการรับมือกับปัญหานี้ แต่ในทางปฏิบัติ กลไกการบังคับใช้ยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ขาดองค์กรกำกับอิสระ ขาดช่องทางร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ และการตีความข้อกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุมเทคโนโลยีใหม่อย่างชัดเจน

สิ่งที่น่ากังวลคือแม้ผู้บริโภคจะให้ความยินยอมในการเก็บข้อมูล แต่ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเงื่อนไขหรือผลกระทบที่ตามมาอย่างถ่องแท้ การใช้ “สัญญาความยินยอม” (Consent agreement) กลายเป็นเครื่องมือที่สร้างภาพลักษณ์ของการคุ้มครอง ทั้งที่ในความเป็นจริงกลับเป็นการยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ และบั่นทอนอำนาจในการควบคุมข้อมูลของผู้บริโภคอย่างรุนแรง กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงให้เน้นหลักการ “ความโปร่งใส” (Transparency) และ “ความสามารถในการควบคุม” (Control) มากกว่าการเน้นเพียงแค่การให้ยินยอมในเชิงพิธีกรรม

อีกหนึ่งความท้าทายสำคัญคือ “การบังคับใช้กฎหมายกับแพลตฟอร์มข้ามชาติ” และปัญหา “การโฆษณาแฝง” (Stealth marketing) หรือการสื่อสารการตลาดแบบแอบแฝงโดยบุคคลที่ผู้บริโภคไม่รู้ว่ามีผู้ขายโดยตรง เช่นผู้มีอิทธิพลต่อความคิด ยูทูบเบอร์ หรือผู้มีชื่อเสียงในสื่อสังคม การโฆษณาในลักษณะนี้มักทำให้ผู้บริโภคเข้าใจผิดว่าเป็นความคิดเห็นอิสระ ขณะที่ในความเป็นจริงกลับเป็นเนื้อหาที่ได้รับค่าตอบแทนจากผู้ประกอบการ ปัญหานี้มีความซับซ้อนยิ่งขึ้นเมื่อแพลตฟอร์มผู้เผยแพร่ เช่น เฟสบุ๊ก ยูทูบ หรือติ๊กต็อก ตั้งอยู่ต่างประเทศและอยู่นอกเขตอำนาจของกฎหมายไทย ซึ่งทำให้การกำกับดูแลและดำเนินคดีตามกฎหมายผู้บริโภคเป็นไปได้ยากยิ่ง (Chander, 2013)

นอกจากนี้โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจดิจิทัลยังเอื้อให้เกิด “การแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม” ผ่านการใช้ข้อมูลผู้บริโภคในการออกแบบราคาแบบเฉพาะราย (Personalized pricing) หรือการกำหนดกลุ่มเป้าหมายอย่างแม่นยำ เพื่อนำเสนอสินค้าที่อาจขัดกับความปลอดภัยหรือจริยธรรมของการโฆษณา กฎหมายไทยยังไม่มีมาตรการเฉพาะที่สามารถจัดการกับพฤติกรรมเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกรณีที่เกิดละเมิดเกิดขึ้นนอกประเทศ หรือใช้เทคโนโลยีที่ยากต่อการตรวจสอบ ความท้าทายนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนากรอบความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านกฎหมายผู้บริโภคดิจิทัล รวมถึงการสนับสนุนบทบาทขององค์กรภาคประชาชนในการเฝ้าระวังและเสนอแนะแนวทางการกำกับดูแลในลักษณะจากล่างขึ้นสู่ระดับบน (Bottom-up) ที่สามารถเสริมอำนาจแก่ผู้บริโภคในยุคข้อมูลข่าวสารได้อย่างแท้จริง

5. การปรับตัวของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของไทยในยุคดิจิทัล

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและรูปแบบการบริโภค ประเทศไทยได้เริ่มดำเนินการปรับปรุงกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ หนึ่งในความเคลื่อนไหวสำคัญคือการตรา พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (PDPA) ซึ่งถือเป็นกฎหมายหลักฉบับแรกของไทยที่ออกแบบมาเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในเชิงข้อมูล โดยเฉพาะการควบคุมการ

เก็บ ใช้ และเผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคล PDPA มีลักษณะคล้ายกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลทั่วไป (General Data Protection Regulation -GDPR) ของสหภาพยุโรป และมีการกำหนดสิทธิพื้นฐาน เช่น สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล สิทธิในการคัดค้าน และสิทธิในการลบข้อมูลซึ่งถือเป็นการยกระดับฐานะของผู้บริโภคให้กลายเป็น “เจ้าของข้อมูล” มากกว่าจะเป็นเพียง “ผู้ถูกเก็บข้อมูล” (Voigt & Von dem Bussche, 2017)

อย่างไรก็ตามการนำกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ในทางปฏิบัติยังเผชิญข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความไม่ชัดเจนในข้อกฎหมาย ขาดแนวทางการตีความที่เป็นมาตรฐาน และความไม่พร้อมของภาคธุรกิจ โดยเฉพาะผู้ประกอบการรายย่อยหรือกลุ่มที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ โครงสร้างของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในปัจจุบันยังขาดความเป็นอิสระเพียงพอในการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้กฎหมายที่มีเจตนาดีอาจกลายเป็นเพียงเครื่องมือในทางทฤษฎีโดยขาดพลังทางสถาบันในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคในความเป็นจริง

นอกจากการออกกฎหมายใหม่แล้ว แนวโน้มการกำกับดูแลในยุคดิจิทัลยังแสดงให้เห็นถึงความพยายามของประเทศไทยในการนำแนวคิด “เขตทดสอบเชิงนโยบาย” (Sandbox regulation) มาใช้ในบางภาคส่วน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการเงินและฟินเทค ซึ่งอนุญาตให้ผู้ประกอบการสามารถทดลองนวัตกรรมภายใต้การควบคุมของหน่วยงานกำกับ ก่อนจะขยายการให้บริการในระดับกว้าง การกำหนดเขตถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดความตึงเครียดระหว่างการพัฒนาวัตกรรมการกำกับดูแลเชิงกฎหมาย อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ภาครัฐและเอกชนสามารถเรียนรู้และปรับตัวไปพร้อมกัน อย่างไรก็ตาม กลไกนี้ยังมีข้อจำกัดเมื่อนำมาใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภค เนื่องจากผู้บริโภคที่เข้าร่วมการทดลองมักไม่มีทางเลือกหรือไม่เข้าใจถึงความเสี่ยงที่แท้จริง ซึ่งอาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิโดยไม่ตั้งใจ และทำให้เกิดภาวะ “การทดสอบกับประชาชนจริง” (Real-world experimentation) โดยขาดกลไกความรับผิดชอบที่เพียงพอ (Gromping, 2020)

ภายใต้บริบทนี้นักวิชาการเสนอให้มีการกำหนดหลักการ “การออกแบบโดยมีสิทธิมนุษยชนเป็นศูนย์กลาง” (Human rights by design) ซึ่งจะทำให้ระบบบริการดิจิทัลทุกระดับต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้บริโภคตั้งแต่กระบวนการออกแบบ ไม่ใช่เพียงการเยียวยาภายหลังเท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีการเรียกร้องให้มี “การกำกับดูแลร่วม” (Co-regulation) ที่เปิดโอกาสให้ทั้งภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานและแนวทางบังคับใช้กฎหมายร่วมกัน ซึ่งอาจช่วยลดความตึงเครียดระหว่างความยืดหยุ่นกับความรับผิดชอบ และสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของตลาดกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานได้มากขึ้น (Black, 2008)

ในระดับเชิงสถาบันความเปลี่ยนแปลงด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัลของไทยยังสะท้อนถึงความจำเป็นในการปฏิรูปองค์กรกำกับดูแลให้มีความเป็นอิสระ โปร่งใส และตอบสนองต่อพลวัตของเทคโนโลยีอย่างทันการณ์ ขณะที่สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงเน้นบทบาทการรับเรื่องร้องเรียนและตรวจสอบเชิงรับ กลไกในอนาคตควรให้ความสำคัญกับการสร้างฐานข้อมูลความรู้ การคาดการณ์

ความเสี่ยง และการทำงานร่วมกับแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เป็นธรรมและชัดเจนสำหรับทั้งสองฝ่าย ยิ่งไปกว่านั้นการพัฒนา “โครงสร้างพื้นฐานทางกฎหมายดิจิทัล” (Digital legal infrastructure) เช่น ระบบร้องเรียนออนไลน์อัตโนมัติ ฐานข้อมูลผู้ประกอบการไม่เป็นธรรม และระบบปัญญาประดิษฐ์ ตรวจสอบการโฆษณาแฝง อาจเป็นทางเลือกที่ช่วยเสริมศักยภาพของรัฐในการปกป้องสิทธิผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ (สกุลพงษ์ ตรีสมพงษ์, & พัทธวรรณ นุชประยูร, 2564)

บทบาทของผู้บริโภคเองก็ต้องเปลี่ยนแปลงจาก “ผู้บริโภคแบบพึ่งพารัฐ” ไปสู่ “พลเมืองผู้ร่วมกำกับดูแล” ที่สามารถมีส่วนร่วมในการออกแบบกติกาและตรวจสอบการปฏิบัติของธุรกิจเชิงสาธารณะ ซึ่งจะช่วยสร้างวัฒนธรรมการบริโภคที่ตั้งอยู่บนฐานของสิทธิ ความรับผิดชอบ และความตระหนักรู้ในระดับโครงสร้างมากยิ่งขึ้น

6. กรณีศึกษา

เพื่อให้เห็นภาพที่เป็นรูปธรรมของปัญหาและข้อจำกัดของระบบกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัล บทความนี้ขอเสนอกรณีศึกษาที่สะท้อนพลวัตระหว่างเทคโนโลยีและสิทธิของผู้บริโภค โดยกรณีแรกที่ได้รับ ความสนใจอย่างมากในสังคมไทยคือ ปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของ “แอปเงินกู้นอกระบบ” (Loan shark apps) ที่หลอกลวงให้ประชาชนดาวน์โหลดแอปพลิเคชันซึ่งอ้างว่าให้บริการเงินด่วนผ่านช่องทางออนไลน์ แต่กลับมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงผิดกฎหมาย และใช้วิธีการละเมิดสิทธิอย่างรุนแรง เช่น การเข้าถึงรายชื่อผู้ติดต่อในโทรศัพท์ การประจานข้อมูลในที่สาธารณะ หรือการข่มขู่คุกคามหากผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตรงเวลา ปรากฏการณ์นี้แสดงให้เห็นถึง “ช่องว่างเชิงสถาบัน” ระหว่างระบบการอนุญาตทางการเงินของรัฐกับการเข้าถึงแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งมักไร้กลไกควบคุมหรือคัดกรองอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค, 2565)

แม้สำนักงานตำรวจแห่งชาติและธนาคารแห่งประเทศไทยจะเริ่มดำเนินการเชิงรุกในการควบคุมปัญหาเหล่านี้ แต่การที่แอปจำนวนมากพัฒนาขึ้นจากต่างประเทศและเปลี่ยนชื่อหรือโดเมนใหม่อยู่เสมอ ทำให้การดำเนินคดีในเชิงกฎหมายยากลำบาก การร้องเรียนผ่านช่องทางปกติของรัฐก็มักประสบกับความล่าช้า ขาดการติดตาม หรือขาดความเข้าใจเชิงเทคนิคเพียงพอในการระบุปัญหาได้ทันเหตุการณ์ ส่งผลให้ผู้บริโภคจำนวนมากตกอยู่ในภาวะเสียเปรียบทั้งทางกฎหมายและจิตใจ สะท้อนถึงความจำเป็นในการเสริมสร้างความรู้ด้านดิจิทัล (digital literacy) และระบบร้องเรียนที่รวดเร็วและเป็นมิตรกับผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

อีกกรณีศึกษาที่สะท้อนความซับซ้อนของการคุ้มครองผู้บริโภคในบริบทดิจิทัลคือปัญหา “การโฆษณาแฝง โดยผู้ทรงอิทธิพลต่อความคิด” (Influencer marketing) ซึ่งแพร่หลายในช่องทางให้บริการสื่อสังคม เช่น อินสตาแกรม ยูทูบ และติ๊กต็อก โดยผู้บริโภคมักได้รับสารในรูปแบบเนื้อหาที่ดูคล้ายกับการรีวิวส่วนตัวหรือคำแนะนำจากประสบการณ์จริง โดยที่แท้จริงแล้วมีการตกลงค่าตอบแทนกับเจ้าของสินค้าและบริการอยู่เบื้องหลัง กรณีนี้นำไปสู่

ปัญหาทางจริยธรรมและกฎหมาย เนื่องจากผู้บริโภคไม่มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแรงจูงใจของผู้เผยแพร่สาร และอาจถูกชักจูงให้ตัดสินใจโดยขาดข้อมูลที่เป็นกลางหรือครบถ้วน

แม้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคจะระบุหลักการว่าการโฆษณาต้องไม่เป็นเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด แต่ในทางปฏิบัติยังไม่มีมาตรการบังคับที่เฉพาะเจาะจงกับเนื้อหาประเภท “โฆษณาเชิงเนียน” เหล่านี้ ขณะที่แพลตฟอร์มต่างประเทศมักไม่มีตัวแทนรับผิดชอบทางกฎหมายในไทย การดำเนินการใด ๆ จึงต้องอาศัยการประสานระหว่างประเทศ หรือขึ้นอยู่กับนโยบายภายในของแต่ละบริษัทเป็นหลัก (Chander, 2013) กรณีเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของ “แนวทางกำกับดูแลแบบร่วม” ที่หน่วยงานรัฐ แพลตฟอร์ม และภาคประชาสังคมจะร่วมกันกำหนดกติกาสาธารณะที่ผู้บริโภคสามารถเข้าใจ เข้าถึง และร้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริโภคเข้าใจสิทธิของตนในการรับรู้แหล่งที่มาของสาร และสามารถตั้งคำถามต่อกระบวนการสื่อสารในพื้นที่ดิจิทัลได้อย่างมีวิจารณญาณ

กรณีศึกษาสำคัญอีกประการหนึ่งคือข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ขายในช่องทางให้บริการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ขนาดใหญ่ เช่นช้อปปี้ ลาซาด้า เฟสบุ๊กมาร์เก็ตเพลส ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับปัญหาสินค้าไม่ตรงปก การปฏิเสธการรับคืนสินค้า การเก็บค่าจัดส่งแฝง หรือการล่าช้าในการคืนเงิน แม้หลายช่องทางบริการจะมีนโยบาย “รับประกันผู้ซื้อ” หรือระบบใกล้เคียงภายใน แต่ก็ยังขาดความโปร่งใส และผู้บริโภคมักไม่สามารถทราบถึงขั้นตอนการตัดสินใจร้องเรียน หรือไม่มีช่องทางอุทธรณ์อย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับ “ร้านค้าแบบบุคคล” (Non-registered businesses) ซึ่งไม่มีนิติบุคคลหรือไม่อยู่ภายใต้กฎหมายภาษี ยิ่งทำให้รัฐไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อพิพาทลักษณะนี้มักไม่สามารถดำเนินการผ่านศาลได้ เนื่องจากมูลค่าความเสียหายต่อคดีรายบุคคลต่ำเกินกว่าความคุ้มทุนในการดำเนินคดี ขณะเดียวกัน กลไกร้องเรียนของหน่วยงานรัฐ เช่น สคบ. หรือสำนักงานพาณิชย์ ก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วทันการณ์หรือเชื่อมโยงข้อมูลกับแพลตฟอร์มแบบอัตโนมัติ ผลลัพธ์คือความไม่มั่นใจในกระบวนการเยียวยา และการลดทอนศรัทธาต่อระบบคุ้มครองผู้บริโภคในภาพรวม ซึ่งส่งผลกระทบทางอ้อมต่อพฤติกรรมบริโภคของประชาชนและต่อภาพลักษณ์ของเศรษฐกิจดิจิทัลไทยโดยรวม

7. การเปรียบเทียบการพัฒนาระบบคุ้มครองผู้บริโภคกับต่างประเทศ

เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเชิงเปรียบเทียบและเปิดมุมมองใหม่ในการพัฒนาระบบคุ้มครองผู้บริโภคในยุคดิจิทัล บทความนี้จะนำเสนอแนวทางจากต่างประเทศ 3 แห่ง ได้แก่ สหภาพยุโรป สิงคโปร์ และออสเตรเลีย ซึ่งถือเป็นตัวอย่างที่น่าสนใจในการวางโครงสร้างกฎหมายและกลไกกำกับดูแลที่ตอบสนองต่อเทคโนโลยีและสิทธิของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรณีของสหภาพยุโรป นับเป็นต้นแบบสำคัญของการวางกรอบสิทธิผู้บริโภคเชิงดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะกฎหมายคุ้มครองข้อมูลทั่วไป (General Data Protection Regulation -GDPR) ที่กำหนดให้การเก็บ

ใช้ และถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลต้องอยู่ภายใต้หลักการบนความยินยอม (Consent-based) การจำกัดวัตถุประสงค์ (Purpose limitation) และการเกี่ยวข้องกับข้อมูลให้น้อยที่สุด (Data minimization) อีกทั้งยังสร้างบทลงโทษที่มีน้ำหนักเพียงพอจนสามารถบังคับใช้กับบริษัทข้ามชาติได้จริง นอกจากนี้สหภาพยุโรปยังจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือเพื่อปกป้องผู้บริโภค (Consumer Protection Cooperation Network) ซึ่งเชื่อมโยงหน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายจากประเทศสมาชิกเข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถจัดการกับข้อร้องเรียนที่เกิดข้ามพรมแดนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bradshaw et al., 2018)

กรณีสิงคโปร์ ประเทศนี้มีลักษณะเด่นในด้าน “ความยืดหยุ่นเชิงนโยบาย” และการพัฒนาเชิงรุกของระบบคุ้มครองผู้บริโภคดิจิทัล โดยเฉพาะผ่านการบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐกับภาคเอกชนผ่านกลไกอย่างคณะกรรมการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data Protection Commission -PDPC) ซึ่งมีอำนาจทั้งในเชิงกำกับ ส่งเสริม และให้คำปรึกษาแก่ผู้ประกอบการในการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กฎหมายของสิงคโปร์ยังอนุญาตให้มี “แนวปฏิบัติภาคสมัครใจ” (Voluntary codes of conduct) สำหรับอุตสาหกรรมต่าง ๆ โดยกำหนดให้ต้องผ่านการอนุมัติจากรัฐและมีบทลงโทษหากละเมิด ซึ่งช่วยให้การบังคับใช้มีความยืดหยุ่นแต่ยังคงประสิทธิภาพ นอกจากนี้สิงคโปร์ยังให้ความสำคัญกับการศึกษาและส่งเสริม “ความรู้ด้านสิทธิผู้บริโภค” โดยจัดโครงการฝึกอบรมแบบเปิดเข้าถึงได้ (Open access) และสร้างศูนย์ข้อมูลแบบครบวงจรผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลของภาครัฐ ทั้งนี้มีการพัฒนาระบบร้องเรียนออนไลน์ที่สามารถเชื่อมต่อกับหน่วยงานภาครัฐและแพลตฟอร์มได้ทันที ช่วยให้การดำเนินคดีหรือการเยียวยาเป็นไปอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น กรณีของสิงคโปร์จึงถือเป็นตัวอย่างที่ดีของการออกแบบกลไก “ร่วมกำกับแบบเป็นมิตร” (Friendly co-regulation) ที่ช่วยลดภาระของรัฐ ขณะเดียวกันก็สร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบในภาคธุรกิจและความตื่นรู้ในกลุ่มผู้บริโภค

กรณีของออสเตรเลีย เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่น่าสนใจในแง่ของ “การบูรณาการกลไกยุติธรรมกับการคุ้มครองผู้บริโภค” โดยมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคออสเตรเลีย (Australian Consumer Law -ACL) ซึ่งถือเป็นกฎหมายกลางที่มีผลบังคับใช้ทั่วประเทศ ครอบคลุมทั้งภาคออฟไลน์และออนไลน์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านการรับประกันสินค้า บริการ และสิทธิในการขอคืนเงินหรือเปลี่ยนสินค้า นอกจากนี้ ออสเตรเลียยังจัดตั้งหน่วยงานอิสระอย่างคณะกรรมการผู้บริโภคและการแข่งขันออสเตรเลีย (Australian Competition and Consumer Commission -ACCC) ที่มีบทบาทในเชิงสืบสวน บังคับใช้ และสื่อสารต่อสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญคณะกรรมการผู้บริโภคและการแข่งขันออสเตรเลียยังสามารถดำเนินคดีต่อบริษัทข้ามชาติในกรณีที่พฤติกรรมส่งผลต่อผู้บริโภคภายในประเทศ แม้บริษัทนั้นจะไม่มีสำนักงานอยู่ในออสเตรเลียก็ตาม

ออสเตรเลียยังพัฒนาระบบ “การเยียวยาแบบกลุ่ม” (Class action) ที่เอื้อต่อผู้บริโภคในการรวมตัวกันฟ้องคดีต่อบริษัทขนาดใหญ่ซึ่งมักมีอำนาจต่อรองสูง แนวทางนี้ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มอำนาจเชิงโครงสร้างให้แก่ประชาชน พร้อมทั้งสร้างแรงกดดันทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของภาคธุรกิจ กรณีของออสเตรเลียจึงสะท้อนว่าการปฏิรูปกฎหมายผู้บริโภคในยุคดิจิทัลมิใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงเนื้อหากฎหมายเท่านั้น หากแต่เป็นการวาง

ระบบสถาบัน กระบวนการยุติธรรม และวัฒนธรรมทางกฎหมายใหม่ที่เชื่อมโยงกับประชาชนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญที่ประเทศไทยสามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

8. ข้อเสนอแนะสำคัญกรณีประเทศไทย

จากการศึกษาทั้งเชิงทฤษฎี กฎหมาย และกรณีศึกษาในบทก่อนหน้า จะเห็นได้ชัดว่า การคุ้มครองผู้บริโภคในบริบทของสังคมดิจิทัลมีความซับซ้อนและมีมิติที่เปลี่ยนแปลงจากแนวทางดั้งเดิมอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากปัจจัยที่สำคัญสามประการ ได้แก่ (1) การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของอำนาจระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ (2) การลดลงของประสิทธิภาพกลไกกำกับจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว และ (3) ความซับซ้อนของแพลตฟอร์มและพฤติกรรมผู้บริโภคที่ยากต่อการควบคุมด้วยกฎหมายทั่วไป ภายใต้บริบทเช่นนี้ แนวคิดเรื่อง “สิทธิผู้บริโภคในฐานะพลเมืองดิจิทัล” จึงกลายเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่จำเป็นต่อการออกแบบกลไกการคุ้มครองในอนาคต

การเปลี่ยนผ่านนี้ไม่เพียงหมายถึงการปรับปรุงกฎหมายให้ครอบคลุมประเด็นใหม่ เช่น การจัดการข้อมูล การโฆษณาแฝง หรือพฤติกรรมบนแพลตฟอร์มข้ามชาติเท่านั้น แต่ยังต้องเปลี่ยนวิธีคิดของรัฐจาก “ผู้คุ้มครอง” มาเป็น “ผู้ออกแบบพื้นที่ทางกฎหมาย” ที่เอื้อต่อความเป็นธรรม โปร่งใส และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมากขึ้น แนวคิดนี้ต้องดำเนินควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของผู้บริโภคให้สามารถมีบทบาทในการตรวจสอบ คัดค้าน และเสนอแนวทางการพัฒนากฎหมายในลักษณะล่างขึ้นบนซึ่งจะช่วยให้การกำกับดูแลในโลกดิจิทัลมีความยั่งยืนและยืดหยุ่นในระยะยาว

ในบริบทของประเทศไทย แม้จะมีความพยายามในการพัฒนากฎหมายใหม่อย่างเช่นพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือการส่งเสริมกลไกการกำกับดูแลเฉพาะด้านผ่านคณะกรรมการชุดต่าง ๆ แต่ระบบโดยรวมยังคงเผชิญข้อจำกัดที่สำคัญ ทั้งในด้านโครงสร้างสถาบัน ความไม่สอดคล้องของกฎหมายระหว่างฉบับ และการขาดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในบริบทดิจิทัล ตัวอย่างเช่น ความคลุมเครือของขอบเขตความรับผิดชอบของแพลตฟอร์มที่มีบทบาทเป็นทั้ง “ตัวกลาง” และ “ผู้ให้บริการ” ซึ่งในบางกรณีอาจหลบเลี่ยงภาระตามกฎหมายโดยอ้างว่าไม่ใช่ผู้ประกอบการโดยตรง นอกจากนี้การที่กลไกบังคับใช้ยังอิงกับวิธีการแบบดั้งเดิมที่ต้องผ่านกระบวนการร้องเรียน การสอบสวน และการดำเนินคดี ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อข้อร้องเรียนที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและซับซ้อนได้ทันทั่วถึง

การแก้ไขข้อจำกัดเหล่านี้จึงไม่ควรจำกัดอยู่แค่การปรับปรุงกฎหมายเฉพาะจุด แต่ควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนากลไก “การกำกับดูแลเชิงระบบ” (Systemic regulation) ที่อาศัยการบูรณาการระหว่างภาครัฐ แพลตฟอร์มดิจิทัล องค์กรภาคประชาชน และผู้บริโภค ซึ่งควรได้รับการเสริมอำนาจผ่านการให้ข้อมูล ความรู้ทางกฎหมาย และเครื่องมือทางเทคโนโลยี เช่น ระบบร้องเรียนอัตโนมัติ ช่องทางให้บริการฐานข้อมูลผู้กระทำผิด และระบบการวิเคราะห์ความเสี่ยงเชิงคาดการณ์ (Predictive regulation) แนวทางเช่นนี้จะช่วยยกระดับกฎหมายจาก

“การตอบสนอง” ไปสู่ “การป้องกัน” และจาก “การจัดการเฉพาะราย” ไปสู่ “การสร้างระบบความเป็นธรรมร่วมกัน” ได้อย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความได้วิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีและโซเซียลมีเดียต่อระบบการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย โดยชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างจากโลกออฟไลน์สู่โลกดิจิทัลได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุลใหม่ระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ โดยเฉพาะในด้านข้อมูล อำนาจการต่อรอง และความโปร่งใสของธุรกรรม ขณะที่ระบบกฎหมายไทยซึ่งถูกออกแบบมาในบริบทเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมยังไม่สามารถรองรับพลวัตดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีความพยายามในการปรับปรุงกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 หรือการทดลองใช้กลไกจำกัดขอบเขต (Sandbox regulation) แต่ในทางปฏิบัติยังคงขาดการบังคับใช้ที่ชัดเจนและความสอดคล้องในระดับนโยบาย บทความได้ยกกรณีศึกษาจริงในสังคมไทย เช่น ปัญหาแอปเงินกู้นอกระบบ การโฆษณาแฝงโดยผู้มีอิทธิพลต่อความคิด และข้อพิพาทในช่องทางให้บริการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสะท้อนช่องโหว่เชิงสถาบันและข้อจำกัดในการเข้าถึงความยุติธรรมของผู้บริโภค โดยเฉพาะเมื่อพฤติกรรมละเมิดสิทธิเกิดขึ้นในพื้นที่ออนไลน์หรือจากนิติบุคคลต่างประเทศ นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอแนวปฏิบัติจากต่างประเทศ เช่น สหภาพยุโรป สิงคโปร์ และออสเตรเลีย ซึ่งมีการออกแบบกฎหมาย กลไกกำกับดูแล และระบบยุติธรรมที่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิเคราะห์ในบทความนี้ ผู้เขียนเสนอแนวทางการปรับปรุงระบบคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย ภายใต้บริบทดิจิทัลในสามระดับหลัก ได้แก่ (1) ระดับกฎหมายและนโยบาย (2) ระดับสถาบันกำกับดูแล และ (3) ระดับประชาชนผู้บริโภค โดยในระดับแรกควรมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ให้ครอบคลุมปัญหาในโลกดิจิทัลอย่างชัดเจน เช่น การกำหนดนิยามของ “บริการดิจิทัล” “โฆษณาแฝง” และ “ข้อมูลพฤติกรรม” ตลอดจนกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของแพลตฟอร์มที่มีบทบาทเป็นผู้เผยแพร่หรือผู้เอื้อให้เกิดธุรกรรม ในขณะเดียวกัน ควรมีการจัดทำปฏิญญาสิทธิผู้บริโภคดิจิทัลแห่งชาติ (Digital Consumer Rights Charter) ที่ระบุหลักการพื้นฐานของสิทธิในยุคข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมายและนโยบายอื่น ๆ ในอนาคต

นอกจากนี้ควรมีการบูรณาการกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล การสื่อสารทางการตลาด และธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ให้เกิดความสอดคล้องกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการตีความที่ขัดแย้งหรือซ้ำซ้อน และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ตัวอย่างเช่น การบูรณาการระหว่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและ พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ควรออกแบบให้เชื่อมโยงในระดับเนื้อหา ข้อมูล และระบบฐานข้อมูลกลางอย่างเป็นระบบ

ท้ายที่สุดเสนอให้ประเทศไทยปฏิรูประบบการคุ้มครองผู้บริโภคในสามระดับ ได้แก่ การปรับปรุงกฎหมายให้ครอบคลุมบริการดิจิทัล การพัฒนาโครงสร้างสถาบันกำกับดูแลที่มีอิสระและตอบสนองทันสถานการณ์ และการส่งเสริมบทบาทของประชาชนในฐานะพลเมืองดิจิทัลที่มีสิทธิ เสี่ยง และความสามารถในการมีส่วนร่วมกำกับดูแลร่วมกับรัฐและภาคธุรกิจ อันจะนำไปสู่การสร้างระบบกฎหมายที่ยุติธรรม ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับพลวัตของเทคโนโลยีในระยะยาว.

เอกสารอ้างอิง

- จุฬามาศ ธีระวัฒน์. (2567). ก้าวสำคัญในการพัฒนากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 53(3), 778–826. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/272290>
- สกุลพงษ์ ตรีสมพงษ์, & พัทธวรรณ นุชประยูร. (2564). การพัฒนากฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับเนื้อหาดิจิทัล. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(41), 27–45. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/rachphak/article/download/252243/171587>
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค. (2565). *รายงานสถิติรับเรื่องร้องทุกข์ประจำปี 2565*. https://www.ocpb.go.th/more_news.php?cid=348
- Black, J. (2008). Constructing and contesting legitimacy and accountability in polycentric regulatory regimes. *Regulation & Governance*, 2(2), 137–164. <https://doi.org/10.1111/j.1748-5991.2008.00034.x>
- Bradshaw, S., Millard, C., & Walden, I. (2018). Contracts for clouds: Comparison and analysis of the terms and conditions of cloud computing services. *International Journal of Law and Information Technology*, 19(3), 187–223. <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaq011>
- Chander, A. (2013). *The Electronic Silk Road: How the Web Binds the World Together in Commerce*. Yale University Press.
- Gromping, M. (2020). ‘Echo chambers’, ‘filter bubbles’, and ‘information cocoons’: Understanding the conceptual foundations of ‘fake news’ and political polarization. *Journal of Media Ethics*, 35(4), 208–219. <https://doi.org/10.1080/23736992.2020.1795710>
- Tufekci, Z. (2015). Algorithmic harms beyond Facebook and Google: Emergent challenges of computational agency. *Colorado Technology Law Journal*, 13, 203–218.
- Voigt, P., & Von dem Bussche, A. (2017). *The EU General Data Protection Regulation (GDPR): A practical guide*. Springer International Publishing.

Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. PublicAffairs.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความ

รายละเอียดขั้นตอนการพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ประกอบด้วย

1. การพิจารณาบทความเบื้องต้น โดยกองบรรณาธิการ

เมื่อได้รับบทความจากผู้เสนอบทความ วารสารจะดำเนินการส่งให้กองบรรณาธิการพิจารณาเบื้องต้น ต่อมาการเสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ โดยกองบรรณาธิการจะตรวจสอบรูปแบบบทความ ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์และผลการวิจัย ความชัดเจนของเนื้อหา ความถูกต้องตามหลักวิชาการ รูปแบบการเขียนอ้างอิง รวมถึงความซ้ำ/ซ้ำซ้อนเบื้องต้นของเนื้อหาในบทความ (Duplications/Plagiarism) หากบทความมีรูปแบบไม่เป็นไปตามกำหนด หรือมีความซ้ำ/ซ้ำซ้อน กองบรรณาธิการจะไม่รับบทความดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณา

2. การพิจารณาบทความ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒีก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2- 3 ท่านในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) บทความที่ผ่านการพิจารณาคัดเลือกเบื้องต้นแล้ว กองบรรณาธิการจะเสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ 2-3 ท่าน เพื่อพิจารณาบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาจะไม่อยู่ในสังกัดเดียวกันกับผู้เสนอบทความ ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร ส่วนบทความจากผู้นิพนธ์ภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน หรือนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสารที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

3. การปรับแก้ไขบทความ

เมื่อได้รับผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิครบแล้ว วารสารจะดำเนินการส่งผลการพิจารณาให้กับผู้เสนอบทความในช่องทางใดช่องทางหนึ่งในระบบอิเล็กทรอนิกส์ เช่นผ่าน E-mail เพื่อให้ผู้แต่งปรับแก้ไขซึ่งบทความที่จะได้รับการตีพิมพ์จะต้องมีผลการประเมินเป็น “เห็นสมควรให้ตีพิมพ์เผยแพร่” หรือ “ให้ตีพิมพ์โดยมีการแก้ไขปรับปรุง” จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ส่วนที่ผู้แต่งปรับปรุงแก้ไขให้ทำการเน้น(Highlight)หรือเปลี่ยนสีตัวอักษรเป็นสีอื่นเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกับก่อนการแก้ไข

4. การพิจารณาความสมบูรณ์ของบทความหลังจากผู้เสนอบทความปรับแก้ไข โดยบรรณาธิการ

เมื่อผู้เสนอบทความปรับแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว วารสารจะดำเนินการส่งบทความที่

ปรับแก้ไขส่งให้บรรณาธิการพิจารณาความสมบูรณ์ของบทความ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของบทความ และความครบถ้วนของการแก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

5. การออกใบตอบรับ และการตีพิมพ์บทความ

เมื่อกองบรรณาธิการพิจารณาความสมบูรณ์ของบทความแล้ว และเห็นสมควรให้ออกใบตอบรับและตีพิมพ์เผยแพร่ได้ วารสารจะดำเนินการออกใบตอบรับ และนำบทความตีพิมพ์เผยแพร่บนเว็บไซต์ของวารสารต่อไป

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารควรจะมีเนื้อหาทางวิชาการอยู่ในขอบเขตทางรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือเกี่ยวเนื่องกับรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์และเป็นบทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

วารสารได้กำหนดการตรวจความซ้ำซ้อนของผลงานที่จะส่งเข้าตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยการใช้โปรแกรม CopyCat ของเว็บ Thaijo ในระดับ ไม่เกิน 20% สำหรับบทความทั้งหมด

1.รูปแบบการเตรียมต้นฉบับของวารสาร ประกอบด้วย

1.1 บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ สำหรับบทความภาษาอังกฤษใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดแอเรียล (Arial) ส่วนบทความภาษาไทยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH-Sarabun-PSK)

1.2 เนื้อหา (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และจัดพิมพ์เนื้อหาภาษาอังกฤษให้จัดพิมพ์เป็น Single Space

1.3 ถ้ามีรูปภาพ/ตารางประกอบควรมีภาพที่ชัดเจน โดยให้จัดพิมพ์แยกออกจากเนื้อหา และให้ระบุคำว่า “ภาพที่” จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษใต้ภาพ และ “ตารางที่” จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ บนตาราง ตามด้วยหมายเลขกำกับใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา แสดงเนื้อหาสำคัญของเรื่องด้วยข้อความที่กะทัดรัด ชัดเจน ส่วนคำอธิบายใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวปกติ รูปภาพ/ตารางที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพ/ตารางทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

1.4 พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์ขนาดเอสี่ (A4) ขนาดของตัวอักษรเท่ากับ 16 ส่วนเลขหน้าขนาด 16 และใส่เลขหน้ากึ่งกลางหน้ากระดาษช่วงบนตั้งแต่ต้นจนจบบทความ โดยมีเนื้อหาบทความรวมบรรณานุกรมควรอยู่ระหว่าง 8-15 หน้า

1.5 การตั้งค่าหน้ากระดาษพิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้ว และด้านขวากับด้านล่าง 1 นิ้ว

1.6 การเตรียมข้อมูลต้นฉบับบทความตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้

1.6.1 ชื่อบทความภาษาไทยใช้รูปแบบอักษรขนาด 18 หนา

1.6.2 ชื่อบทความภาษาอังกฤษใช้รูปแบบอักษรขนาด 18 ปกติ

1.6.3 ชื่อผู้เขียน และผู้ร่วมเขียนใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 ปกติ

1.6.4 หัวข้อหลักใช้รูปแบบอักษรขนาด 18 หนา

1.6.5 หัวข้อย่อยใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 หนา

1.6.6 เนื้อเรื่องใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 ปกติ

1.7 ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้พิมพ์ไว้หน้าแรก

1.8 ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้องใส่ให้ครบทุกคนแต่ไม่เกิน 5 คน ชื่อใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 ปกติโดยจัดชิดกันหน้าซ้าย และใส่ Footnote เป็นตัวเลขอารบิกต่อท้ายแต่ละชื่อโดยระบุสังกัด หากเป็นมหาวิทยาลัยให้ระบุ คณะและมหาวิทยาลัย หากเป็นหน่วยงานราชการให้ระบุกรมและกระทรวงที่สังกัด หากเป็นพระสงฆ์ให้ระบุวัดและจังหวัด แต่หากเป็นภาคเอกชนให้ระบุบริษัทหรือองค์กรและจังหวัด การระบุให้ตรงกับเครื่องหมายที่กำกับไว้ข้างบน โดยให้ระบุเป็นรายบุคคลภาษาไทยและคั่นด้วย (;) ก่อนระบุเป็นภาษาอังกฤษและระบุ Corresponding author, e-mail:, Tel.ของผู้เขียนหลัก

1.9 บทคัดย่อภาษาไทย และ Abstract ภาษาอังกฤษควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) ผลการวิจัย (Results) โดยสรุปให้สั้นกะทัดรัด ระหว่าง 250-400 คำ คำสำคัญ (Keywords) ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมาย (,)

1.10 การเรียงหัวข้อแต่ละหัวข้อให้เว้น 1 บรรทัด หัวข้อใหญ่สุดให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่โดยมีระยะย่อหน้า และหัวข้อย่อยถัดไปโดยมีระยะย่อหน้า

2. ส่วนประกอบของบทความ

2.1 บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

2.1.1 บทนำ (Introduction) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอในบทความตามลำดับ บทนำควรอธิบายว่าเรื่องที่ต้องการศึกษามีความสำคัญ วัตถุประสงค์ หรือเค้าโครงของบทความเป็นอย่างไร

2.1.2 เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ เนื้อเรื่องสามารถแบ่งเป็นส่วนย่อย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนย่อยที่ 1 ปูพื้นฐานความรู้แก่ผู้อ่านในเรื่องที่จะกล่าวถึง

ส่วนย่อยที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูล ได้แย้งข้อเท็จจริง ใช้เหตุผล หลักฐานเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้อ่าน

ส่วนย่อยที่ 3 เสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เขียนต่อประเด็นที่นำเสนอ

2.1.3 สรุปผล (Conclusion) สรุปสาระสำคัญที่ต้องสรุปให้เห็นความสำคัญของบทความตามลำดับ โดยการเลือกเฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความมาเขียนรวมกันไว้อย่างสั้น ๆ ท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่าสิ่งที่กล่าวมามีความสำคัญอย่างไรและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรืออาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปสืบเสาะแสวงหาความรู้ หรือคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป เพื่อเป็นการสรุปจุดยืนของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องที่เขียน

2.1.4 องค์ความรู้ใหม่ เป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการวิจัยสามารถนำเสนอรูปแบบของโมเดลพร้อมคำอธิบายที่กระชับ เข้าใจง่าย

2.1.5 เอกสารอ้างอิง (References) รูปแบบการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้แบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 และจะต้องตรงกันกับการอ้างอิงในเนื้อหา ซึ่งผู้นิพนธ์บทความต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารการอ้างอิงทั้งหมด

2.2 บทความวิจัย ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

2.2.1 บทนำ (Introduction) เขียนให้เห็นความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย หรือโจทย์วิจัย

2.2.2 วัตถุประสงค์ (Objective) ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.2.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ให้ระบุรูปแบบของการวิจัย การคำนวณหากลุ่มตัวอย่าง(ถ้ามี)และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

2.2.4 สรุปผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Research) ให้เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

2.2.5 อภิปรายผลการวิจัย/วิจารณ์ (Discussion) ให้เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจนว่ามีความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของผู้ใด ผลวิจัยเป็นไปตามแนวคิด ทฤษฎีของผู้ใด เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

2.1.6 องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) เป็นการนำเสนอผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัย โดยสามารถนำเสนอรูปแบบของโมเดลพร้อมคำอธิบายที่กระชับ เข้าใจง่าย

2.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) ให้นำเสนอใน 2 ประเด็น คือ 1) ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย และ 2) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือสถาบัน

2.1.8 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) (ถ้ามี) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัยและหมายเลขของทุนวิจัย (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัย วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์)

2.1.9 เอกสารอ้างอิง (References) รูปแบบการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้แบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 และจะต้องตรงกันกับการอ้างอิงในเนื้อหา ซึ่งผู้นิพนธ์บทความ ต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารการอ้างอิงทั้งหมด

2.3บทความปริทัศน์ (Review Articles) ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

2.3.1 บทนำ (Introduction) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอในบทความตามลำดับ บทนำควร อธิบายให้ภาพรวมโดยย่อของบทความและหัวข้อหลักที่ครอบคลุมว่าเรื่องที่ต้องการศึกษามีความสำคัญ หรือเค้าโครงของบทความเป็นอย่างไร

2.3.2 เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ เนื้อเรื่องสามารถแบ่งเป็นส่วนย่อย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนย่อยที่ 1 ปูพื้นฐานความรู้แก่ผู้อ่านในเรื่องที่จะกล่าวถึง

ส่วนย่อยที่ 2 วิเคราะห์ ข้อมูล โต้แย้งข้อเท็จจริง ใช้เหตุผล ในการประเมินรายละเอียดบทวน บทความที่กล่าวถึงเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้อ่านโดยกล่าวถึงจุดอ่อนจุดแข็งของบทความที่บทวนโดยบทวน จัดลำดับ จากเรื่องหนึ่งไปอีกเรื่องหนึ่ง หรือจากผู้วิจัยคนหนึ่งไปอีกคนหนึ่ง โดยนำข้อค้นพบของแต่ละเรื่องมากล่าว โดยสังเขป

ส่วนย่อยที่ 3 สังเคราะห์ เปรียบเทียบ และ/หรือวิจารณ์ เพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ในมุมมองใหม่ เสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เขียนต่อประเด็นที่นำเสนอ โดยอภิปรายถึงความน่าเชื่อถือของผู้เขียน ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่อ้างถึง ความถูกต้องของวิธีการที่ใช้โดยชี้ให้เห็นว่ามีความเป็นมา อย่างไรทั้งในอดีต ปัจจุบัน ความก้าวหน้าล่าสุด เป็นความรู้และข้อเท็จจริง และมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เขียน

2.3.3 สรุปผล (Conclusion) สรุปสาระสำคัญที่ต้องสรุปให้เห็นความสำคัญของบทความตามลำดับ โดยการเลือกเก็บประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความมาเขียนรวมกันไว้อย่างสั้น ๆ ท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่า สิ่งที่กำลังกล่าวมามีความสำคัญอย่างไร ผลลัพธ์สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรืออาจใช้

วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทั้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปสืบเสาะแสวงหาความรู้ หรือคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป เพื่อเป็นการสรุปจุดยืนของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องที่เขียน

2.4 บทวิจารณ์หนังสือ _ให้เรียงลำดับหัวข้อ ดังนี้

2.4.1 บทนำ (Introduction) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอในบทความตามลำดับ บทนำควรอธิบายว่าเรื่องที่ต้องการศึกษามีความสำคัญ วัตถุประสงค์ หรือเค้าโครงของบทความเป็นอย่างดี

2.4.2 เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

2.4.3 บทวิจารณ์ วิเคราะห์ข้อมูล โต้แย้งข้อเท็จจริง ใช้เหตุผล หลักฐานเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้อ่าน และเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เขียนต่อประเด็นที่นำเสนอ

2.4.4 สรุปผล (Conclusion) สรุปสาระสำคัญที่ต้องสรุปให้เห็นความสำคัญของบทความตามลำดับ โดยการเลือกเก็บประเด็นสำคัญ ๆ ของบทความมาเขียนรวมกันไว้อย่างสั้น ๆ ท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่าสิ่งที่กล่าวมามีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรืออาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทั้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปสืบเสาะแสวงหาความรู้ หรือคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป เพื่อเป็นการสรุปจุดยืนของผู้เขียนที่มีต่อเรื่องที่เขียน

2.4.5 เอกสารอ้างอิง (References) รูปแบบการเขียนอ้างอิงและบรรณานุกรมใช้แบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 6 และจะต้องตรงกันกับการอ้างอิงในเนื้อหา ซึ่งผู้นิพนธ์บทความต้องตรวจสอบและรับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารการอ้างอิงทั้งหมด

4. การเขียนเอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงในวารสารให้ใช้แบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition ที่มีการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยเพื่อรองรับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเขียนบรรณานุกรม หรือเอกสารอ้างอิง ใช้มาตรฐานการเขียนแบบ APA ที่พัฒนามาจากนักสังคมศาสตร์และนักพฤติกรรมศาสตร์มากกว่า 80 ปี เพื่อเป็นมาตรฐาน ในการเขียนอย่างเป็นระบบสำหรับการทำวิจัย รายงานการวิจัย การทบทวนวรรณกรรม บทความและกรณีศึกษา ผู้แต่งสามารถดูการอ้างอิงได้จาก

<https://apastyle.apa.org/style-grammar-guidelines/references/examples>

หรือบางส่วนจากตัวอย่างทั่วไปที่มีผู้เขียนแนะนำไว้มากมาย เช่น

-ฝ่ายบริการทรัพยากรสารสนเทศ สำนักหอสมุดกลาง มศว.ที่

mailto:<https://lib.swu.ac.th/images/Documents/Researchsupport/APA6th-Citation160820.pdf>

-สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่

mailto:https://www.nupress.grad.nu.ac.th/%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%98%E0%B8%B5%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%82%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%B8%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A1/

-มหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่ mailto:https://pulinet2022.pulinet.org/wp-content/uploads/2021/07/TEMPLATE_Reference_PULINET2022.pdf

การส่งต้นฉบับ

1. การตรวจสอบก่อนส่งบทความ

ในขั้นตอนการส่งบทความผู้แต่งต้องตรวจสอบและปฏิบัติตามข้อกำหนดรายการตรวจสอบการส่งทุกข้อ ดังต่อไปนี้ และบทความอาจถูกส่งคืนให้กับผู้แต่งกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดทั้งหมด

1. บทความที่ส่งมาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารใดๆ

2. การเขียนชื่อเจ้าของบทความหลัก, E-mail, เบอร์โทรศัพท์ และสถานที่ทำงาน ต้องเป็นไปตามรูปแบบที่วารสารกำหนด

3. การเตรียมต้นฉบับ ชื่อเรื่อง บทคัดย่อ คำสำคัญ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และเป็นไปตามคำแนะนำในการเตรียมต้นฉบับที่วารสารกำหนด

4. การอ้างอิงในเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงทำบทความใช้ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) และต้องมีการอ้างอิงแหล่งที่มาอย่างถูกต้อง ไม่มีปัญหาการลอกเลียนงานวิชาการ (Plagiarism)

5. ต้นฉบับต้องพิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้แบบตัวอักษร TH-Sarabun-PSK กรณียบทความภาษาไทย แบบตัวอักษร Arial กรณียบทความภาษาอังกฤษ การแสดงรูปภาพ แผนภูมิ และตารางขอให้อยู่ในเนื้อหาที่สอดคล้องกัน

2. วิธีและขั้นตอน การส่งบทความ

1. การส่ง

จะต้องส่งบทความทางระบบ Thai Journals Online (ThaiJO) โดยไม่ต้องแนบ “แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์”

หากส่งในช่องทางอื่นต้องส่งบทความพร้อมทั้งส่ง “แบบฟอร์มเสนอบทความเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์” มาที่บรรณาธิการวารสาร

2. การตอบรับ

เมื่อส่งบทความแล้ว ทางกองบรรณาธิการจะพิจารณากลับกรองขอขยายของบทความดังกล่าวและตอบรับบทความ ภายใน 7 วันทำการ โดยทำการส่งทางอีเมล

3. ระยะเวลาการพิจารณา

3.1 กองบรรณาธิการส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา รอผลการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ภายใน 14 วัน

3.2 เมื่อได้รับบทความคืนจากผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจะส่งบทความให้ผู้เขียนบทความแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ หรือปฏิเสธการลงตีพิมพ์ ภายใน 1 วัน

3.3 เมื่อผู้เขียนแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ให้แนบไฟล์บทความฉบับสมบูรณ์ ส่งกลับทางอีเมลภายใน 7 วัน

3.4 บรรณาธิการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์บทความลงวารสาร ทางอีเมล

4. การตีพิมพ์วารสาร

4.1 กองบรรณาธิการจะรวบรวมเอกสารบทความ ส่งตีพิมพ์เมื่อถึงกำหนดเวลาที่วารสารจะออกเผยแพร่ตามกำหนด

4.2 เมื่อได้เล่มวารสารที่สมบูรณ์แล้ว กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ

จริยธรรม

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิชาการ/วิจัยในวารสารสังคมและมนุษย(Publication Ethics)วารสาร ยึดมั่นในหลักจริยธรรมการพิมพ์ตามมาตรฐานระดับนานาชาติตามกรอบแนวทางจริยธรรมการตีพิมพ์ของ Committee on Publication Ethics (COPE) ดังต่อไปนี้

(ส่วนใหญ่ปรับปรุงต้นฉบับและแปลจาก <https://publicationethics.org/>)

1.จริยธรรมในการตีพิมพ์สำหรับผู้เขียนต้นฉบับ

1.ผู้เขียนบทความจะต้องมีความรับผิดชอบและรับรองว่า บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ใน วารสาร สังคมศาสตร์ไทยจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่นๆ

2. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ไทยอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

3. ผู้เขียนจะต้องปรับแต่ง แกไขบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของวารสารในหัวข้อ “คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง” โดยเฉพาะหัวข้อรูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับอันจะนำไปสู่บทความที่มีรูปแบบการตีพิมพ์ที่ได้มาตรฐานเดียวกัน

4. ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย คือต้องไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง

5. ผู้เขียนซึ่งมีชื่อปรากฏอยู่ในบทความจะต้องเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำบทความหรือมีส่วนในการดำเนินการวิจัย ซึ่งข้อนี้ขอสงวนสำหรับบุคคลที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำบทความจะไม่อนุญาตให้ใส่ชื่อลงไปได้เด็ดขาด หากมีการตรวจสอบพบว่ามิบุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำบทความปรากฏอยู่ ทางวารสารจะถอนบทความนั้นออกทันที

6. ผู้เขียนจะต้องมีความรับผิดชอบในการอ้างอิงเนื้อหาในผลงาน ภาพ หรือตาราง หากมีการนำมาใช้ในบทความของตนเอง โดยให้ระบุ “ที่มา” เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ (หากมีการฟ้องร้องจะเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ทางวารสารจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น) และจะดำเนินการถอนบทความออกจากการเผยแพร่ของวารสารทันที

7. ผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิงทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา และไม่ควรนำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิง หรือใส่ไว้ในเอกสารอ้างอิง และควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม ไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่มากจนเกินไป รวมทั้งต้องอ้างอิงจากรูปแบบการอ้างอิงของบทความโดยจะต้องมีการอ้างอิงตรงตามรูปแบบที่วารสารกำหนดไว้

8. ผู้เขียนจะต้องปรับปรุงแก้ไขบทความตามผลประเมินจากผู้ประเมินบทความและกองบรรณาธิการ ให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด หากไม่ปรับปรุงตามที่กำหนดจะต้องเลื่อนการตีพิมพ์เผยแพร่ออกไป หรืออาจถูกปฏิเสธการเผยแพร่บทความ

9. ผู้เขียนควรระบุชื่อแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) และควรระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)

10. ผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป

11. ผู้เขียนไม่ควรอ้างอิงเอกสารที่ถูกถอดถอนออกไปแล้ว เว้นแต่ข้อความที่ต้องการสนับสนุนนั้นเป็นข้อความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถอดถอน และจะต้องระบุไว้ใน เอกสารอ้างอิงด้วยว่า เป็นเอกสารที่ได้ถูกถอดถอนออกไปแล้ว

12. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของบุคคลอื่นให้ปรากฏการอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation) หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในผลงานตัวเอง รวมทั้งจัดทำบรรณานุกรมท้ายบทความทุกรายการ

2. จริยธรรมในการตีพิมพ์สำหรับผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความควรมีจรรยาบรรณคือต้องรับประเมินบทความที่ตนเองนั้นมีความถนัด หรือมีความรู้ หรือมีความเชี่ยวชาญกับเรื่องหรือบทความที่ได้รับการประเมินนั้นๆ ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่มีต่อสาขานั้นๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงานหรือระบุผลงานวิจัยที่สำคัญๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนบทความไม่ได้อ้างถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วย ผู้ประเมินไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความและควรปฏิเสธในบทความที่ตนเองนั้นไม่ถนัด

2. ผู้ประเมินบทความควรมีจรรยาบรรณคือแนะนำความคิดเห็นทางวิชาการของตนเอง ลงในแบบฟอร์มการประเมินหรือเนื้อหาในบทความด้วยความยุติธรรม ไม่อคติ ตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียง รวมทั้งตรงต่อเวลาตามที่วารสารกำหนดในการประเมิน

3. ผู้ประเมินบทความควรมีจรรยาบรรณคือต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาให้แก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ รวมถึงหลังจากที่พิจารณาประเมินบทความเสร็จแล้ว

4. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสาร และผู้ประเมินบทความตระหนักว่า ตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้พิมพ์ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ

5. ผู้ประเมินบทความควรคำนึงถึงการพิจารณาในหัวข้อ ชื่อเรื่อง หากเป็นบทความวิชาการสามารถพิจารณาให้แก้ไขชื่อเรื่องได้ แต่หากเป็นบทความวิจัย ควรพิจารณาเฉพาะความผิดพลาดด้านตัวสะกด และไม่ควรถูกพิจารณาให้เปลี่ยนชื่อเรื่องบทความวิจัย

6. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

7. เมื่อผู้ประเมินบทความพบว่า มีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบพร้อมแสดงหลักฐานให้เห็นเป็นประจักษ์

3. จริยธรรมในการตีพิมพ์ของกองบรรณาธิการวารสาร

1. บรรณาธิการจะต้องกำกับติดตามดูแลให้การดำเนินงานของวารสาร เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ให้ถูกต้องตามจริยธรรม/จรรยาบรรณ

2. บรรณาธิการจะต้องกำกับติดตามดูแล และดำเนินการอย่างเหมาะสมกับผู้พิมพ์หรือบทความที่ตรวจพบว่ามีผลกระทบด้านจริยธรรม/จรรยาบรรณ

3.บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแลการตีพิมพ์เผยแพร่บทความที่มี conflict of interest เช่น การตีพิมพ์เผยแพร่บทความของตนเอง(บรรณาธิการหรือหัวหน้ากองบรรณาธิการ)อย่างมีนัยสำคัญ หรือ ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับบทความ เป็นต้น

4.บรรณาธิการมีหน้าที่ควบคุมดูแลและพิจารณาคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร และต้องคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหากับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และจะต้องมีข้อความรู้ที่สะท้อนมุมมอง แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ การสังเคราะห์เอกสาร หรืองานวิจัย มุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่รวมถึงแบบจำลองเชิงแนวคิด (Conceptual Model) ที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิจัยในหัวข้อวิชาการที่สำคัญ

5.บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ ซึ่งวารสารได้กำหนดในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed)

6.บรรณาธิการต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจังเพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นเกินตามที่กำหนดไว้ จะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนบทความหลักทันทีเพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้นๆ

7.บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน และผู้ประเมิน โดยเด็ดขาด เพื่อรักษาไว้ซึ่งธรรมาภิบาลในการดำเนินงานอย่างเคร่งครัด

8.บรรณาธิการต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

9.บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้ว่าสมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่

10.หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูลซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียนซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

11.บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาความสามารถของกองบรรณาธิการ และควรมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของแต่ละท่าน

12.บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแลทั้งด้วยตนเองและคณะทำงานในเรื่องจำนวนและคุณภาพการอ้างอิงของวารสารที่ผิดไปจากสภาพความเป็นจริง เช่น มีการกำกับและร้องขอให้มีการอ้างอิงบทความในวารสารทั้งในลักษณะลับหรือเปิดเผย และมีการใช้อ้างอิงที่ไม่ถูกต้องและสอดคล้องกับเนื้อหา

13.บรรณาธิการต้องกำกับติดตามดูแล การเก็บค่า Page charge หรือ processing fee คือ ต้องมีการดำเนินการอย่างโปร่งใส เช่น กำหนดให้มีการประกาศกระบวนการเรียกเก็บอย่างชัดเจน หรือ ระบุราคาหรือเงื่อนไขของการเรียกเก็บค่า Page charge ตามที่ระบุได้ประกาศไว้อย่างเคร่งครัด

ติดต่อ

ศูนย์สังคมศาสตร์ศึกษา (Center for Social Science Studies)

เลขที่ 78/1หมู่9 ต.บ่อพลอย อ.บ่อพลอย จ.กาญจนบุรี 71160

โทร.081-8437249

อีเมล : thaicocialscience@gmail.com

เฟสบุ๊ก: ศูนย์สังคมศาสตร์ศึกษา